

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет права та масових комунікацій
Кафедра правового забезпечення господарської діяльності

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Матеріали круглого столу

м. Харків, 12 березня 2015 року

УДК 346
ББК 67.404 (4УКР)
А43

Друкується за рішенням оргкомітету

А43 **Актуальні** проблеми правового забезпечення господарської діяльності в Україні : матеріали круглого столу ; м. Харків, 12 березня 2015 р. – Харків : ХНУВС, 2015. – 224 с.

У виступах учасників круглого столу надано комплексний аналіз актуальних проблем правового забезпечення господарської діяльності; досліджено сучасні проблеми оподаткування господарської діяльності; визначено актуальні питання правового забезпечення банківської діяльності та фінансування господарюючих суб'єктів; вивчено сучасні правові проблеми інвестиційної діяльності; проаналізовано актуальні питання екологічного, земельного та водного права; визначено шляхи вирішення сучасних правових проблем трудового права, права соціального забезпечення та страхування.

Для науковців, викладачів, практичних працівників, студентів.

УДК 346
ББК 67.404 (4УКР)

Матеріали викладені в авторській редакції.

Зміст

Гусаров Сергій Миколайович ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯК ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ	9
Бандурка Олександр Маркович ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ПРАВОВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПОРЯДКУ В УКРАЇНІ	14
Сливенко Вадим Роландович, Лапко Олександр Віталійович АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДСБЕЗ МВС УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	18
Василинчук Віктор Іванович, Никифорчук Дмитро Йосипович ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ В ЗАПОБІГАННІ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	22
Джумагельдієва Гульнара Джумадурдіївна РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКИМ ВИКОРИСТАННЯМ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У ЄС	25
Деревянко Богдан Володимирович ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПУБЛИЧНОЙ СОБСТВЕННОСТИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ	28
Синявська Олена Юхимівна ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЇ В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	31
Гетманець Ольга Петрівна БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК НАПРЯМ ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	34
Петрова Ірина Анатоліївна СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	37
Носова Ольга Валентинівна, Маковоз Оксана Сергіївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ..	41
Покатаєва Ольга Вікторівна ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ – ЇХ ПРАВОВЕ ВИРІШЕННЯ.....	46

Солошкіна Ірина Володимирівна	
ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ ЯК РЕГУЛЯТОР ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	50
Чернадчук Віктор Дмитрович	
НОРМИ-ДЕФІНІЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ	53
Черней Володимир Васильович	
ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ: АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ... 55	
Кишинчук Василь Юрієвич	
СЛУЖБА В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	58
Московець Валерій Іванович	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ	62
Борисенко Володимир Володимирович	
ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗБОРУ ЗА МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	65
Борцевич Павло Святославович	
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ	70
Гелич Юлія Олександрівна	
ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	73
Гришина І.І.	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АКЦІОНЕРОМ ПРАВА НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ	76
Громенко Юлія Олександрівна	
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПОЖИВАЧІВ РЕКЛАМИ.....	78
Громова Ольга Миколаївна	
ЩОДО ПРОТЕКЦІОНІЗМУ НА РИНКУ НАДАННЯ ОХОРОННИХ ПОСЛУГ	81
Дяченко Олександр Васильович	
ОБ'ЄКТИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ	84
Єрмолаєва Тетяна Петрівна	
ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ЧАСІВ СРСР	86

Жорнокуй Юрій Михайлович	
ДИСКУСІЯ ПРО РОЗУМІННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ПРОДОВЖУЄТЬСЯ	88
Zagorniak Natalia Borysivna	
ON THE ISSUE OF BUILDING FINANCING PROCEDURE DURING HOUSING CONSTRUCTION UNDER THE FUND FOR BUILDING FINANCING IN UKRAINE	93
Загородній Артем Сергійович	
ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ВИКОНАВЦЯ У ЗОБОВ'ЯЗАННІ З НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ	95
Кадала Віталій Віталійович	
ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КВАЛІФІКОВАНИЙ ІНВЕСТОР»	98
Кашкарьова Олена Віталіївна	
ПРАВОВА ПРИРОДА СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН.....	101
Кириченко Юлія Миколаївна	
КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ – ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	105
Киреева Ірина Валеріївна	
ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧІВ ПРИ НЕЦІЛЬОВОМУ ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК	108
Коваль Олександр Олександрович	
ПРИПИНЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ	110
Колеснік Тетяна Володимирівна	
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АУТСТАФІНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	114
Коршакова Оксана Миколаївна	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТИПОВИХ ДОГОВОРІВ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	116
Карчевський К. А.	
КОНВЕРТАЦІЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В ПРОСТІ АКЦІЇ ТОВАРИСТВА У КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ВИКЛЮЧЕНЬ ІЗ ПРАВИЛА ПРО ЗНАЧНИЙ ПРАВОЧИН.....	119
Котирло Оксана Олександрівна	
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДОВОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ	122

Лебедева Тетяна Миколаївна	
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ...	125
Лісна Оксана Вікторівна	
ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	128
Міщенко Ліна Володимирівна	
ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ОСНОВА РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	131
Маріхін Кирило Вадимович	
ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО РЕЖИМУ.	135
Налигач Марина Ірогівна	
ПРАВОВА ПРИРОДА ПРАВА АКЦІОНЕРА НА ДИВІДЕНД.....	137
Образцова Ірина Олександрівна	
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СКЛАДІ УЧАСНИКІВ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОВІДНОСИН	140
Огій Ольга Сергіївна	
ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ.....	143
Петягіна Ірина Борисівна	
НОВІ ЗАКони – СТАРІ ПРОБЛЕМИ	147
Петрина Володимир Нестерович	
ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЕГУЛЯЦІЮ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	150
Пожидаєва Марія Анатоліївна	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ПЛАТЕЖІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	153
Полтавський Олег Володимирович	
ПІДСТАВИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПРЕДСТАВНИЦТВІ	156
Поляк Антон Володимирович	
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	160
Пономарьова Тетяна Сергіївна	
ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ СХВАЛЕННЯ ДОГОВОРУ У ВИЗНАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВИПАДКАХ.....	162
Рибак Владислав Андрійович	
ШЛЯХ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	165

Рижкова Єлизавета Юріївна	
ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ У СФЕРІ ПРИВАТНОЇ МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	167
Руденко Людмила Дмитрівна	
ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ДОГОВОРІВ НА ТРАНСПОРТУВАННЯ РЕЧОВИН ТА ГАЗІВ МАГІСТРАЛЬНИМИ ТРУБОПРОВОДАМИ	170
Сараскіна Тетяна Василівна	
ДЕКЛАРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ПРИНЦИПІВ ПОБУДОВИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ	174
Селіванова І.А.	
НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО	177
Силенко Наталія Миколаївна	
АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНВАЛІДІВ.....	180
Тіхонова Марія Анатоліївна	
СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ СПОРТУ	182
Тищенко Юлія Вікторівна	
РОЗМІР ГРОШОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО.....	185
Трофимовська Юлія Володимирівна	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	187
Туркот Ольга Андріївна	
НАПРЯМИ ЗАХИСТУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ З ЧАСТКОЮ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА ВІД ПОСЯГАНЬ НА ЇХ МАЙНО ТА ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ	190
М.О. Тучак	
ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	192
Фалько Любов Вікторівна	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	195
Фомін Григорій Федорович	
ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ВКЛАДІВ	198
Хоменко Володимир Петрович	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЗІ СЛУЖБАМИ БЕЗПЕКИ БАНКІВ	201

Хом'якова Оксана Олександрівна	
ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПОХОДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ»..	203
Чепела Сергій Павлович	
ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ РЯДОВОГО ТА	
НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ	
УКРАЇНИ	207
Чорна А.М.	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗМІСТУ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ	
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
В СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ	210
Чорноус Олена Василівна	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО ПРАЦІВНИКІВ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ ТА	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЇЇ ПОРУШЕННЯ	214
Щербина Мария Михайловна	
ЭКОЛОГИЯ И ФИЛОСОФИЯ ЭКОЛОГИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ.	217
Шуміло Олексій Михайлович	
ПРАВО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛІ	
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВА	
КОНСТИТУЦІЙНИХ ОСНОВ ПРАВОВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО	
ПОРЯДКУ В УКРАЇНІ	218
Шуміло Інеса Анатоліївна, Ребриш Богдан Юрійович	
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ АКТИВ	
ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ, ВИДАНИХ НА СПІРНИХ ТА КОНФЛІКТНИХ	
ТЕРИТОРІЯХ.	221

Гусаров Сергій Миколайович

доктор юридичних наук, професор, ректор
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯК ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Проголосивши себе правовою державою (ст. 1 Конституції України), Україна тим самим зробила вагомий крок на шляху державності, заснованої на визнанні прав і свобод людини найвищою цінністю. Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Права і свободи господарюючих суб'єктів, гарантії їх діяльності визначає і захищає держава, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Конституційні основи правового господарського порядку в Україні націлені на забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальної спрямованості економіки, недопущення використання власності на шкоду людині і суспільству.

Основні права суб'єкта господарювання - це відповідні можливості, необхідні для нормального існування сфери господарювання і розвитку в конкретних історичних ринкових відносинах, які об'єктивно визначаються досягнутим рівнем матеріального виробництва, і закріплені в правових нормах. Суб'єкти господарювання та інші учасники відносин у сфері господарювання здійснюють свою діяльність у межах встановленого правового господарського порядку, додержуючись вимог законодавства.

Діяльність господарюючих суб'єктів встановлюється на підставі наступних принципів:

- забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання;
- свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом;
- вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України;
- обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної

спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави;

- захист національного товаровиробника;
- заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини (ст. 6 Господарський кодекс України).

Самі ці принципи сприяли формуванню господарських відносин, які потребують належного правового регулювання. Проте чинне законодавство ще не завжди дозволяє повною мірою забезпечити захист прав і свобод людини, зокрема в сфері господарювання. Тому посилюється важливість створення правових гарантій реалізації прав і свобод суб'єктів господарювання.

Права і свободи проголошуються невід'ємними і непогнурними (ст. 21 Конституції України), їх не можна скасовувати, не допускається звуження їх змісту й обсягу (ст. 22 Конституції України). Розділ II Конституції спеціально присвячений правам, свободам і обов'язкам людини та громадянина. За людиною визнається і гарантується право вимагати від держави необхідні їй для життя і розвитку блага, тим самим здійснюється правова охорона її природних, невід'ємних, основних прав. Проголошеним правам кореспондують обов'язки держави перед людиною, вони покладені на органи всіх гілок влади. Невиконання цих обов'язків дає людині підставу звертатися за міжнародно-правовим захистом своїх прав, що є однією з гарантій захисту від державного свавілля.

Конституція України є головним нормативно-правовим актом, який визначає первинні засади інституту адміністративної юрисдикції в Україні. Відповідно до ст. 8 Конституції вона має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються виключно на основі Конституції і повинні їй відповідати. Норми Конституції регулюють найголовніші економічні, політичні, соціальні, духовні й організаційні відносини в державі, а тому відповідні їй положення є юридичним підґрунтям і для діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Так, у ст. 19 Конституції України закріплено положення, відповідно до якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти

лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Органи внутрішніх справ як суб'єкти адміністративної юрисдикції також входять до системи органів державної влади, у зв'язку з чим вони як учасники правовідносин зобов'язані діяти тільки на підставі, в обсязі та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України, оскільки їх функції та повноваження підпорядковані, зрештою, служінню особі, суспільству та державі.

Принципове значення у визначенні засад системи правового регулювання відносин за участю суб'єктів адміністративної юрисдикції мають закріплені Конституцією загальні положення, по-перше, про відповідальність держави за свою діяльність перед людиною, а по-друге, що утвердження та забезпечення прав, свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України).

У зв'язку з цим особливе місце в нормативній регламентації адміністративно-юрисдикційних відносин посідає розділ II Конституції України, норми якого закріплюють, перш за все, комплекс особистих, громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні, тобто визначають їх правовий статус. У цьому розділі Конституції встановлюється, по суті, нове співвідношення між людиною та державою (проголошене в ст. 3 Конституції України): людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а її права та свободи, зокрема і в сфері господарювання, мають визначати зміст і спрямованість діяльності держави в цілому і тих її органів, що ведуть боротьбу з правопорушеннями.

Норми II-го розділу Конституції України визначають також і те, що права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21), конституційні права і свободи гарантуються й не можуть бути скасованими (ст. 22). Зазначені положення набувають ключового значення як в організації роботи всіх державних органів, у тому числі органів внутрішніх справ як суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Дуже важливим для правового регулювання діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції, а також усієї правоза-

стосовної практики є положення ч. 2. ст. 8 Конституції України про те, що її норми є нормами прямої дії. Завдяки цьому, в разі порушення конституційних прав і свобод громадян як з боку інших фізичних чи юридичних осіб, так і з боку будь-яких державних органів (у тому числі органів внутрішніх справ як суб'єктів адміністративної юрисдикції), ці громадяни (у тому числі і господарюючи суб'єкти) можуть звертатися за захистом до суду безпосередньо на підставі Конституції, причому таке звернення гарантується навіть за відсутності інших нормативно-правових актів, які б визначали його процедуру.

Прямий вплив на діяльність органів внутрішніх справ як суб'єктів адміністративної юрисдикції мають і інші конституційні норми. Це, наприклад, положення ст. 61, відповідно до якої ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення; ст. 58 про те, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи; ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх учинення не визнавалися законом правопорушеннями, тощо.

Відповідно до чинного законодавства до основних завдань міліції належить:

- забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів;
- запобігання правопорушенням та їх припинення;
- охорона і забезпечення громадського порядку;
- виявлення кримінальних правопорушень;
- участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх вчинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством; забезпечення безпеки дорожнього руху;
- захист власності від злочинних та кримінально протиправних посягань;
- виконання адміністративних стягнень;
- участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків (ст. 2 Закону України "Про міліцію).

Наведені у Законі України „Про міліцію” завдання є загальними й обов’язковими до виконання працівниками всіх її структурних підрозділів і служб незалежно від спрямованості виконуваної роботи і покладених на них безпосередніх обов’язків. У своїй діяльності міліція як орган виконавчої влади не може виходити за межі своїх повноважень. Виконання інших завдань, не передбачених цим Законом, може бути покладене на міліцію тільки в законодавчому порядку.

Так забезпечення особистої безпеки громадян, зокрема суб’єктів господарювання, як одне з головних завдань міліції здійснюється через низку заходів у межах наданих повноважень, спрямованих на запобігання загрози життю, здоров’ю, честі, гідності та майну підприємців, що виникає внаслідок протиправних дій або бездіяльності з боку будь-яких осіб. Захист з приводу порушених прав, свобод і законних інтересів полягає в тому, що господарюючи суб’єкти мають право звертатися до органу міліції, а її представники, пересвідчившись у наявності фактів порушення, повинні вжити заходів щодо припинення протиправних дій, встановити і притягти до відповідальності винних і забезпечити відновлення порушених прав і свобод.

Зміст завдання щодо запобігання правопорушенням та їх припинення полягає у виявленні чинників, що зумовлюють виникнення протиправних явищ, та обставин, що є підґрунтям учинення правопорушень, здійсненні у межах своєї компетенції заходів щодо їх нейтралізації, ослаблення й усунення, а також запобігання протиправним діям, що плануються або готуються. Поняття „правопорушення” у цьому разі закон вживає в широкому розумінні й об’єднує поняття як злочину, тобто діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, так і правопорушення, відповідальність за вчинення якого настає в адміністративному порядку.

Вимога охорони і забезпечення громадського порядку означає підтримання встановлених правовими актами правил поведінки і відносин між людьми, які перебувають у громадських місцях, запобігання загрози їх життю, здоров’ю та майну з боку джерел підвищеної небезпеки (транспортні засоби, вогнепальна зброя та інші) чи непередбачених дій на товпу або внаслідок аварій, пожеж, стихійних лих, катастроф та інших надзвичайних подій. Останнє фактично означає

також сприяння з боку міліції у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам та організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

Наприкінці зазначимо, що МВС України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування і реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, суб'єктів господарювання, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, ведення боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, безпеки дорожнього руху, охорони та оборони особливо важливих державних об'єктів (аб. 2 п. 1 Положення про МВС України).

Бандурка Олександр Маркович,

академік АПН України, професор, доктор юридичних наук
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ПРАВОВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Правовий господарський порядок в Україні, як встановлює Господарський кодекс України (далі – ГК України) формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави (ст. 5).

Основні завдання органів внутрішніх справ щодо гарантування особистої безпеки громадян, охорони порядку, боротьби зі злочинністю передбачають і більш конкретні завдання із забезпечення громадського порядку, організації і регулювання руху транспорту тощо. Ці завдання визначені Законом України "Про міліцію", Положенням про Міністерство внутрішніх справ України, постановами Кабінету Міністрів, наказами МВС України з питань забезпечення порядку в громадських місцях, додержання паспортного і візового режиму, правил дозвільної системи, безпеки руху транспорту і пішоходів, карантинних заходів.

Виконуючи ці конкретні завдання, міліція здійснює ті чи інші дії відповідно до спеціальних правових актів. Правові відносини, які виникають, наприклад, при відкритті об'єктів дозвільної системи, захисту прав і законних інтересів підприємців, або забезпеченні порядку під час проведення масових заходів, обумовлюють, з одного боку, необхідність видання відповідних правових актів, що регламентують ці відносини, а з іншого - дії працівників міліції, які втілюють ці акти в життя.

Сукупність зовнішніх адміністративних відносин за участю органів внутрішніх справ може бути розподілена на види адміністративної діяльності міліції в різних сферах суспільних відносин. Залежно від цього вважаємо за доцільне виділити серед видів її діяльності такі як боротьба з економічною злочинністю і боротьба з організованою злочинністю, які в сфері господарювання забезпечують господарський правопорядок. Реалізація державної політики боротьби з злочинністю в сфері господарювання, як і виявлення та розслідування злочинів в цій сфері – це складові господарського правопорядку.

Забезпечення господарського правопорядку шляхом дотримання законності і боротьби з правопорушення в сфері господарювання це завдання органів внутрішніх справ, що встановлюють норми Конституції України, ГК України і інших законів України.

На державу покладається обов'язок по захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів. Відповідно до ГК України права та законні інтереси суб'єктів господарювання захищаються шляхом визнання наявності або відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій а також оперативно-господарських і

адміністративно-господарських; установлення, зміни і припинення господарських правовідносин та інші (ст. 20 ГК України).

Отже встановлення господарського правопорядку передбачає повноваження відповідних органів по вживанню заходів щодо захисту прав суб'єктів господарювання, що виходячи з мети діяльності органів внутрішніх прав цілком логічно віднести до завдань їх діяльності.

Як самостійний вид адміністративної діяльності міліції слід розглядати забезпечення господарського правопорядку. У рамках цих правовідносин здійснюється діяльність щодо охорони прав суб'єктів господарювання, припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення. У складі органів внутрішніх справ діють такі установи, як Головне управління по боротьбі з організованою злочинністю, Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю (далі – ДСБЕЗ), які враховуючи завдання їх діяльності, повинні забезпечувати господарський правопорядок.

На службу ДСБЕЗ покладаються наступні завдання:

- участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності;
- своєчасне припинення злочинів у сфері економіки та запобігання їм;
- аналіз, прогнозування криміногенних процесів у сфері економічної діяльності та своєчасне інформування про них керівництва МВС України та інших органів виконавчої влади;
- виявлення та припинення фактів порушення прав інтелектуальної власності;
- виявлення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень у сфері економіки, та вжиття заходів щодо їх усунення [1].

Відповідно до змісту господарської діяльності, законом встановлених заходів державного захисту суб'єктів господарювання та завдань діяльності ДСБЕЗ потрібно визначити сучасний напрям діяльності органів внутрішніх справ України – забезпечення правового господарського порядку, що здійснюється для виконання наступних задач:

- виявлення та розкриття господарських та інших злочинів на підприємствах, організаціях, установах різних організаційно-правових форм діяльності, комерційних та фінансово-банківських структурах і вжиття заходів по їх усуненню;

- оперативне обслуговування об'єктів господарювання різних форм власності;

- аналіз стану злочинності, визначення основних напрямів і тактики оперативно-службової діяльності, пов'язаною з виявленням правопорушень у державному, колективному та приватному секторі економіки;

- забезпечення захисту фінансування програм розвитку галузей економіки або регіонів та сфери обслуговування населення від злочинних посягань;

- проведення в установленому законом порядку перевірки матеріалів про корисливі зловживання, дізнання в кримінальних справах щодо злочинів в сфері господарювання і виконання письмових доручень слідчих, прокурорів, і суддів відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України;

- проведення оперативно-розшукових заходів в тому числі пов'язаних з порушенням прав суб'єктів господарювання;

- виявлення фактів хабарництва, корупції та інших зловживань, в тому числі, пов'язаних з організацією господарської діяльності та вживання заходів по їх запобіганню;

- підготовка аналітичних документів з питань боротьби з правопорушеннями в сфері господарювання;

- проведення профілактичної роботи серед населення по запобіганню правопорушенням у сфері господарювання;

- забезпечення прозорості і відкритості інформації про стан злочинності і заходи боротьби з злочинністю у сфері господарювання у засобах масової інформації та інші.

Пріоритетним завданням має бути забезпечення стабільної підтримки господарської діяльності на основі створення максимально сприятливого режиму розвитку господарської діяльності. Всі ці завдання вимагають здійснення низки заходів правового, організаційного, економічного, інформаційного забезпечення діяльності підрозділів міліції, які задіяні в діяльності щодо захисту господарської діяльності і перспектив її розвитку. Цілком очевидна необхідність зміцнення штабної функції з метою підвищення ефективності управління (особливо оперативного), усунення дублювання в роботі, делегуван-

ня частини управлінських функцій від МВС до ГУМВС, зменшення на цій основі витрат на утримання управлінського апарату і посилення служб та підрозділів практичної спрямованості в сфері господарювання.

Список використаних джерел.

1. Положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України // Наказ МВС України № 769 від 03.09.2012 р.

Сливенко Вадим Роландович,

перший заступник начальника Департаменту Державної служби
боротьби з економічною злочинністю МВС України,
кандидат юридичних наук;

Лапко Олександр Віталійович,

начальник управління Департаменту Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України.

**АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДСБЕЗ МВС УКРАЇНИ
У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ**

Поняття «аналіз» виникло досить давно. В первинному своєму значенні воно означало розкладання цілого на частини, для більш детального їх вивчення. Аналіз, поряд із синтезом, є нічим іншим як елементом діалектичного методу дослідження явищ і процесів. Єдність аналізу та синтезу дає можливість пізнання. Перехід від аналізу до синтезу здійснюється за допомогою таких методів як індукція та дедукція [1].

У відповідності до вимог наказу МВС України від 03.09.2012 р. №769, яким затверджено положення про Департамент ДСБЕЗ МВС України на підрозділи ДСБЕЗ було покладено наступні завдання: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності; своєчасне припинення злочинів у сфері економіки та запобігання їм; аналіз, прогнозування криміногенних процесів у сфері економічної діяльності та своєчасне інформування про них керівництва МВС України та інших органів виконавчої влади; виявлення та припинення фактів порушення прав

інтелектуальної власності; виявлення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень у сфері економіки, та вжиття заходів щодо їх усунення [2].

Проведений аналіз криміногенного стану у сфері економіки за останні роки свідчить про підвищення якісної складової викритих злочинів у цій та забезпечення відшкодування завданих злочинами збитків, про що свідчить аналіз статистичних даних підрозділів ДСБЕЗ МВС України.

Так, лише за 12 міс. 2014 року викрито 28,6 тис. кримінальних правопорушень у сфері економіки, кожне четверте з яких (7,2 тис.) кваліфіковане (*тяжке та особливо тяжке*).

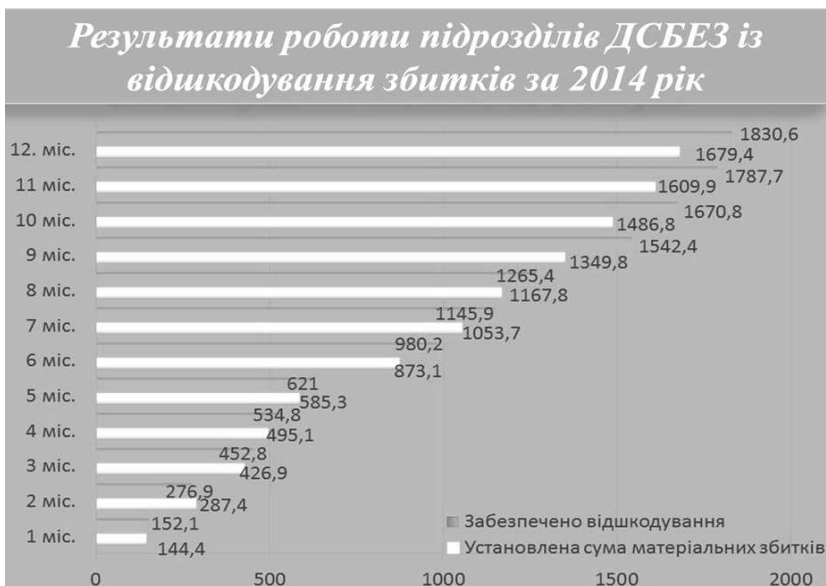
Серед викритих правопорушень 10,7 тис. пов'язані з використанням бюджетних коштів, що на 28,1% більше порівняно з аналогічним періодом минулого року (8,4 тис.), 13,3 тис. скоєно проти власності та 2,2 тис. - у сфері господарської діяльності.

Виявлено понад 1,5 тис. кримінальних правопорушень зі збитками понад 100 тис. грн. та 253 – збитки по кожному з яких перевищують 1 млн. грн.

Закінчено кримінальні провадження стосовно 27,5 тис. кримінальних правопорушень у сфері економіки, матеріали відносно 25,1 тис., або 91,3%, направлено до суду. Серед них 5,6 тис. – у сфері службової діяльності, у т.ч. 1 тис. пов'язані з отриманням неправомірної вигоди.

За закінченими кримінальними провадженнями збитки складають майже 1,7 млрд. грн., які повністю відшкодовано.

Активно організовано заходи з установлення та забезпечення відшкодування збитків за направленими до суду кримінальними провадженнями.

За вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки 22,3 тис. осіб повідомлено про підозру, що на 17,2% більше порівняно з аналогічним періодом минулого року (19,1 тис.), з них 11,1 тис. осіб - за скоєння кримінальних правопорушень проти власності, 4,5 тис. осіб - у сфері службової діяльності, у т.ч. 1,1 тис. осіб – за отримання неправомірної вигоди.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що для подальшого вдосконалення діяльності підрозділів ДСБЕЗ МВС України було б доцільно:

постійно проводити оперативно-економічний аналіз видатків державного бюджету від головного розпорядника до кінцевого отримувача в розрізі повноти та цільового їх використання, кінцевою метою якого має стати документування ланцюгів виведення коштів у тіньовий обіг;

законності використання за цільовим призначенням субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетним на погашення заборгованості з різниці в тарифах та коштів за бюджетними програмами фінансування житлово-комунальної сфери, приділивши особливої уваги тіньовим схемам під час їх освоєння;

виявлення та руйнування корупційних схем розкрадання і нецільового використання бюджетних коштів, що спрямовуються на поліпшення об'єктів інфраструктури, виконання боргових зобов'язань за запозиченими, залученими під державні гарантії на розвиток мережі автомобільних доріг;

недопущення правопорушень підприємствами паливної промисловості, електроенергетики та вугільної галузі при використанні бюджетних коштів та державного майна, видобуванні та переробці сировини, реалізації готової продукції, енергоносіїв тощо;

виявлення, ліквідація конвєтаційних центрів і фіктивних суб'єктів підприємництва, з обов'язковим встановленням їх організаторів, виконавців, а також корупційній складовій в податкових органах та банківських установах;

протидіяти кримінальній частині корупційних проявів серед посадовців органів виконавчої влади, службовців, наділених контролюючими та дозвільними повноваженнями (Держекоінспекція, Держводагенство та Держгеонадра) у сфері користування природними ресурсами та зборів за користування надрами;

забезпечити оперативне супроводження будівництва та розподілу доступного житла для малозабезпечених верств населення. Основну увагу приділити корупційній складовій при зміні цільового призначення земельних ділянок та їх

виділенні під будівництво, законності прийняття його в експлуатацію, недопущення створення та існування фінансових пірамід при його будівництві;

викривати та припиняти факти незаконного поглинання підприємств або їх активів шляхом фіктивного доведення до банкрутства, організації корпоративного конфлікту, застосування корумпованих зв'язків серед службовців органів влади, місцевого самоврядування, судових органів;

виявляти кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та фактів отримання неправомірної вигоди, що вчиняються посадовцями 4-7-ї категорії (відповідно до ст. 9 Закону України „Про державну службу” (*міського, районного, селищного та сільського рівня*), з метою зменшення тиску на підприємництво.

Список використаних джерел

1. Мискін Ю.І. Генезис терміну «Аналіз» V Международная научно-практическая Интернет-конференция "АЛЬЯНС НАУК: УЧЕНЫЙ – УЧЕНОМУ" (20 марта 2009 г.)

2. Положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України: затв. наказом МВС України від 03.09.2012 р. №769

Василинчук Віктор Іванович,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри СТ та ОРД
ННІПФПСМ (Національна академія внутрішніх справ)

Никифорчук Дмитро Йосипович,

доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ В ЗАПОБІГАННІ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із ефективних заходів протидії корупції не тільки в Україні, але й у всьому світі залишається своєчасна проінформованість правоохоронних органів про факти корупції, де особливе місце відводиться особам (інформаторам), які сприяють уповноваженим на те суб'єктам протидіяти корупції шляхом надання оперативно-значимої інформації про

корупційні прояви в органах державної влади, місцевого самоврядування, регуляторних і контролю цих органів тощо.

Право громадян інформувати про корупційні правопорушення - це природне продовження права на свободу вираження, а також воно пов'язане з принципами прозорості і сумлінності. Усі люди мають невід'ємне право захищати добробут інших громадян і суспільства в цілому, і, в деяких випадках, вони зобов'язані повідомляти про правопорушення.

Навіть в демократичних країнах, наприклад, дослідження, проведені у Франції в 2012 році показали, що багато державних службовців, які повідомляли про корупційні правопорушення, були витиснені на пенсію, звільнені або ізольовані в колективі [1].

Тому відсутність ефективного захисту може бути дилемою для осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції (фахівці, які протидіють корупції, їх ще називають інформаторами): їм часто доводиться повідомляти про факти корупції і інші злочини, проте за такі дії на їхню адресу можуть звучати образливі слова, їм можуть мститися. Такі стереотипи здатні пригнічувати у людей бажання повідомляти про корупцію.

Визнаючи роль інформаторів у протидії корупції, багато країн узяли на себе зобов'язання ввести в дію закони про захист інформаторів на реалізацію (виконання) вимог міжнародних конвенцій. І все більше урядів, корпорацій і некомерційних організацій по всьому світу встановлюють процедури для інформаторів.

Як свідчить аналіз дослідження, незважаючи на добре прописану важливість інформаторів у виявленні та припиненні корупції, тільки в чотирьох країнах Євросоюзу (ЄС) існує така законодавча база для захисту інформаторів, яку можна вважати такою, що відповідає сучасним вимогам: Люксембурзі, Румунії, Словенії і Сполученому Королівстві (СК).

З решти 23 країн в 16 забезпечується частковий захист для осіб, які надають інформацію про факти корупції. У семи країнах, що залишилися, така законодавча база або дуже обмежена, або відсутня взагалі.

На виконання даної проблеми 14 жовтня 2014 року Верховною Радою України було прийнято Закон «Про засади

державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», яким передбачено ухвалити закон про захист осіб, які добросовісно повідомляють про корупційні правопорушення (викривачів [2].

Виходячи із міжнародної практики захисту, для осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, в Українському законодавстві своїми нормами також передбачено соціальний та правовий захист даної категорії осіб. Так, у відповідності до вимог ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» «.... Особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави. Якщо у зв'язку з виконанням такою особою завдань оперативно-розшукової діяльності настала її інвалідність або смерть, на неї поширюються пільги, передбачені у таких випадках для працівників оперативних підрозділів» [3].

Ст.53 Закону України «Про запобігання корупції» передбачає, що особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач), перебуває під захистом держави, а члени її сім'ї не можуть бути звільнені чи примушені до звільнення, притягнуті до дисциплінарної відповідальності чи піддані з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про порушення вимог цього Закону іншою особою, а інформація про викривача може бути розголошена лише за його згодою, крім випадків, встановлених законом [4].

Отже, захист осіб, які викривають корупціонерів, повинен включати: Захист від переслідування; Збереження конфіденційності; Тягар надання доказу лягає на працедавця; Завідомо неправдива інформація не захищається; Відмова від вимог про відповідальність; Анонімність; Система заохочень .

Список використаних джерел

1. Стивен Принголт, "L'obligation de réserve des agents publics face au devoir de dénonciation d'infractions pénales. Une inadaptation du droit français à la problématique du whistleblowing", "Друа администратиф" №4, апрель 2012.

2. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки.

3. Закон України від 18 лютого 1992 року N 2135-XII Про оперативно-розшукову діяльність (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 22, ст. 303).

4. Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII.

Джумагельдієва Гульнара Джумадурдієвна,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
(Інститут економіко-правових досліджень НАН України)

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРЬКИМ ВИКОРИСТАННЯМ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У ЄС

Глобальною тенденцією розвитку сучасних систем державного управління економікою є зростання ролі регіонів як одиниць проміжного рівня, які здатні, з одного боку, зменшити навантаження на центральні органи влади, перебравши на себе частину їх повноважень, а з іншого, - забезпечити максимальне врахування регіональних особливостей економічного розвитку та оптимальне використання наявного економічного потенціалу [1, с. 5].

Ратифікація Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом засвідчила зобов'язання України забезпечити поступову адаптацію вітчизняного законодавства до *acquis* ЄС [2]. З врахуванням вищезазначеного, дослідження питань, пов'язаних з особливостями регіоналізації управління економікою у країнах ЄС, є вельми актуальним. Зазначена проблематика є досить широкою за обсягом, тому у рамках доповіді планується зосередити увагу на її окремому сегменті - сфері господарського використання природних ресурсів.

Правові основи регіоналізації управління у ЄС закладені у Декларації Асамблеї європейських регіонів про регіоналізм у Європі (1996 р.). Відповідно до ст. 1 зазначеної Декларації під регіоном розуміється державне територіальне утворення, яке: (1) відповідає рівню, що безпосередньо передусь рівню держави; (2) має уряд, наділений відповідними, в т.ч. організаційно-господарськими, повноваженнями; (3) визначене Конституцією або спеціальним законом; (4) діє на основі Конституції, Статуту або закону.

Декларація про регіоналізм передбачає можливість створення усередині держави одночасно різних за правовим статусом регіонів. При цьому виділення регіонів має здійснюватися лише за наявністю підстав, які законодавством кваліфікуються як достатні, тобто суцільна регіоналізація не є обов'язковою. Натомість принциповою вимогою Декларації є забезпечення законодавчої можливості отримання та/або зміни статусу регіону виключно за його участі.

Асамблея Європейських регіонів запровадила власну класифікацію регіонів за критерієм їх правового статусу, відповідно до якої виділяють конституційні, автономні, та децентралізовані утворення [3]. Ключовими чинниками зазначеного критерію виступають повноваження регіонів стосовно нормотворчості та реалізації економічної політики.

Конституційні регіони за своїми правами прирівнюються до держави. Вони ухвалюють власні закони, мають достатню автономію у економічній сфері та наділені правом укладати міжнародні угоди. До зазначеного виду належать регіони Австрії, Бельгії, Німеччини, Швейцарії.

Наприклад, у Німеччині нормотворчі повноваження регіону є частиною загальної системи конкуруючої законодавчої компетенції, сутність якої полягає в тому, що уряд землі має право ухвалити закон з будь-якого питання, у разі, якщо федеральний уряд своєю компетенцією не користується. Зокрема, це стосується питань щодо передачі природних ресурсів у суспільну власність, сприяння виробництву у сільському та лісному господарстві, рибальства, поводження з відходами тощо. Пріоритету реалізаційних повноважень регіонів сприяє передбачена законодавством можливість делегування регіону (за його клопотанням) навіть виключних повноважень федерального уряду щодо управління використанням природних ресурсів уряду. Запорукою врахування регіональних інтересів також є вимога Конституції Німеччини щодо обов'язковості згоди земель у разі прийняття органом державної влади рішення про застосування того чи іншого способу використання природних ресурсів.

Обсяг повноважень **автономних** регіонів є значно вужчим у порівнянні з конституційними. До зазначеного виду належать регіони Данії, Іспанії, Італії.

На державному рівні встановлюються загальні вимоги щодо порядку здійснення господарської діяльності. Регіони, у межах наданої їм компетенції, вправі ухвалювати закони, якими можуть визначатися особливості застосування загального законодавства.

Повноваження регіонів у сфері реалізації економічної політики за своїм змістом, як правило, несуттєво відрізняються від тих, що мають конституційні регіони. Наприклад, в Іспанії до повноважень регіонів у природоресурсній сфері належить управління у галузі рибальства, в той час як загальне управління використанням водних ресурсів здійснюється державою.

Децентралізовані регіони також наділені певними організаційно-господарськими повноваженнями, проте їх обсяг є значно вужчим, порівняно з автономними регіонами. До зазначеного виду належать регіони Нідерландів, Польщі, Франції.

За загальним правилом, децентралізовані регіони не наділені правом ухвалення законів. Проте, наприклад, у Франції з 2003 р. запроваджене т.з. «право експерименту», згідно з яким регіони отримали право не виконувати окремі положення законів з певних питань протягом визначеного строку, після спливу якого відповідна законодавча вимога має або поширитися на усі регіони або бути скасована.

Реалізація регіоном повноважень щодо здійснення економічної політики також мають певні особливості. Так, регіон самостійно розробляє план власного соціально-економічного розвитку, навколо якого протягом визначеного часу будуватиметься регіональна економічна політика. Натомість набрання чинності таким планом відбувається лише після його узгодження з урядом. В свою чергу, сфера урядового контролю обмежується виключно перевіркою відсутності протиріч між положеннями регіонального та загальнонаціонального планів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іжа М.М. Система регіонального управління: світовий досвід і Україна: монографія / М.М. Іжа. - Одеса: Друкарський дім, 2011. – 368 с.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної ене-

ргії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіційний вісник України. – 2014. - № 75. – Т. 1. – Ст. 2125.

3. Regions d'Europe. Dossier thematique de l'Assambles des Regions d'Europe. – 2005. - №11. – С. 4.

Деревянко Богдан Владимирович,

доктор юридических наук, доцент, профессор кафедры гражданско-правовых дисциплин и банковского права

(Государственный ВУЗ «Украинская академия банковского дела НБУ»)

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПУБЛИЧНОЙ СОБСТВЕННОСТИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ

Сейчас сфера образования переживает не лучшие времена. Государственного финансирования едва хватает на выплату зарплаты и на оплату отдельных видов коммунальных услуг.

Большинство учебных заведений Украины осуществляет хозяйственную предпринимательскую (довузовские учебные заведения) или некоммерческую деятельность (ВУ-Зы, созданные на основе имущества любой формы собственности) на основе публичной собственности. И недостаточность государственного финансирования текущих потребностей можно компенсировать повышением эффективности использования публичной собственности самими учебными заведениями (УЗ).

В современной научной литературе на первый план выносятся необходимость борьбы с излишними затратами на подготовку специалистов (в т.ч. ненужных государству и регионам), а также на оптимизацию подготовки специалистов. В частности Н.Л. Шелухин указывает, что в системе МВД сформировалось мнение о том, что каждый правоохранитель в офицерских погонах должен быть юристом с высшим образованием и наивысшим образовательно-квалификационным уровнем [1, с. 252], хотя очевидно, что это неверно. В противовес этому ученым предлагается внедрение уровневой подготовки специалистов, реализуемой непосредственно ВУЗа-ми в зависимости от потребностей рынка [2, с. 92]. Используемая при этом публичная собственность государственных,

ведомственных и муниципальных УЗ должна быть эффективной и приносить доход.

При этом неиспользуемые или малоиспользуемые государственными или муниципальными учебными заведениями неликвидные основные фонды и оборотные средства необходимо своевременно продавать, ликвидные – сдавать в аренду или передавать другим субъектам хозяйствования государственной или коммунальной формы собственности для эффективного использования.

Также государственные УЗ должны изыскивать дополнительные средства и материальные ресурсы от предоставления дополнительных платных образовательных и иных услуг, от спонсоров, от международных и внутренних грантов. А тщательное прогнозирование государственного заказа должно способствовать усилению конкурентной борьбы между учебными заведениями. Важное значение имеет предоставление услуг по проведению НИОКР ВУЗами. Однако не менее важной при этом выглядит защита их коммерческой тайны. Так, НИИ, иные научные организации могут работать на коммерческой основе и иметь полноценную коммерческую тайну. В Днепропетровском государственном университете с целью создания системы защиты и реализации интеллектуальной собственности (в том числе и коммерческой тайны) введено Временное положение о регулировании отношений при создании и использовании интеллектуальной собственности [3, с. 109].

Важной статьей доходов государственных и коммунальных учебных заведений должно стать предоставление платных образовательных услуг иностранным гражданам. Позитивным примером в этом плане является деятельность наибольшего среди сингапурских вузов – Наньянгского технологического университета, где 20 % студентов и 60 % магистрантов и аспирантов являются гражданами других стран. Для студента из другого государства, обучающегося за собственные средства, обучение стоит в три раза дороже, чем для гражданина Сингапура [4, с. 6].

Т.е. публичная собственность в сфере предоставления образовательных услуг должна служить интересам государства – использоваться для зарабатывания денег за счет иностранных потребителей и за счет граждан Украины, принима-

емых на учебу сверх необходимого по государственному заказу количества.

Вложение государственных средств и использование государственного и коммунального имущества исключительно в финансирование подготовки отечественных специалистов по необходимым экономике направлениям должно дать синергический эффект уже в недалеком будущем. Во-первых, государство инвестирует в развитие отечественных учебных заведений. Во-вторых, за государственные средства и с использованием государственного имущества обучаются будущие отечественные специалисты. В-третьих, эти специалисты будут способствовать развитию различных сфер государства.

Таким образом, государство должно не только контролировать качество предоставляемых образовательных услуг, но и эффективность использования государственного и коммунального имущества, находящегося в оперативном управлении учебного заведения. А повышения такой эффективности среди прочего можно достичь путем устранения неиспользуемых основных фондов и оборотных средств, уменьшения до объективно обоснованного количества потребителей бесплатных образовательных услуг и увеличения количества потребителей платных (особенно из числа иностранных граждан).

Література:

1.Шелухін М. Л. Якість підготовки оперативних співробітників ОВС як визначальний фактор підвищення ефективності протидії господарським правопорушенням / М. Л. Шелухін, О. Ю. Крилов // Право та управління. — 2011. — № 4. — С. 251–257.

2.Шелухин Н. Л. Болонская система образования при подготовке юристов – за и против / Н. Л. Шелухин // Регіональний розвиток – основа розбудови української держави : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (4-5 квітня 2012 р., м. Донецьк) / ДонДУУ. — Донецьк : Цифровая типография, 2012. — С. 81–93.

3.Топалова Л. Д. Правовой режим коммерческой тайны: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Топалова Людмила Дмитриевна. — Донецк, 2006. — 213 с.

4.Федоренко В.Г., Грищенко І.М., Вітковський О.С. Фактор вищої освіти в інноваційній економіці Сінгапuru / В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко, О.С. Вітковський // Економіка та держава. — 2009. — № 6. — С. 4–7.

Синявська Олена Юхимівна,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЇ В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах пошуку шляхів стабілізації економіки України, і впровадження європейських стандартів господарювання, виникла потреба реформування міліції. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ (проект від 10.11.2014 р.) визначає, що з розширенням Європейського Союзу постало завдання реформування поліції (міліції) в професійний деполітизований і ефективний інститут, заснований на принципах верховенства права, ринкової економіки і толерантності стосовно культурних, релігійних та етнічних груп [1, с.1]. Стабільна та ефективна діяльність правоохоронних органів є необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності і правопорядку, дотримання прав і свобод громадян, зокрема господарюючих суб'єктів.

В чинному законодавстві і сучасних працях фахівців відмічається, що нині існуюча модель правоохоронної системи України за багатьма критеріями не відповідає зростаючим потребам суспільства та загально визначеним міжнародним демократичним стандартам у цій сфері. Так в Стратегії розвитку внутрішніх справ відмічається, що персонал МВС України повинен мати підвищену зарплату та соціальні пільги (безоплатне медичне страхування, безвідсоткові довгострокові кредити), отримання яких не залежить від стосунків між керівником та підлеглими [1, с.3].

Важливе місце у системі роботи з персоналом поліції, надання працівникам необхідної допомоги займають служби соціального забезпечення та допомога з боку різноманітних фондів тим поліцейським та членам їх сімей, які потребують такої допомоги. Наприклад, у Великобританії функціонують служба соціального забезпечення Thames Valley Police та благодійні фонди: Гарней Фонд (Garney Fond), Благодійний Фонд (Фонд взаємодопомоги), Поліцейський благодійний фонд, Благодійний фонд для цивільних службовців поліції, Благодійний фонд для спеціальних констеблів, Центр реабі-

літації поліцейських, Фонд для членів сімей поліцейських, що знаходяться на їх утриманні, Національний поліцейський фонд – освіта, Схема колективного страхування від нещасних випадків та страхування життя, Схема допомоги у випадку смерті, Товариство поліцейської взаємодопомоги, Спеціальні схеми для жінок та чоловіків, які захворіли на рак, Страхування погашення позик, Допомога у період тяжких втрат, Допомога пенсіонерам поліції тощо [2, с.84-90].

Для відстоювання інтересів персоналу в більшості зарубіжних країн управління справами органів поліції займаються професійні об'єднання персоналу поліції. За даними американських учених переважна більшість поліцейських (96,5%) вважають основним завданням профспілок участь у регулюванні питань грошового утримання, на другому місці проблеми, що стосуються встановлення норм робочого часу (79,2%), на третьому – просування по службі (64,4%) і на четвертому – накладання дисциплінарних стягнень (41,8%) [3, Р.9].

Національні професійні об'єднання поліцейських мають певну своєрідність. Так, у Великобританії існують Поліцейська Федерація Англії та Уельсу, Поліцейська Федерація Шотландії та Поліцейська Федерація Північної Ірландії. Членами Поліцейської Федерації Великобританії (далі – Поліцейська Федерація) після зарахування на службу стають всі поліцейські службовці, які мають поліцейський ранг від констебля до суперінтенданта. За теперішнього часу Поліцейська Федерація стала національним голосом поліцейських у проведенні переговорів стосовно оплати та інших умов служби. Існує Поліцейська Федерація за рахунок добровільних внесків її членів, а також інших благодійних внесків. Фонди Федерації використовуються головним чином для забезпечення послуг її членам, серед яких: консультації юристів; цивільні позики; консультації з питань компенсацій; апеляція з дисциплінарних питань; медичні компенсації; консультації та поради з питань сексуальної та расової дискримінації; роз'яснення, поради з пенсійних питань; загальні консультації з питань соціального захисту та проблем, пов'язаних з персоналом; переговори на національному рівні з питань заробітної плати поліцейських та умов служби; проведення компаній за посилення особистого захисту [2, с.91-93].

Серед головних проблем, на вирішення яких спрямовані зусилля Федерації, відзначимо, насамперед, питання оплати праці поліцейських та умови їх служби (процедура розгляду скарг та проступків, організація робочого часу, додаткові виплати, щорічні відпустки, відпустки у зв'язку з хворобою, проблеми материнства та батьківська відпустка, різні види допомоги, здоров'я та безпека персоналу, різноманітність поліцейської служби). До пріоритетних напрямків діяльності Поліцейської федерації відносяться також забезпечення політики рівних можливостей серед персоналу поліції та попередження „буллінгу” на робочих місцях. Разом з тим, у Великобританії у залежності від потреб, інтересів, тощо певних категорій службовців поліції формуються різні поліцейські асоціації (Асоціація головних офіцерів поліції, суперінтендантів, жінок-поліцейських, чорношкірих поліцейських та поліцейських азіатського походження тощо), які відіграють важливу роль у підвищенні ефективності поліцейської служби, її відповідності як загальним, так і індивідуальним цілям та потребам кожного працюючого, впливають на формування та розвиток загальної культури поліції [Там же, С. 93-100].

В Італії з 1981 року діють біля дев'яти профспілок поліцейських. Ведучими серед них є: Автономна профспілка поліції, що здійснює близьку до поліції керівництва МВС політику, та „опозиційна” їй Об'єднана профспілка працівників поліції, що тісно співпрацює із загальнонаціональними профспілками і користується підтримкою деяких лівих і центристських політичних рухів. Між цими двома професійними асоціаціями нерідкі серйозні розбіжності, як із загальних, так і з окремих проблем статусу, соціально-правового захисту поліцейських службовців і боротьби зі злочинністю [5, с.49]. Зауважимо, що профспілки створюються не у всіх ланках поліцейського апарату, а лише там, де працівники не є військовослужбовцями, зокрема, членство в них заборонене для чинів жандармерії у Франції, Португалії, Греції, карабінерів в Італії, воєнізованих формувань „Хемверн” у Швеції, Данії та Норвегії.

Отже, типовою для внутрішнього життя інституту поліції розвинутих зарубіжних країн є активна роль професійних об'єднань у забезпеченні інтересів персоналу та залученні його до вирішення різних управлінських проблем.

Діяльність профспілок та асоціацій поліцейських може розглядатися як фактор, який конструктивно впливає на демократизацію відносин і покращення соціального клімату в поліцейському середовищі. Ретельне вивчення, узагальнення і, по можливості, впровадження зарубіжного досвіду є дуже корисним в умовах реформування органів внутрішніх справ України. Це допоможе зробити крок уперед на шляху подальшої професіоналізації, демократизації та гуманізації ОВС України, зміцнить засади забезпечення життєдіяльності їх персоналу.

Список використаних джерел

1. Проект стратегії розвитку органів внутрішніх справ України від 10.11.2014 р. // Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України // <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1368619>
2. Матюхіна Н.П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління: Монографія / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М.Бандурки. – Харків: Консум, 2001. – 131с.
3. The Personal // The Police Chief. – 1974. - №2. 3. Leonard V., More G. Police organization and Management. – N.Y., 1981.
4. Барко В.І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): Монографія. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 296с.

Гетманець Ольга Петрівна,

доктор юридичних наук, професор,

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК НАПРЯМ ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

В сучасному господарському законодавстві бюджетна політика позначається як один із напрямів економічної політики, що визначається державою (п.6 ст. 10 Господарський кодекс України). Законодавець встановлює, що бюджетна політика в сфері господарювання, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин,

регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу.

Сутність бюджетної політики досліджувалася в працях економістів, проте не знайшла остаточного визначення. Підсумовуючи дослідження можливо стверджувати, що більшість економістів пов'язує бюджетну політику з діяльністю держави щодо використання бюджетних коштів для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства [1, с.32; 2, с. 36].

Юристи при дослідженні сутності бюджетної політики детально аналізують правове забезпечення та сутність бюджетної діяльності. Так, В. Д. Чернадчук, прийшов до висновку, який ми цілком поділяємо. Бюджетна діяльність – це врегульований нормами права вид публічної та фінансової діяльності, яка здійснюється за допомогою спеціальних юридичних дій, операцій і процедур, способів і засобів, спрямована на бюджетне фінансування завдань і функцій суспільно-територіальних утворень, а в більш широкому плані – визнаних публічних потреб [3, с. 19]. На підставі даного висновку можливо стверджувати, що відносини, які складаються в бюджетній діяльності, є особливим об'єктом сфери правового регулювання.

Поділяючи цей погляд на бюджетну діяльність вважаємо її складовою діяльності, що відбувається в бюджетному процесі, як вказується в Бюджетному кодексі України (далі - БК України). Бюджетний процес –регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства (ст. 2. п. 10 БК України) [4]. Бюджетна діяльність охоплює бюджетний процес, як й інші види діяльності з приводу бюджетної системи, наприклад контролю й відповідальності за порушення бюджетного законодавства.

Норми БК України встановлюють повноваження Кабінету Міністрів України та місцевого фінансового органу щодо формування державної бюджетної політики (ст. ст. 10, 12, 16), проте різноплановість її видів, принципів і правових методів реалізації залишається пробілом чинного законодавства. Бюджетна політика будується на правових засадах організації бюджетного процесу, міжбюджетних відносин, бюджет-

ного контролю та відповідальності за порушення бюджетного законодавства. Визначення сутності бюджетної політики і прийняття відповідних нормативних документів потрібно для встановлення стратегічних завдань бюджетного планування і тактики бюджетної діяльності в фінансовій системі країни.

У БК України встановлюється, що центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики, за участю центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку, Національного банку України, а також головних розпорядників коштів державного бюджету складає прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди, який ґрунтується на щорічному посланні Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, прогнозних та програмних документах економічного та соціального розвитку, державних цільових програмах. Отже, правові основи бюджетної політики реалізуються у бюджетному законі.

Бюджетний закон як провідник бюджетної політики держави має важливе значення для організації господарської діяльності. Відповідно до ст. 11 п. 3. Господарського кодексу України основними формами державного планування господарської діяльності є Державна програма економічного та соціального розвитку України, Державний бюджет України, а також інші державні програми з питань економічного і соціального розвитку, порядок розробки, завдання та реалізація яких визначаються законом про державні програми. Щорічний закон про Державний бюджет (рішення про місцевий бюджет) встановлює різні напрями фінансування, зокрема і ті, що безпосередньо впливають на господарську діяльність. Так, відповідно до ГК України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики (місцевий фінансовий орган) може залучати суб'єктів господарювання для надання агентських, консультативних, рейтингових та інших послуг, необхідних для управління державним (місцевим) боргом, за рахунок коштів державного (місцевого) бюджету в межах бюджетних призначень на обслуговування державного (місцевого) боргу. Законодавство України визначає і інші засоби і механізми державного регу-

лювання господарської діяльності, які залежать від бюджетної політики.

Основними засобами державного регулювання господарської діяльності є: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій (ст. 12 ГК України). Бюджетний закон – це нормативно-правовий акт, який щорічно встановлює обсяги доходів та видатків на прями фінансування, а зокрема, і податкові та інші пільги, дотації, компенсації, цільові інновації, субсидії, засади державного замовлення і обсяги фінансування.

Таким чином, бюджетна політика держави, що спрямована на формування, розподіл, використання бюджетних коштів держави та органів місцевого самоврядування реалізується в нормах бюджетного закону. Враховуючи визначення бюджетної політики, її правове значення та заходи державного впливу на суб'єктів господарювання логічно вважати, що саме щорічний закон про Державний бюджет визначає механізм державного регулювання господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Василик О. Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2000. – с. 416.
2. Соловьева Ю.М. Теоретические основы и сущность бюджетной политики. -Економічний часопис –XXI вік, № 5-6, 2012.- с.30-37
3. Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури: монографія / В. Д. Чернадчук. – Суми : Університет. книга, 2011. – 172 с.
4. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.

Петрова Ірина Анатоліївна,

д.ю.н., доц., начальник кафедри інформаційної та економічної безпеки
Харківський національний університет внутрішніх справ

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Світовий простір сьогодні характеризується процесами глобалізації та формування нової геополітичної структури, яка зумовлює зростання загроз політичного, екологічного інформаційного та економічного характеру для незалежних

країн. Тому в процесі європейської інтеграції існування, самозбереження та прогресивний розвиток суверенної України багато в чому залежить від здійснення цілеспрямованої політики щодо захисту її національних інтересів. До таких інтересів сьогодні відносять і проблеми, що пов'язані із розвитком малого та середнього бізнесу в Україні.

Немає сумнівів, що саме малий та середній бізнес стає основним ланцюгом у низці економічних перетворень в Україні. Світова практика довела, що без цивілізованого бізнесу не може бути і соціально орієнтованого ринку. Однак, саме бізнес супроводжується негативними явищами і навіть злочинністю. Підприємець, який починає бізнес, розгортаючи підприємницьку діяльність, для роботи у правовому полі та успіху на ринку має бути обізнаним із її основами. Цим обумовлюється актуальність розгляду питань правового та економічного захисту підприємницької діяльності щодо малого та середнього бізнесу.

Правовий та економічний захист малого та середнього бізнесу неможливий без визначення сутності та ознак загроз економічній безпеці підприємництва. Загрози економічній безпеці підприємництва – це потенційні або реальні дії фізичних або юридичних осіб, які порушують стан суб'єкта господарської діяльності та здатні привести до її припинення чи до значних втрат (у тому числі економічних). Такою загрозою може бути не кожна дія, що має негативні наслідки, оскільки дії, обумовлені як загрози, свідомо спрямовані на отримання певної вигоди від економічної дестабілізації підприємства, від зазіхань на його економічну безпеку. Діяльність керівництва підприємства, незважаючи на ризиковий характер, у загальному і цілому відповідає чинному законодавству. Загрози, як правило, допускають порушення законодавчих норм будь-якої галузі права і допускають відповідальність осіб, які їх здійснюють.

Можна виділити ознаки, що є характерними для загроз економічній безпеці підприємницькій діяльності: свідомий і корисливий характер; спрямованість дій на нанесення збитків суб'єкту господарювання; протиправний характер. Загрози підприємницькій діяльності є досить різноманітними. За джерелами виникнення ці загрози поділяють на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх відносять: розкрадання матеріальних за-

собів і цінностей особами, які не працюють на даному підприємстві, промислове шпигунство, незаконні дії конкурентів, вимагання з боку кримінальних структур. Внутрішні включають: розголошення власними працівниками конфіденційної інформації; низька кваліфікація фахівців, що розробляють ділові документи (договори); неефективна робота служби економічної безпеки та осіб-контрагентів, які відповідають за перевірку. Найбільшу небезпеку представляють зовнішні загрози, а внутрішні часто виступають як реалізація «зовнішніх» замовлень.

За ступенем тяжкості наслідків розрізняють загрози з високою, значною, середньою та низькою тяжкістю наслідків. Висока тяжкість означає, що дані загрози можуть призвести до різкого погіршення всіх фінансово-економічних показників діяльності суб'єкта господарювання навіть до негайного припинення його діяльності, або наносять таку не виправдану шкоду, яка призводить до аналогічних наслідків пізніше. У таких випадках суб'єкт господарювання ліквідується.

Значна тяжкість наслідків реалізації загроз допускає можливість нанесення підприємству таких фінансових втрат, які негайно впливають на його фінансово-економічні показники та його діяльність у майбутньому, виправляються протягом тривалого часу.

Середня тяжкість означає, що ці загрози наносять втрати, подолання яких вимагає витрат, які порівнюються з поточними витратами суб'єкта господарювання, і не вимагають значного часу. Наслідки загроз низької тяжкості наслідків істотно не впливають на стратегічні позиції підприємства і його поточну діяльність.

За величиною ймовірності загрози можуть бути малоїмовірними і реальними. Малоїмовірні загрози включають такі, як відвідування особою без певного місця проживання підприємства з вимогою видачі їй грошей. Фактори цієї загрози: загрожує одна людина; відсутні реальні можливості приведення загрози в дію; існують досить прості способи захисту – шляхом фізичного вилучення даної особи з приміщення або здача її правоохоронним органам.

До реальних загроз відносять такі, які супроводжуються фізичним насильством, ушкодженням майна підприємства, викраденням керівників тощо; здійснюються організованою

групою, яка висуває конкретні вимоги і певні суми; здійснюється за участю «кваліфікованих» кримінальних «фахівців».

Загрози можуть різнитись за впливом на стадії підприємницької діяльності, із яких найбільш ймовірними та небезпечними є загрози на стадії створення суб'єкта господарювання та на стадії функціонування. У першому випадку такими загрозами можуть бути незаконні дії посадових осіб щодо організації підприємства. На стадії функціонування загрози є різними в залежності від етапу життєвого циклу підприємства: на підготовчому етапі – перешкоди нормальному постачанню сировини, матеріалів, обладнання; на виробничому етапі – знищення або ушкодження майна чи устаткування, крадіжка «ноу-хау»; на заключному етапі – перешкоди збуту, обмеження конкурентоздатності, незаконне обмеження реклами.

Загрози можуть бути різними і за об'єктами зазіхань, якими виступають ресурси – трудові, матеріальні, фінансові, інформаційні. Загрозами персоналу можуть бути шантаж із метою отримання конфіденційної інформації, викрадення працівників, вимагання тощо. Загрози матеріальним ресурсам спрямовані на ушкодження споруд, приміщень, систем зв'язку, крадіжка устаткування та обладнання. Загрози фінансовим ресурсам включають шахрайство, фальсифікацію фінансових документів, валюти, крадіжки готівкових коштів. Загрози інформаційним ресурсам здійснюються шляхом несанкціонованого підключення до інформаційної мережі підприємства, вилучення конфіденційних документів тощо.

За суб'єктами загроз розрізняють загрози з боку кримінальних структур, несумлінних конкурентів, контрагентів та власних працівників. За видами збитків розрізняють загрози, реалізація яких несе прямий збиток та реалізація яких призводить до втраченої вигоди.

Загрози можна розглядати також з точки зору характеру відповідальності суб'єкта, дії якого можуть кваліфікуватись як зазіхання на економічну безпеку підприємницької діяльності. Відповідальність, що настає у цих випадках носить або цивільно-правовий або кримінально-правовий характер і тягне за собою відповідні заходи до осіб, що їх скоїли.

Виявлення та усунення загроз підприємницькій діяльності можна розглядати з різних сторін сучасного розвитку нашого суспільства, однак не останнє місце в цьому процесі

посідають і правоохоронці. Тому розвиток підприємницької діяльності в усіх галузях економіки та сферах життя людей формує і ті проблеми, що пов'язані із підготовкою фахівців для органів внутрішніх справ. Ці фахівці мають бути здатні у складних економічних та соціальних умовах здійснювати захист прав підприємців, контроль за виконанням ними своїх обов'язків, а також запобігати, попереджувати, розкривати та розслідувати порушення або зловживання у підприємницькій діяльності.

Таким чином, всі загрози малому та середньому бізнесу в Україні в сучасних умовах господарювання, що вже існують або формуються, знаходяться на досить високому рівні і можуть виявлятися, попереджатись і усуватись тільки сумісними діями всіх учасників господарської діяльності та правоохоронців.

Носова Ольга Валентинівна

доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки та фінансів

Харківський національний університет внутрішніх справ,

Маковоз Оксана Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів
Харківський національний університет внутрішніх справ

УДК 349.6(477.63)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасних умовах господарювання, під час проведення кардинальних економічних реформ, особливої гостроти набувають питання проведення регіональної економічної політики як фундаменту розвитку національного господарства. Регіональна економічна політика доповнює, конкретизує загальнодержавну економічну політику та з'єднує загальні і конкретні цілі, сприяє комплексному підходу до розв'язання соціально-економічних проблем у суспільстві. Регіональна економічна політика ґрунтується на пріоритетності національних інтересів, економічній самостійності регіонів та сприяє ефективному використанню внутрішнього потенціалу держави. Здійснення цієї політики повинно забезпечити єдність

державних, регіональних та місцевих інтересів. Поняття регіональної політики виникло у XX ст. Спочатку нею позначали зусилля національного уряду щодо подолання істотних відмінностей між рівнями розвитку різних регіонів, а надалі – всю сукупність дій, спрямовану на вирішення внутрішніх проблем регіонів.

Упродовж певного часу чимало країн доповнили цю діяльність більш цілеспрямованим індивідуальним підходом до кожного регіону, намагаючись

розв'язати конкретні регіональні проблеми та активно співпрацювати з громадянами та інституціями регіону. Крім того, багато урядів намагаються поліпшувати координацію всіх державних інвестицій на субнаціональному (зазвичай регіональному) рівні для підвищення їхньої дієвості. До того ж різні

країни тепер частіше, ніж у минулому, усвідомлюють, наскільки різними можуть бути рівні розвитку регіонів, а отже, приділяють більше уваги усуненню відповідних диспропорцій. Усе це є прикладом регіонального розвитку в дії [1, с. 8].

Регіональна політика характеризується сукупністю цілей, завдань, механізмів, які визначають її стратегію і тактику. Вона базується на національних, політичних, соціальних факторах, які дозволяють ефективно впливати на регіональний розвиток. Регіональна політика – сфера діяльності суспільства, узгоджує та реалізує інтереси держави у цілому і окремих регіонів, а також цілей і завдань розвитку суспільства. Важливим практичним інструментом реалізації державної регіональної економічної політики є чіткий законодавчий розподіл повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між різними рівнями управління: загальнодержавним, регіональним і місцевим [2, с. 12].

Відлік часу з початку спроби реалізовувати державну регіональну політику в Україні з великою часткою вірогідності можна почати з дня ухвалення Указу Президента України № 341/2001 «Про Концепцію державної регіональної політики» 25 травня 2001 року. Сучасна система параметрів економічної безпеки регіону повинна ґрунтуватися на принципових положеннях закону N 2411-VI «Про засади внутрішньої і

зовнішньої політики» від 01.07.2010 р., який містить окрему статтю 4. Засади внутрішньої політики у сферах розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів.

Станом на 01.01.2015 року в Україні у сфері регіонального розвитку діють наступні Закони України, які певною мірою регулюють питання формування та реалізації державної регіональної політики:

– №2411-VI від 01.07.2010 р. «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»;

– №2404-VI від 01.07.2010 р. «Про державно-приватне партнерство»;

– № 2856-IV від 08.09.2005 р. «Про стимулювання розвитку регіонів»;

– № 1621-IV від 18.03.2004 р. «Про державні цільові програми»;

– № 3059-III від 07.02.2002 р. «Про Генеральну схему планування території України»;

– № 1696-III від 20.04.2000 р. «Про планування і забудову територій»;

– № 1602-III від 23.03.2000 р. «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України».

Незважаючи на досить широкий перелік законів у сфері аналізу, система законодавчого забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики відповідно до кращого європейського та світового досвіду так і не створена. Чинні на сьогодні закони ухвалювалися в різний час, на базі різних концепцій та вирішення локальних завдань, тому не є взаємодоповнюючими та гармонізованими. Фактично законодавство у сфері регіонального розвитку, яке сформувалось протягом 2005–2010 років, мало створити цілісну та взаємоузгоджену систему, що визначає перелік стратегічних та планувальних документів у сфері регіонального розвитку, визначає інституції, що формують та реалізують державну регіональну політику та реалізують проекти регіонального розвитку, а також визначити та закріпити джерела фінансування регіонального розвитку. Але на жаль даної системи не було сформовано, як показує аналіз, кожен з названих вище документів живе власним життям, пріоритети, визначені в

різних документах, не є гармонізованими, а джерел фінансування реалізації стратегій та угод регіонального розвитку фактично немає. Принаймні в державному бюджеті окремого рядка на фінансування угод регіонального розвитку не передбачено. Так само в регіонах немає планів реалізації своїх стратегій розвитку.

Регіональна політика на сучасному етапі набирає все більшого значення, тому що державі з центру стає все важче розв'язувати різного роду локальних проблем. Тому в розвинутих країнах центр передає все більше повноважень на місце, сприяє розвитку самоврядування, самостійному розв'язанню економічних і соціальних проблем мікрорівня. Досвід цих країн засвідчує позитивні результати такого поділу влади, бо місцеві органи управління швидше розв'язують визначені цілі, повніше враховують особливості регіону, ефективніше використовують природні ресурси.

Раніше державна регіональна політика не враховувала особливостей і специфіки окремих територій, що призвело до виникнення значних диспропорцій у територіальній структурі суспільно-господарського комплексу. Центральні органи влади мало приділяли уваги раціональному використанню місцевих трудових і природних ресурсів. Так, Запорізька область у 2013 р. за виробництвом валового суспільного продукту на душу населення випереджала Закарпатську в 1,8 рази, а економічний потенціал держави був зосереджений головним чином у Донецькій, Дніпропетровській, Луганській, Харківській і Київській областях, в яких розміщено 47% усіх створених в Україні основних фондів. Разом з Одеською областю на них припадало майже 60% обсягів промислового виробництва. Для оцінки потенціалу важливе значення має визначення питомої ваги прогресивних галузей промисловості, якісних параметрів та структури основних виробничих фондів, здатності адаптації виробничих систем до використання досягнень науково-технічного прогресу тощо. Зазначена нерівновага загальноекономічних і соціальних індикаторів по регіонах посилює політичну напругу в державі і зумовлює необхідність вжиття заходів, які змогли б забезпечити ефективне державне регулювання процесів регіонального розвитку країни. Тому головна увага у регіональній політиці Украї-

ни на сучасному етапі реформування економічних відносин повинна бути спрямована на створення організаційно-правових та економічних умов для забезпечення стабільної роботи підприємств в усіх регіонах.

Несистемність державної політики та діяльності в цій сфері стала однією з важливих причин стримування комплексного соціально-економічного розвитку та стабільності в державі, ускладнення умов для зміцнення позицій України у міжнародному економічному співробітництві, повільного здійснення ринкових перетворень на місцях, виникнення та загострення багатьох соціальних, економічних, екологічних та інших проблем.

Згідно зі «Стратегією-2020», яка передбачає одночасний запуск понад 60 реформ та спеціальних програм, які одночасно торкатимуться одразу всіх політичних, економічних та соціальних інституцій, сьогодні значно розширюються функції і завдання регіонів щодо раціонального використання природних ресурсів, забезпечення зайнятості населення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Від того, наскільки оптимально поєднуються інтереси держави і окремих регіонів, залежить збалансованість розвитку народногосподарського комплексу.

За визначенням, яке подане у законопроекті «Про Концепцію державної регіональної економічної політики», який розглядався у вересні 1999 року і був схвалений Указом Президента України від 25 травня 2001 року № 341, державна регіональна економічна політика – це сукупність організаційних, правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її поточних і стратегічних цілей.»

Державна регіональна економічна політика (ДРЕП) – це цілеспрямована діяльність держави щодо управління соціальним, економічним, екологічним розвитком регіонів. Вона містить комплекс державних рішень та конкретних заходів, які відповідають економічній стратегії держави. Ця політика характеризується певною сукупністю цілей, завдань, механізмів, які визначають її стратегію і тактику; передбачає врахування широкого спектра національних, політичних, соціальних чинників, що і дозволяє впливати на тенденції регіо-

нального розвитку. Вона охоплює всю систему взаємовідносин між державою і регіонами, з одного боку, та між регіонами – з іншого. В сучасних умовах активізації процесів європейської інтеграції Україні під час проведення реформ слід враховувати досвід регіональної економічної політики держав-членів ЄС, яка ґрунтується на традиційних підходах до регіонального розвитку соціальної справедливості.

Література:

1. Регіональна політика : правове регулювання. Світовий та український досвід /Василь Куйбіда, Анатолій Ткачук, Тетяна Забуковець-Ковачич; за заг. ред. Р. Ткачука. – К. : Леста, 2010. – 224 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З.С.Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.

Покатаєва Ольга Вікторівна

Доктор юридичних наук, професор

Класичний приватний університет, перший проректор

ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ – ЇХ ПРАВОВЕ ВИРІШЕННЯ

Відповідно до п. 1, Підрозділу 9-2. „Особливості уточнення податкових зобов’язань з податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість під час застосування податкового компромісу” ПК України, податковий компроміс – є режимом звільнення від юридичної відповідальності платників податків та/або їх посадових (службових) осіб за зниження податкових зобов’язань з податку на прибуток підприємств та/або податку на додану вартість за будь-які податкові періоди до 1 квітня 2014 року з урахуванням строків давності, встановлених ст. 102 ПК України [1].

Можна сказати, що практика застосування податкового компромісу в нашій державі – це загальноприйнятий європейський шлях, який має беззаперечні стимули для бізнесу та дозволить очистити економіку від тінізації.

За словами І. Білоус: „Завдяки такій добровільній акції декларування недоплачених податків бізнес отримає можливість відкрито працювати, проходити аудит та залучати фінансування для розвитку своєї підприємницької діяльності” [2].

Проте, залишається ряд дискусійних питань стосовно реалізації права платника податків на податковий компроміс. Отже, згідно внесених змін до ПК України, платник податків, який вирішив скористатися процедурою податкового компромісу, під час його дії має право подати відповідні уточнюючі розрахунки податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або податку на додану вартість, в яких визначає суму завищення витрат, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств та/або суму завищення податкового кредиту з податку на додану вартість.

Але, законодавець залишив поза увагою ситуацію, коли платник податків подає контролюючому органу уточнюючий розрахунок за період, який перевірявся контролюючим органом. Відповідно до пп. 78.1.3, п. 78.3, ст. 78 ПК України – такі дії є підставою для проведення документальної позапланової перевірки. Водночас, законодавством передбачено і можливість звільнення від проведення документальної позапланової перевірки, – у такому випадку, сума задекларованих зобов'язань вважається узгодженою, а податковий компроміс після сплати узгоджених податкових зобов'язань згідно із цим підрозділом. – досягнутим (п. 3, 8 Підрозділу 9⁻² ПК України).

Проте, аналізуючи Підрозділ 9⁻² ПК України є незрозумілими підстави для проведення документальної позапланової перевірки, адже законодавець виділяє лише один випадок – подання платником податків уточнюючого розрахунку за періоди, щодо яких не була проведена документальна перевірка (п. 3 Підрозділу 9⁻² ПК України). Тобто можна зробити висновок, що у разі подання уточнюючого розрахунку за період який перевірявся, платник, навпаки, може бути звільнений від проведення такої перевірки, але ж ця норма суперечить пп. 78.1.3, п. 78.3, ст. 78 ПК України [3].

Вважаємо, п. 3 Підрозділу 9⁻² ПК України треба уточнити з урахуванням вимог ст. 78 ПК України. Так пропонуємо викласти цей пункт у наступній редакції:

Протягом 10 робочих днів з дня, наступного за днем подання уточнюючого розрахунку, контролюючий орган приймає рішення щодо необхідності проведення документальної позапланової перевірки, з урахуванням вимог стат-

ті 78 цього Кодексу, про що повідомляє платника податків відповідно до статті 42 цього Кодексу.

Незрозумілою залишається ситуація, при якій відносно певного суб'єкта господарювання вже заявлена інформація для податкового компромісу. Як будуть вирішуватися питання з іншими покупцями товарів і послуг такого суб'єкта, щодо яких платник податків відкоригував власні витрати та/або податковий кредит з ПДВ, проте вони не виявили бажання заявити до контролюючих органів щодо можливих порушень податкового законодавства в частині взаємовідносин з таким контрагентом?

І, хоча, п. 4 Підрозділу 9-² ПК України наголошує, що уточнення платником податків податкових зобов'язань шляхом подання уточнюючого розрахунку не впливає на розмір податкових зобов'язань його контрагентів, – пп. 78.1.1, п. 78.1, ст. 78 ПК України вказує на право контролюючих органів за наслідками перевірок інших платників податків (а припустимо, що, відповідно до вимог п. 3 Підрозділу 9-² ПК України в частині досягнення податкового компромісу така перевірка була проведена) або отримання податкової інформації виявлено факти, що свідчать про порушення платником податків податкового та іншого законодавства, на проведення документальної позапланової перевірки, якщо платник податків не надасть пояснення та їх документальні підтвердження на обов'язковий письмовий запит контролюючого органу протягом 10 робочих днів з дня отримання такого запиту. Можна зробити висновки, що у даному випадку може бути проведена документальна позапланова перевірка контрагента [3].

Хотілося б відзначити, що відсутність чітких критеріїв для контролюючих органів, згідно з якими прийматимуть рішення про необхідність проведення документальної позапланової перевірки (або ж про її недоцільність), є потужною корупційною складовою реалізації ЗУ „Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей уточнення податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість у разі застосування податкового компромісу”.

Крім того, законодавець залишив поза увагою ситуацію за якої не досягнуто компромісу в результаті не залежних від платника податків обставин, як то: несвоєчасного отримання

платником податків податкового повідомлення-рішення (отже, відповідно до п. 3 Підрозділу 9-² ПК України процедура досягнення податкового компромісу триває не більше ніж 70 календарних днів з дня, наступного за днем подання уточнюючого розрахунку).

Так, відповідно до п. 58.3, ст. 58 ПК України, податкове повідомлення-рішення вважається надісланим (врученим) платнику податків, якщо його передано посадовій особі такого платника податків під розписку або надіслано листом з повідомленням про вручення. У разі коли пошта не може вручити платнику податків податкове повідомлення-рішення через відсутність за місцезнаходженням посадових осіб, незнаходження фактичного місця розташування (місцезнаходження) платника податків або з інших причин, податкове повідомлення-рішення вважаються врученими платнику податків у день, зазначений поштовою службою в повідомленні про вручення із зазначенням причин невручення [3]. За цей період може минути термін 70 днів.

П. 42.3, ст. 42 ПК України конкретизує: „... якщо платник податків у порядку визначеному законодавством, повідомив контролюючий орган про зміну податкової адреси, він на період з дня державної реєстрації зміни податкової адреси до дня внесення змін до облікових даних такого платника податків звільняється від виконання вимог документів, надісланих йому контролюючим органом за попередньою податковою адресою та в подальшому повернених як таких, що не знайшли адресата”.

Але може виникнути ситуація стосовно несвоєчасного отримання платником податків податкового повідомлення-рішення з причин втрати або зіпсуття поштового відправлення чи затримки його вручення платникові податку з вини оператора поштового зв'язку, – вважаємо у такій ситуації потрібно розглянути питання стосовно подовження процедури досягнення податкового компромісу.

До того ж, залишається відкритим питання: чому податковий компроміс можна застосувати тільки до витрат і податкового кредиту з ПДВ? Можливо, законодавцю необхідно розглянути можливість застосування податкового компромісу і стосовно інших податків та зборів, як то: в разі заниження власних доходів стосовно оподаткування податку на дохо-

ди фізичних що також призвело до зниження зобов'язань щодо сплати податків до бюджету? Поки ці питання залишаються без відповіді.

Література:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей уточнення податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість у разі застосування податкового компромісу [Електронний ресурс]: Закон України від 25 грудня 2014 р., № 63-VIII – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/63-19/paran5#n5>

2. Білоус І. О. Набув чинності закон про податковий компроміс бізнесу з державою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volynpost.com/news/45668-nabuv-chynnosti-zakon-pro-podatkovyj-kompromis-biznesu-z-derzhavoyu> [Текст з екрану].

3. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Солошкіна Ірина Володимирівна,

доктор юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін (Харківський Національний Університет ім. В.Н. Каразіна)

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ ЯК РЕГУЛЯТОР ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Держава як власник публічних фінансових ресурсів, відіграє значну роль в суспільстві в період побудови ринкової економіки. Саме держава, за допомогою нормативно-правових актів, що містять фінансові норми права, регулює процес формування, розподілу, перерозподілу, використання та контролю централізованих та децентралізованих грошових фондів, а також активно впливає на господарську діяльність в Україні. Зміст фінансової діяльності зводиться до того, що держава, акумулюючи фонди грошових коштів, забезпечує виконання внутрішніх та зовнішніх функцій держави. Саме держава, як власник та господар публічних фінансових ресурсів визначає порядок та розмір мобілізації грошових коштів, формує податкову систему України з метою забезпечення здійснення функцій держави, завдань соціального, економічного, культурного характеру, управління, обороноздатності.

Саме через реалізацію контролюючої функції фінансів стає можливим забезпечення існування самої держави.

Одним із методів реалізації фінансового контролю на практиці є податковий контроль.

Податковий контроль – система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків та зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обліку готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. [1] Саме таке визначення податкового контролю надає чинний Податковий кодекс України.

Податковий контроль, будучи різновидом фінансового контролю, характеризується усіма рисами останнього, базується на загально-економічних принципах та нарівні з іншими видами фінансового контролю забезпечує рух публічних коштів, бере участь щодо формування сукупного суспільного прибутку.

Податковий контроль має більш вузький предмет регулювання, а саме публічні відносини щодо формування грошових фондів у державі та є формою реалізації контролюючої функції фінансів, яка в свою чергу є сукупністю методів стосовно перевірки дій зобов'язаних суб'єктів фінансових правовідносин щодо реалізації принципу безумовного, імперативного дотримання податкового законодавства.

Податковий контроль реалізується через діяльність фінансових органів спеціальної компетенції, яких держава наділяє відповідними повноваженнями.

Податковий контроль як різновид специфічного державного контролю в Україні характеризується певними особливостями, а саме:

- специфічний державний контроль, що здійснюється обмеженим колом суб'єктів, які мають відповідні повноваження у цій сфері стосовно специфічного об'єкту – фондів, які знаходяться у власності держави, територіальних громад та фондів підприємств різноманітної форми власності.

- включає контроль за дотриманням податкової дисципліни, яка в свою чергу є вагомим сектором фінансової дисципліни у державі.

Об'єктом податкового контролю є переважно грошові відносини, що виникають між суб'єктами фінансових правовідносин щодо мобілізації централізованих та децентралізованих фондів коштів.

Предметом податкового контролю виступає первинна документація, яка регламентує рух контрольованих коштів.

У разі притягнення контрольованого суб'єкта до відповідальності за порушення фінансового законодавства у процесі мобілізації централізованих та децентралізованих фондів публічного характеру, законодавець регламентує можливість оскардження матеріалів податкового контролю при умові дотримання встановленої нормативно-правовими актами строків, порядку та процедури. Оскардженню рішень контролюючих органів присвячена ст. 56 Податкового кодексу України [5].

Під час формування в Україні податкової системи нової формації, з прийняттям низьки нормативно-правових актів в цій сфері, у тому числі Податкового кодексу України, внесення в нього відповідних змін, питання податкового контролю знаходяться в стадії удосконалення та потребують нових теоретичних досліджень та впровадження практик зарубіжних країн. Зважене використання податкового контролю в Україні має на меті захист інтересів господарюючих суб'єктів та розвиток малого та середнього бізнесу.

Література:

1. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради. 2013 р., № 13-14, № 15-16, № 17 (зі змінами).

2. Закон України «Про державний реєстр фізичних осіб-платників податку та інших обов'язкових платежів» від 22 грудня 1994 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 06 листопада 1997 року № 1232 «Про заходи щодо впровадження ідентифікаційних номерів державного реєстру фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 року № 118 «Про створення єдиного державного реєстру підприємств і організацій України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.

5. Податковий кодекс України: науково-практичний коментар: у 3 ч. / М.П. Кучерявенко, І.Л. Самсін, І.Х. Темкіжев та ін.; за ред. М.П. Кучерявенка та І.Х. Темкіжева. – Х.: Право, 2012. – Ч.1 – 810 с.

6. Конституція України// Відомості Верховної Ради України.- 1996.-№ 30.-Ст. 141(із змінами)

Чернадчук Віктор Дмитрович,

доктор юридичних наук, професор

(Українська академія банківської справи Національного банку України)

НОРМИ-ДЕФІНІЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

Сферою виникнення та розвитку відносин неплатоспроможності банків є відносно відокремлений сегмент банківської діяльності, де відбувається виведення неплатоспроможного банку з ринку. Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [1] передбачено п'ять способів виведення неплатоспроможного банку з ринку, які охоплюють реорганізаційні та/або ліквідаційні процедури. Визначені ч. 2 ст. 39 зазначеного закону способи виведення неплатоспроможного банку з ринку можна охарактеризувати як примусові, оскільки вони застосовуються на підставі рішень Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що передбачено п. 12 та 13 ч. 1 ст. 73, ст. 75–77 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [2] та ч. 5 ст. 12, ст. 34 та 44 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [1].

Норми-дефініції мають особливе значення серед інших норм банківського права в механізмі правового регулювання відповідних відносин, оскільки вони дозволяють суб'єктам правовідносин однаково розуміти одне й те ж банківське поняття чи термін. При цьому особливого значення набувають визначення тих термінів та понять, які належать до конструкції гіпотези норми банківського права, що встановлюють чи описують модель юридичного факту.

Перший блок проблем правового регулювання пов'язаний із розвитком понятійного апарату і, як наслідок, удосконаленням норм-дефініцій. У банківському законодавстві України, як і в будь-якій іншій галузі законодавства, існує низка проблем щодо визначення понять та термінів. В першу чергу це стосується законодавчих визначень, які не завжди точно розкривають їх зміст. Проведений аналіз банківського законодавства України та практики його застосу-

вання в частині регулювання виведення неплатоспроможного банку з ринку дозволив виявити низку проблем, найактуальнішими з яких, на нашу думку, є відсутність визначень деяких правових понять, неточність окремих визначень, наявність колізійних норм-дефініцій, коли у законах та підзаконних нормативно-правових актах зустрічаються різні варіанти визначень одного і того ж поняття.

Необхідною умовою чіткого розуміння нормативного тексту є наявність норм-дефініцій, оскільки чим більше понять та термінів будуть мати законодавчі дефініції, тим менше буде помилок та проблем у правозастосовчій практиці. Вірно сформульовані дефініції дозволяють розкрити сутність визначуваного поняття чи терміну та відмежувати його від суміжних правових явищ. Відсутність норм-дефініцій ускладнює, а інколи й унеможлиблює, встановлення сутності та змісту регулятивних та охоронних норм банківського права, а отже й їх застосування на практиці. Також їх відсутність або їх некоректні формулювання породжують різноманіття тлумачень термінів та понять, порушує однаковість в розумінні та реалізації норм банківського права, сприяє виникненню конфліктів. Будучи легалізованими, норми-дефініції не лише описують певне поняття (термін), а й владно приписують суб'єктам банківських правовідносин розуміти його певним чином, тобто так, як воно визначено.

Конкретна норма-дефініція містить визначення банківсько-правового поняття (терміну) вказівкою на його найістотніші ознаки. Абстрактна (уявна) норма-дефініція безпосередньо не містить визначення банківсько-правового поняття (терміну), але його можна вивести аналітично. Описова норма-дефініція містить визначення банківсько-правового поняття (терміну) перелічуючи те, що включається в це поняття, тобто є переліком елементів структури даного поняття (терміну). Відсилочна норма-дефініція не містить визначення банківсько-правового поняття (терміну), а відсилає до норми-дефініції іншого закону. Розрахункова норма-дефініція містить визначення банківсько-правового поняття (терміну) шляхом опису словами формули, за якою здійснюється математичний розрахунок кількісного показника цього поняття (терміну).

Норми-дефініції у банківському законодавстві є обме-

женнями, які дозволяють відмежувати предмети і явища, що входять до змісту поняття (терміну), від інших предметів і явищ. З наукової точки зору таке визначення є результатом дослідження правової природи даного явища або предмету і описанням його сутності. Це дозволяє досягти однакового розуміння суб'єктами банківських правовідносин сутності даного правового поняття (терміну), якому дається визначення. Однак, з практичної точки зору норма-дефініція повинна бути конкретною, стислою і одночасно інформаційно ємною, містити зрозумілі для правозастосовувача терміни, які, по можливості, не потребують визначення.

При формулюванні норм-дефініцій банківського законодавства потрібно враховувати вимоги практики застосування банківського законодавства та правила, які вироблені формальною логікою, лінгвістикою та юридичною наукою, що дозволяє виокремити систему принципів на яких має бути побудована дефінітивна система банківського законодавства та правил законодавчої техніки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23 лютого 2012 р. № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 19-20. – Ст. 142.

Черней Володимир Васильович,
доктор юридичних наук, доцент,
(Національна академія внутрішніх справ)

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ: АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ

Будь-яка галузь права має свій специфічний об'єкт правового регулювання – групи однорідних суспільних відносин. Кримінально-правові норми виконують охоронну функцію, захищаючи суспільні відносини від злочинних посягань. Тож розташування норм Особливої частини Кримінального кодексу (КК) України певними статтями та розділами залежить від соціальної ієрархії об'єктів кримінально-правового захисту. Традиційно теорія вітчизняного кримінального права ро-

зрізняє поняття загального, родового та безпосереднього об'єктів злочину.

Галузь права може включати в себе певний масив кодифікованих джерел, залишаючись єдиною внаслідок специфіки предмета правового регулювання. Скажімо, у фінансовому праві виокремлюють підгалузі бюджетного, податкового, страхового, банківського права тощо. Однак суспільно небезпечні діяння, що посягають на відносини, регламентовані такими підгалуззями, доцільно розглядати все ж таки як єдину групу злочинів у сфері господарської діяльності.

До прийняття КК України у нинішній редакції систему «господарських злочинів» не було чітко визначено [1, с. 48–49], адже таке широке поняття як «сфера господарської діяльності» охоплює як різноаспектне підприємництво, так і некомерційну діяльність суб'єктів господарювання [2, с. 400].

Під час ухвалення оновленої редакції КК України законодавець суттєво удосконалив систему злочинів у цій сфері (розділ VII Особливої частини). По-перше, декриміналізовано цілу низку діянь, які за КК «радянського» зразка вважалися злочинними; по-друге, застосування кримінальної відповідальності поширено на цілу низку «нових» правопорушень, зокрема у сфері приватизації державного або комунального майна, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів тощо; по-четверте, усунуто інститут адміністративної преюдиції та ін.

Вчені різних історичних періодів висловлювали неоднозначні думки щодо змісту родового об'єкта злочинів у сфері господарської діяльності, зокрема виокремлювали нетотожні за змістом та обсягом: господарство (Є.Л. Стрельцов); інтереси господарства або розвиток його галузей (В.В. Сташис); відносини у сфері економіки (Ф.А. Лопушанський); систему господарювання (В.О. Навроцький, М.Й. Коржанський) тощо.

З переходом України до ринкових засад в економіці, що супроводжувався прийняттям чисельних нормативно-правових актів, нерідко неузгоджених між собою, поняття «господарська діяльність» та «підприємництво», що раніше розглядалися багатьма вченими як тотожні, почали відрізнятися як де-юре, так і де-факто. Певний час автори значної кількості навчальних посібників і підручників з господарського права уникали порівняльного аналізу цих понять, хоча в

науковій літературі траплялися різні варіанти їх співвідношення.

На наш погляд, обидва поняття не можна визнати однаковими з огляду хоча б на різні їх законодавчі дефініції. Категорія «господарська діяльність» включає як виробничу діяльність, у процесі якої виробляється продукція, вироби народного споживання та інші матеріальні цінності, так і невиробничу, пов'язану з виконанням різних видів робіт, наданням послуг, результати яких відчужуються як товар. Господарська діяльність має здійснюватися належним чином та давати якісні результати, що можливо забезпечити якщо суб'єкти господарювання матимуть достатні знання, навички, досвід, а це досягається коли така діяльність здійснюється постійно у вигляді промислу. Тобто, важливою ознакою господарської діяльності є її систематичність, здійснення на професійній основі.

Залежно від мети і механізму здійснення, господарська діяльність поділяється на підприємницьку (комерційну) і не-підприємницьку (некомерційну). На відміну від підприємництва, одержання прибутку не є головною ознакою некомерційної господарської діяльності. Підприємництвом слід вважати також створення (заснування) інших юридичних осіб, а також набуття прав на корпоративні права у передбачених законом випадках. Не випадково законодавець залишив кримінальну відповідальність саме за фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України), по суті обмежуючи суспільні відносини у сфері господарювання лише комерційною сферою.

Отже, поняття «господарська діяльність» та «підприємництво» співвідносяться як ціле та частина. Спільними їх ознаками є безпосередність, систематичність, організований характер, а також мета, яка полягає в одержанні матеріальних і нематеріальних благ. Водночас для некомерційної господарської діяльності мета одержання прибутку не є обов'язковою ознакою, а підприємництво (комерційна господарська діяльність), у свою чергу, полягає в ініціативній діяльності по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою одержання прибутку, а також інших комерційних вигод.

Список використаних джерел:

1. Перепелица А. И. Новое в уголовном законодательстве об ответственности за хозяйственные преступления (комментарий к

действующему законодательству) / А. И. Перепелица // Збірник наукових праць Харківського центру вивчення організованої злочинності. – Х., 2000. – Вип. 1.

2. Кримінальне право України : Особлива частина : підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / [Андрусів Г.В., Андрушко П.П., Лихова С.Я. та ін.] ; за ред. П.С.Матишевського та ін.; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К.: Юрінком Інтер, 1999.

Кикинчук Василь Юрієвич,

к.ю.н., (Харківський національний університет внутрішніх справ)

СЛУЖБА В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Господарські правовідносини в Україні формуються на основі поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів. Правові основи державного регулювання господарських відносин визначаються в Господарському кодексі України (далі - ГК України), відповідно до яких держава дбає про непорушність права приватної власності, недопущення протиправного позбавлення власності, захист кожного громадянина на підприємницьку діяльність не заборонену законом, захист конкуренції у підприємницькій діяльності, забезпечення державою екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України, забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці, захист прав споживачів та інші (ст. 5 ГК України)[1].

Відповідно до Закону України «Про міліцію» до основних завдань міліції належить запобігання правопорушенням та їх припинення, захист власності від злочинних та кримінальних протиправних посягань, участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків та інші. Органи міліції мають право проводити перевірки суб'єктів господарської діяльності за умови наявності направлення на перевірку, а також вимагати проведення інвентаризацій і ревізій відповідних сер фінансово-господарської діяльності (ст. 6). Законом визначається що органам міліції забороняється викори-

стовувати фізичний та психологічний вплив для забезпечення проведення контролюючими органами планових та позапланових перевірок суб'єктів господарської діяльності, у тому числі шляхом демонстрації зброї, спеціальних засобів, погроз їх застосування[2]. Таким чином на міліцію держава покладає обов'язки по забезпеченню захисту правового господарського порядку, що потребує спеціальних знань в сфері господарювання.

В наукових дослідженнях зазначаються три рівні нормативно-правового регулювання проходження служби в органах внутрішніх справ: конституційний, законодавчий та підзаконний. Окрім, того, для працівників органів внутрішніх справ характерний ще й договірний рівень нормативно-правового регулювання основних засад проходження служби, адже згідно з Положенням про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ рядовий і молодший начальницький склад органів внутрішніх справ комплектується на договірних засадах особами чоловічої статі, які пройшли дійсну військову службу, іншими особами, які перебувають в запасі Збройних Сил України (крім офіцерів запасу), а в необхідних випадках - і жінками. Порядок і умови укладання договору визначаються міністром внутрішніх справ України.

Зрозуміло, що Конституція безпосередньо не регулює порядок проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ, Однак органи внутрішніх справ, згідно із Законом України «Про міліцію», є державним озброєним органом виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань, а в Конституції України закріплено загальні засади діяльності державних органів. Відповідно до конституційних засад у правових нормах, що формуються в період переходу до демократії і ринкової економіки, повно і прямо повинно заборонятися лише те, що є шкідливим у поведінці людей [3, с. 33],

Органи виконавчої влади є обов'язковим учасником більшості суспільних відносин, що регулюються господарським правом, оскільки вони виступають суб'єктами, в правовій компетенції яких є повноваження по проведенню держа-

вної підтримки і захисту усіх форм господарювання та ліквідації будь-яких протизаконних економічних структур.

З іншого боку, ефективність діяльності органів виконавчої влади безпосередньо й істотно обумовлюється станом правової урегульованості їх структурної побудови, визначення і розподілу між ними функцій і повноважень, субординації та взаємоузгодженості їхніх дій як ланок єдиної системи, порядку роботи. Хоч деякі аспекти формування і функціонування органів виконавчої влади (насамперед вищого рівня) вирішені конституційно-правовим шляхом, значний, за обсягом масив правових норм щодо різноманітних питань організації та діяльності цих органів складає надзвичайно важливу частину адміністративного законодавства. За своїм реальним призначенням вона посідає центральне місце у встановленні правового режиму виконавчої влади [4, с. 275-276].

Конституція не може детально врегулювати всі сторони суспільного життя. Конституції - це правовий стан, за якого всі нормативні акти повинні прийматися і застосовуватися на основі Основного Закону України і відповідно до нього [5, с. 27]. З цього приводу Ю. П. Битяк зазначає: «Закони і нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» [6, с. 59]. Тож у правовому регулюванні значна роль належить законам - прийнятим в особливому порядку нормативно-правовим актам з основних питань життя держави, що без посередньо відображають загальнодержавну волю і мають вищу (після Конституції) юридичну силу.

Підзаконний нормативний акт - поняття збірне. Воно охоплює різні правові приписи - від актів вищих представницьких органів, Президента, Уряду до актів місцевих органів влади й управління. Усім цим актам притаманна, одна, загальна властивість - під законність», - стверджує В. К. Бабаєв [7, с. 333-334]. Підзаконні нормативно-правові акти видаються на виконання певних законодавчих положень і виступають засобами повсякденної управлінської діяльності стосовно здійснення органами, структурами та підрозділами внутрішніх справ своїх функцій і завдань з охорони й забезпечення прав, свобод та законних, інтересів учасників суспільних відносин. У зв'язку з цим підзаконні акти управління мають два джерела особливостей: правове й управлінське. Без правових

актів не може бути державного управління як такого, водночас без останнього правова система держави втрачає своє регулятивне призначення у сфері дій виконавчої влади [8, с 55].

Наразі процедури проходження служби особами рядового та начальницького складу знайшли своє закріплення саме в підзаконних нормативно-правових актах, зокрема в Положенні про проходження служби особами рядового та начальницького складу ОВС, яке було затверджено постановою КМУ від 29.07.1991 № 114. Означеним Положенням закріплено основні адміністративно-правові засади порядку проходження служби особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, що включають в себе процедури: прийняття на службу, комплектування органів внутрішніх справ, присвоєння та позбавлення спеціальних звань, просування по службі, переміщення по службі, атестацію, звільнення зі служби, проходження служби відкомандированих працівників.

Відповідно до законом встановлених завдань міліції по забезпеченню правового господарського порядку і чинних нормативно-правових актів, що встановлюють засади господарювання, складається система нормативно-правових актів, що мають інституційну відособленість щодо правового регулювання проходження служби в органах внутрішніх справ.

Список використаних джерел.

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Вісник Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – С. 144.
2. Про міліцію. Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991, №4
3. Селіванов В. Приватно-правові засади концепції державної політики захисту прав і свобод людини в Україні / В. Селіванов // Право України. - 1997. - № 9. - С 31-37.
4. Ківалов С В. Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. / С В. Ківалов, Л. Р. Біла, - Вид, 2-ге, переробл. і доповн. - О. : Юрид. л-ра, 2002. - 312 с.
5. Бахрах Д. Н. Административная ответственность : учеб. пособие / Д. Н. Бахрах. - М. : МЮИП, 1999. - 112 с.
6. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник [для юрид. вузів і ф-тів] / Ю. П. Битяк. - Х. : Право, 2000. - 520 с.
7. Теория государства и права : учебник / под ред. В. К. Бабаева. - М. : Юрист, 2003. - 592 с.

8. Лукаш С. С. Нормативно-правове забезпечення ефективності управлінської діяльності ОВС України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Луїсаш Сергій Станиславович. — Х., 2002. - 201 с.

Московець Валерій Іванович

кандидат соціологічних наук, доцент.

декан факультету права та масових комунікацій

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

Поняття господарюючого суб'єкта встановлюється Господарським кодексом України (далі – ГК України), відповідно до якого до них належать господарські організації (юридичні особи) та підприємці (фізичні особи, громадяни України, іноземці, особи без громадянства) (ст. 55). При визначенні якостей правового регулювання господарської діяльності у державному та комунальному секторі економіки держава спирається на особливості правового статусу господарюючих суб'єктів (п.7. ст. 22; п 2. ст. 24 ГК України). Отже засоби правового регулювання господарської діяльності залежать від правового статусу господарюючого суб'єкта, що потребує його більш точної характеристики .

У визначенні правового статусу будь-якого суб'єкта акцентується увага саме на його ролі та місці у системі права (правовідносин) та на те, чим він відрізняється від інших суб'єктів [1, с 141]. Водночас, правова наука й досі не виробила єдиного підходу до понять «статус», «правовий статус», «правове положення», «правове становище», які досить часто вживаються як у нормативно-правових актах, так і в науковій літературі, здебільшого правничого характеру. На нашу думку, використання науковцями для характеристики одних і тих самих явищ таких категорій, як правовий статус, правове положення, правове становище передусім пов'язано з тим, що у тлумачних словниках статус визначається через положення або через становище.

Проаналізувавши значну кількість наукової літератури з теорії держави та права, ми дійшли до висновку, що термін «правовий статус» вживається переважно під час характеристики таких категорій, як людина, громадянин, іноземець, особа без громадянства, державний службовець, які є фізичними осо-

бами. Щодо юридичних осіб, у тому числі й органів місцевого самоврядування, то у переважній більшості випадків вживається термін «компетенція», що, на нашу думку, є необґрунтованим, оскільки компетенція є лише одним з елементів правового статусу юридичної особи.

У юридичній літературі неоднозначно тлумачиться сам термін «правовий статус». Під правовим статусом державного органу частіше за все розуміють певну сукупність його повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань. На нашу думку, таке визначення можна охарактеризувати як дуже вузьке, воно не охоплює значної частини питань організації і діяльності державних органів, які визначають їх правовий стан або статус (ці поняття досить часто ототожнюються, розглядаються як синоніми) [2]. Таким чином ми можемо констатувати, що правовий статус - це сукупність різних прав і обов'язків суб'єктів, закріплених нормами всіх галузей права [3].

Зазначимо, що правові норми також не одноманітні і можуть суттєво різнитися залежно від сфери суспільних відносин, які вони регламентують, та відповідної галузевої приналежності. Тож категорія правового статусу має загальний характер, яка відображає лише спосіб (правовий), у який визначено положення певного суб'єкта, та загальну структуру його статусу. Натомість, конкретне сутнісне навантаження правового статусу, з урахуванням конкретної ситуації, здійснюють відповідні галузеві норми права. Відтак, існують: конституційно-правовий, цивільно-правовий, кримінально-правовий, цивільно-, кримінально-процесуальний та інші статуси [4].

Залежно від різновидів суб'єктів, правовий статус може містити досить широкий спектр правових характеристик. Це може стосуватися обсягу прав, обов'язків, компетенції, співвідношення цих понять та інших нюансів, які прямо чи опосередковано впливають на становище суб'єкта [5, с 94].

У загальному вигляді правовий статус є специфічною якісною характеристикою (властивістю), яка визначає положення (становище) суб'єкта у тій чи іншій системі суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних, міжнародних тощо) через правове (юридичне) встановлення його прав та обов'язків.

Погоджуючись із В.С. Венедіктовим, вважаємо, що юридичну категорію правового статусу характеризують наступні ознаки:

1. Правовий статус має універсальний характер, оскільки поширюється на всіх суб'єктів.
2. Відображає індивідуальні особливості суб'єкта та його реальне становище у системі суспільних відносин.
3. Права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізовуватись без інших його компонентів - обов'язків та відповідальності. Ця категорія забезпечує системність прав, свобод та обов'язків [6, с 78].

У юридичній літературі для визначення статусу державного органу пропонується з'ясувати його місце в загальній системі виконавчої влади (галузеве чи міжгалузеве регулювання) та рівень (загальнодержавний, на рівні регіону тощо); визначити «межі відання» органу виконавчої влади, тобто окреслити сферу суспільних відносин, які регулюються даним органом, а також перелічити об'єкти, безпосередньо йому підлеглі; визначити коло завдань, покладених державою на даний орган (загальний напрямок діяльності органу і його мету, для яких створюється даний орган); перелічити управлінські функції, тобто визначити міру можливої поведінки органу і його посадових осіб при виконанні своїх функцій (права), а також міру їх належної поведінки (обов'язків) [7, с 95].

Використовуючи наведені позиції і спираючись на норму ГК України (ст. 55), яка встановлює, що суб'єкти господарювання реалізують господарську компетенцію (сукупність господарських прав і обов'язків) на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління, і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями, можливо визначити відмінні ознаки господарсько-правового статусу учасника господарських відносин. Характеристика сутності господарсько-правового статусу потребує подальшого детального дослідження.

Список використаних джерел.

1. Адміністративне право України. Загальна частина. : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки . - Х.: Золота миля, 2012. - 584 с.
2. Пономарьов С. П. Адміністративно-правовий статус органів служби безпеки України / С. П. Пономарьов [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/>

soc_gum/pib/2012_3/PB-3/PB-3_28.pdf

3. Гамалій О. Л. Поняття та особливості адміністративно-правового статусу іноземців в Україні / О. Л. Гамалій [Електронний ресурс] . - Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_2/PB-2/PB-2_26.pdf

4. Курило С.Л. Адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ як суб'єкта взаємодії з органами місцевої влади з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку / С.Л. Курило [Електронний ресурс] . - Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12kcltgp.pdf>

5. Коломієць Т. О. Адміністративне право України : підручник / Т. О. Коломієць. - К.:Юрінком Інтер, 2011. - 576 с

6. Венедиктов В. С. Статус працівника ОВС України як державного службовця : [наук.-практ. пос.] / В. С. Венедиктов. - Х. : Вид-во НУВС, 2003. - 188с.

7. Мельник О. М. Проблеми визначення сутності адміністративно-правового статусу працівника митної служби / О. М. Мельник // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України Серія: Право та державне управління № 1/2011 [1] с 93 - 98 [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VAPSVpdu/2

Борисенко Володимир Володимирович,

аспірант кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗБОРУ ЗА МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

До введення в дію Податкового кодексу в Україні існував місцевий збір за парковку автотранспорту, правове регулювання якого закріплювалось Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20 травня 1993 року № 56-93. Так, статтею 3 даного Декрету визначалися, зокрема, платники збору за парковку автотранспорту, ставки збору, місце сплати збору тощо. Із набранням чинності Податкового кодексу України з 1 січня 2011 року збір за парковку автотранспорту було замінено збором за місця для паркування транспортних засобів, механізм адміністрування якого суттєво змінився.

Правове регулювання адміністрування збору за місця для паркування транспортних засобів закріплюється статтею

266 розділу XII «Місцеві податки і збори» Податкового кодексу України.

Необхідно відзначити, що чинне на сьогодні податкове законодавство не містить визначення терміну «Збір за місця для паркування транспортних засобів», що, на нашу думку, не сприяє правильному адмініструванню даного збору. З метою виправлення цього законодавчого недоліку пропонуємо викласти статтю 266 Податкового кодексу України в новій редакції, доповнивши її авторським визначенням збору за місця для паркування транспортних засобів наступного змісту:

«Збір за місця для паркування транспортних засобів – це місцевий збір, який може бути встановлений на відповідній території рішенням сільської, селищної, міської ради в межах ставок, встановлених цим Кодексом, платниками якого є юридичні особи (їх філії, відділення, представництва) та фізичні особи-підприємці, які провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів».

Збір за місця для паркування транспортних засобів відноситься до місцевих зборів, рішення про запровадження яких приймається відповідною місцевою радою. Тобто, цей збір не є обов'язковим для встановлення. У випадку встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів рада своїм рішенням визначає платників збору, об'єкти оподаткування та ставки збору в межах і порядку, визначених Податковим кодексом України.

Податковий кодекс України в підпункті 266.1.1 пункту 266.1 статті 266 платниками збору за місця для паркування транспортних засобів називає юридичних осіб, філії, відділення та представництва таких юридичних осіб, а також фізичних осіб-підприємців, які на підставі рішення відповідної місцевої ради здійснюють діяльність щодо забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування або спеціально відведених автостоянках [1]

Слід зауважити, що порядок визначення платників збору за місця для паркування транспортних засобів, закріплений чинним Податковим кодексом України, суттєво відрізняється від порядку визначення платників збору за парковку автотранспорту, який встановлювався Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори». Так, статтею 3 Декрету платниками збору за парковку автотранспорту

визначалися юридичні особи та громадяни, які паркують автомобілі в спеціально обладнаних або відведених для цього місцях [2]. Тобто, платниками діючого на сьогодні збору за місця для паркування транспортних засобів є особи, які забезпечують паркування транспортних засобів, на відміну від збору за парковку автотранспорту, де платниками були особи, які паркували власний автотранспорт.

Платники збору за місця для паркування транспортних засобів проводять свою діяльність або на майданчиках для платного паркування, які відповідно до підпункту 14.1.104 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу є площами території, що належить на правах власності територіальній громаді або державі, на яких відповідно до рішення органу місцевого самоврядування здійснюється платне паркування транспортних засобів, або на спеціально відведених автостоянках, які згідно із підпунктом 14.1.229 вищевказаної статті визначаються як площі території, що належить на правах власності територіальній громаді або державі, які визначаються органами місцевого самоврядування із встановленням правил щодо відповідальності за збереження транспортного засобу. Такими спеціально відведеними автостоянками можуть бути комунальні гаражі, стоянки, паркінги, побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету. На відміну від цього, не є спеціально відведеними автостоянками гаражі або автостоянки, власники або користувачі яких є платниками земельного податку чи орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, а також ділянки, що належать до прибудинкових територій.

Перелік ділянок, відведених для організації та проведення діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів, із зазначенням їх технічних характеристик затверджується рішенням відповідної місцевої ради про встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів.

Об'єктом оподаткування збором за місця для паркування транспортних засобів виступають земельні ділянки, які на підставі рішення відповідної місцевої ради відводяться для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах, тротуарах тощо, а також комунальні гаражі, паркінги та стоянки, які побудовані за рахунок місцево-

го бюджету (підпункт 266.2.1 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України).

Відповідно до статті 79 Земельного кодексу України земельною ділянкою є частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами [3]. Аналогічне визначення земельної ділянки міститься також і в підпункті 14.1.74 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України. Базою оподаткування збором за місця для паркування транспортних засобів є площа земельної ділянки, яка відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок та паркінгів (підпункт 266.2.2 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України) [1].

Не є об'єктом оподаткування збором за місця для паркування транспортних засобів площа земельної ділянки, відведена для безоплатного паркування транспортних засобів інвалідів (підпункт 266.2.1 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України).

Вважаємо за потрібне звернути увагу на те, що використання законодавцем поняття «площа земельної ділянки» для позначення того, що не є об'єктом оподаткування, у даному випадку є не зовсім коректним. Оскільки «площа» є фізичним виразом «земельної ділянки» як об'єкта оподаткування, то, відповідно, «площа» є базою оподаткування (відповідно до визначення бази оподаткування статтею 23 Податкового кодексу України) і не може застосовуватись для визначення того, що не є об'єктом оподаткування.

Виходячи з цього, пропонуємо внести зміни до підпункту 266.2.1 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України, замінивши слова «за винятком площі земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів» словами «за винятком тієї частини земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів».

Ставка збору за місця для паркування транспортних засобів встановлюється за 1 квадратний метр площі земельної ділянки, яка використовується для забезпечення паркування транспортних засобів, за кожний день провадження діяльності у розмірі від 0,03 до 0,15 відсотка мінімальної заробітної плати. Слід відзначити, що сільські, селищні, міські ради при визначенні ставки збору мають враховувати місце-

знаходження місць для паркування, їх площу, кількість місць для паркування та інше (пункт 266.3 статті 266 Податкового кодексу України).

Зовсім інший підхід для визначення ставки збору за парковку автотранспорту застосовувався у Декреті Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори». Так, ставка такого збору встановлювалась з розрахунку за 1 годину парковки, а розмір коливався від 1 відсотка неоподаткованого мінімуму доходів громадян до 3 відсотків (частина 2 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори»).

Збір за місця для паркування транспортних засобів сплачується за місцезнаходженням об'єкта оподаткування щоквартально, у визначений для квартального звітного (податкового) періоду строк. Такий порядок сплати збору значно відрізняється від порядку сплати збору за парковку автотранспорту, який існував до введення в дію Податкового кодексу України і передбачав сплату такого збору водіями на місці парковки готівкою. При цьому підприємство, яке організовувало паркування автомобілів, перераховувало цей збір до місцевого бюджету. Слід зауважити, що такий порядок адміністрування збору був неправильним, тому що в цьому випадку неможливо було встановити повноту надходжень до бюджету від такого збору.

Отже, на підставі проведеного аналізу механізму адміністрування збору за місця для паркування транспортних засобів можна констатувати, що його запровадження стало значним кроком уперед у порівнянні із збором за парковку автотранспорту, який існував до нього. Проте чинне податкове законодавство потребує подальшого уточнення з метою його удосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI// Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – С. 112.
2. Декрет Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20 травня 1993 року № 56-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 30. – С. 336.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – С. 27.

Борцевич Павло Святославович,
кандидат юридичних наук
(Національна академія внутрішніх справ)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

В умовах прагнення України до побудови правової та демократичної держави одним з актуальних питань, що потребує вирішення, є питання реалізації державними службовцями своїх корпоративних прав.

Чинним Законом України про «Державну службу» визначено, що державним службовцем є особа, яка здійснює професійну діяльність та займає посаду в державному органі та його апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержує заробітну плату за рахунок державних коштів. Правовий статус державного службовця залежно від займаної ним посади може визначатись Конституцією України та окремими законами, зокрема Законом України «Про Кабінет Міністрів України», Законом України «Про прокуратуру», Законом України «Про міліцію» тощо.

Відповідно до статті 167 Господарського кодексу України корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Хоча володіння корпоративними правами відповідно до положень статті 167 Господарського кодексу України не вважається підприємницькою діяльністю, а тому не забороняється для державних службовців, проте поєднання в одній особі власника корпоративних прав та державного службовця потенційно може призвести до виникнення конфлікту інтересів. Даний конфлікт інтересів полягає в тому, що з одного боку наявною є зацікавленість державного службовця в отриманні максимальної суми дивідендів з при-

бутку підприємства, власником частки в статутному капіталі, якого він є, а з іншого боку, необхідність виконання державним службовцем функцій з державного управління, де державні інтереси можуть бути поставлені в залежність від економічних інтересів державного службовця, як власника корпоративних прав. Також повноваження з державного управління можуть бути використані для надання різного роду преференцій підприємству, власником корпоративних прав якого є державний службовець, тим самим створюючи умови для порушення прав інших осіб.

Аби запобігти існуванню конфлікту інтересів на законодавчому рівні був прийнятий ряд нормативно-правових документів, положеннями яких обмежені певні правомочності, що впливають з корпоративних прав особи, на час перебування її на державній службі. Так, Конституцією України передбачена заборона Президенту України входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку. Варто зазначити, що така заборона встановлюється і для інших державних службовців відповідно до положень нормативно-правових актів, що визначають їх правовий статус. Проте, це не стосується участі державних службовців, які є власниками корпоративних прав, в роботі загальних зборів учасників підприємства, що є вищим органом управління підприємства. Зазначене положення знайшло своє підтвердження в рішенні Конституційного Суду України від 13 березня 2012 року щодо відповідності окремих статей Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» положенням Конституції України, яким було підтверджено право державних службовців, які є власниками корпоративних прав, на участь в роботі загальних зборів учасників підприємства та голосування на них.

Таким чином, державним службовцям, які є власниками корпоративних прав, дозволяється брати участь в діяльності загальних зборів учасників підприємства. Фактично, заборона державним службовцям входити до складу тільки виконавчого органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, є ефективною лише в тому випадку, коли державний службовець володіє незначною часткою в статутному капіталі підприємства, а тому, приймаючи участь лише в роботі за-

гальних зборів учасників підприємства та голосуючи з питань порядку денного, він не може суттєво впливати на діяльність підприємства. Проте, якщо державний службовець є власником суттєвої частки в статутному капіталі підприємства, то при голосуванні на загальних зборах учасників підприємства, він може і надалі фактично контролювати діяльність підприємства, при цьому формально не перебуваючи у складі виконавчого або наглядового органу управління підприємства. Існування такої ситуації не знімає проблему існування конфлікту інтересів та потребує законодавчого врегулювання.

Для вирішення проблеми існування конфлікту інтересів, корисним є досвід європейських держав. Так, законодавством Франції, Іспанії, Великобританії передбачено обов'язок державних службовців, зокрема тих, що займають політичні посади, передати свої корпоративні права в управління трастовим компаніям або їх продати. В Польщі місцеві виборні посадові особи взагалі не можуть бути власниками часток у статутному капіталі будь-яких приватних підприємств.

Україна також намагається робити кроки в пошуку дієвого способу запобігання існуванню конфлікту інтересів. Однак, варто зазначити, що лише тільки в минулому році набули чинності положення частини 3 статті 14 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», якими зобов'язано державних службовців протягом десяти днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права.

Також, забороняється передавати в управління належні зазначеним державним службовцям підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

Разом з тим, на сьогодні, залишається не вирішеними питання механізму передачі корпоративних прав в управління іншим особам. Не передбачено критеріїв, яким повинна відповідати особа, якій можуть передаватись в управління корпоративні права, щоб запобігти існуванню конфлікту інтересів.

Підсумовуючи вище зазначене, необхідно зробити висновки про те, що суміщення особами статусу власників корпоративних прав підприємств та виконання ними обов'язків з

державного управління може спричиняти існування конфлікту інтересів та загрожувати інтересам держави, територіальних громад та правам окремих осіб.

Аналіз законодавства України в частині регулювання питань запобігання конфлікту інтересів дозволяє зробити висновок про існування тенденції до посилення ефективності в регулюванні даного питання. Однак, досягнення повної відсутності в існуванні конфлікту інтересів потребує здійснення подальших кроків в нормативному регулюванні зазначеного питання.

Гелич Юлія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У сучасних умовах господарювання інвестиції є найважливішим засобом забезпечення умов становлення економіки будь-якої країни, структурних зрушень у народному господарстві, забезпечення технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним з механізмів соціально-економічних перетворень. Інвестиції відіграють провідну роль в економічному прогресі країни. У результаті інвестування коштів в економіку збільшуються обсяги виробництва, розвиваються і рухаються вперед в економічному суперництві галузі та підприємства. На жаль, стан інвестиційної діяльності в Україні сьогодні не відповідає потребам економіки [1, с.315]. Адже протягом років незалежності в нашій державі практично не зверталась увага на оновлення виробничих потужностей, тому велика частка промислових підприємств перебуває у досить складному становищі.

В умовах дефіциту власних джерел фінансування українська економіка відчуває потребу в іноземних інвестиціях, які будуть одним з найвагоміших засобів для досягнення економічного зростання, розвитку експортних галузей, технологічного переоснащення виробництва. Саме

тому проблема залучення іноземних інвестицій в Україну є досить актуальною.

Іноземні інвестиції відіграють значну роль в економічному розвитку будь-якої держави незалежно від рівня її економічного розвитку та сприяють економічному зростанню приймаючої економіки на основі ефективнішого використання національних ресурсів [3, с. 7]. Обсяг іноземних інвестицій є одним з показників, які характеризують ступінь інтеграції країни у світове співтовариство і залежить від привабливості об'єкта інвестування. Залучення іноземних інвестицій впродовж багатьох років є пріоритетним напрямом розвитку економіки України, який в умовах економічної кризи потребує особливої уваги. Проблематика іноземного інвестування належить до актуальних питань, що дискутуються у світовій економічній літературі і вимагають практичного рішення.

Причини зменшення інвестицій в Україну, пояснюється тим, що в процесі іноземного інвестування інвестори стикаються з низкою проблем, вплив яких збільшується в умовах кризи економіки. В першу чергу ці проблеми мають витік із законодавства.

Зараз в Україні існує безліч нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність, однак, відсутній один консолідований документ, який би чітко регулював правовідносини у цій галузі і мав би забезпечувати сприятливий режим іноземного інвестування в Україні.

Процес становлення нормативної бази в Україні щодо регулювання інвестиційної діяльності вимагає тривалого часу, оскільки одні нормативні акти приймалися, інші відмінялися, або їх положення знаходили своє відображення в інших нормативних актах. На сьогодні основними нормативними актами, що регулюють процес інвестування, є Закон України «Про інвестиційну діяльність» з багатьма змінами та доповненнями, Закон України «Про режим іноземного інвестування», Господарський кодекс України. Деякі інші нормативні акти, через свою тимчасовість і нестабільність закріплених у них положень, зокрема стосовно їх дії в часі та просторі, створюють проблеми в регулюванні інвестиційної діяльності [2, с. 9].

В умовах кризи нестабільність законодавства посилює свій вплив на іноземне інвестування в несприятливу сторону. Тому великого значення для посилення інвестиційної активності набувають законодавчі гарантії для інвесторів. Особливу роль в активізації інвестиційної діяльності повинно мати страхування інвестицій від некомерційних ризиків.

Окрім цього, необхідно прийняти новий закон про державну підтримку і стимулювання інвестиційної діяльності в Україні, у якому, зокрема, визначити пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності, механізми стимулювання залучення іноземних інвестицій, підвищення гарантій прав інвесторів; передбачити спрощення порядку одержання інвесторами дозвільних документів, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів, порядок державної реєстрації іноземних інвестицій, механізм сертифікації продукції тощо

Одним з найважливіших чинників вирішення зазначених проблем є поліпшення інвестиційного клімату. Необхідно завоювати довіру інвесторів, для цього потрібно створити ряд податкових пільг на прибуток, звільнити інвесторів від податків і мит, в разі якщо вони комплектують вироби, устаткування, ввезені для розвитку виробництва. Для активізації інвестиційної діяльності необхідною є допомога з боку державних органів, особливо закріплення законодавством змін та реформ щодо інвестиційної діяльності. Необхідно покращити роботу фондових бірж, комерційних банків, страхових компаній, інвестиційних компаній і фондів; утворити національну страхову компанію по страхуванню ризиків вітчизняних та іноземних інвесторів; створити сприятливе ринкове середовище, забезпечити функціонування ринкового механізму.

Отже, залучення іноземних інвестицій в економіку України - об'єктивно необхідний процес. Від того, наскільки успішно економіка України буде інтегруватися у світове співтовариство, залежить стратегія й тактика держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вінник О.М. Інвестиційне право: Навчальний посібник. - 2-ге вид., перероб. та доп. / О.М. Вінник. - К.: «Правова єдність», 2009. - 616 с.
2. Москвін С.О. Інвестиційний ринок України: передумови та проблеми формування в контексті світової фінансової кризи / С. Москвін // Фінансовий ринок України. – 2009. - № 3. – С. 8-12.

3. Харламова Г.О. Інвестиційна позиція та перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний простір / Г. О. Харламова // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №20. – С. 3-8.

Гришина І.І.,

ст. викладач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
факультету права та масових комунікацій Харківського національного
університету внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АКЦІОНЕРОМ ПРАВА НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ

1. Право на участь в управлінні є одним із найголовніших елементів суб'єктивних корпоративних прав, оскільки здійснення цього права забезпечує акціонеру можливість впливати на діяльність акціонерного товариства (далі – АТ) [5, с. 265]. Право на управління за своєю структурою поєднує в собі кілька прав, пов'язаних з діяльністю товариства: 1) внесення пропозицій до порядку денного загальних зборів не пізніше ніж за 20 днів до їх проведення (ч. 1 ст. 38 Закону України «Про акціонерні товариства» [2]); 2) акціонери, які сукупно є власниками 5 або більше відсотків простих акцій мають право вимагати включення пропозицій до порядку денного загальних зборів (ч. 4 ст. 38 Закону України «Про акціонерні товариства»); 3) акціонери, які сукупно є власниками 10 і більше відсотків простих акцій мають право вимагати скликання позачергових зборів акціонерів, а якщо наглядова рада протягом 10 днів не виконає відповідної вимоги, акціонери мають право скликати їх самостійно (ч. 6 ст. 48 Закону України «Про акціонерні товариства»). Реалізується право на управління через відповідні органи АТ: загальні збори, наглядову раду, ревізійну комісію у формі прямого управління, що здійснюється шляхом безпосередньої участі в роботі органів АТ, або опосередкованого управління – вплив на роботу органів АТ. Дане право не залежить від кількості та типу акцій, кількість голосів визначається кількістю простих акцій, що належать акціонерам.

2. Право на участь в управлінні забезпечується обов'язком АТ письмово повідомити кожного акціонера, зазначеного в переліку акціонерів, складеному в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України, на дату, ви-

значену наглядовою радою. Письмове повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально у спосіб, передбачений статутом АТ, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення (ч. 1 ст. 35 Закону України «Про акціонерні товариства»).

3. Здійснення корпоративних прав, в тому числі права на управління забезпечується гарантіями, які надають можливість безперешкодного їх здійснення та охорони, а у випадку протиправних посягань – захисту і відновлення. Однією із найважливіших форм правових гарантій здійснення таких прав на думку І.Б. Саракун є корпоративний обов'язок [7, с. 9]. За невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків та у разі порушення прав та охоронюваних законом інтересів акціонерів АТ, як учасник акціонерних правовідносин, повинно нести відповідальність. Відповідно до ст. 610 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання). У цивільному законодавстві передбачаються різні правові наслідки на випадок порушення зобов'язань (ст. 611 ЦК України). Серед них, на думку С. Бервено, особлива роль належить мірам цивільно-правової відповідальності, зміст якої є покладенням на правопорушника заснованих на законі не вигідних правових наслідків, які виявляються у позбавленні його певних прав, або в зміні невиконаного обов'язку новим, або у приєднанні до невиконаного обов'язку нового додаткового [4, с. 50].

4. Незважаючи на те, що Закон України «Про акціонерні товариства» (ч. 1 ст. 36) уточнює, які саме документи відносяться до числа тих, що пов'язані з порядком денним, як, коли і де з такими документами може ознайомитися акціонер, відповідальності АТ за невиконання покладених на нього відповідних обов'язків не приділяється жодної уваги. Відповідно до ч. 5 ст. 11 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [3] за неопублікування, опублікування не в повному обсязі інформації та/або опублікування недостовірної інформації передбачає відповідальність юридичних осіб у розмірі до 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Але даний вид відповідальності ніяк не гарантує та не забезпечує права акціонерів, оскільки ці кошти стягуються на користь держави.

На думку О. Левченко зазначене порушення може стати підставою для визнання недійсним рішення загальних зборів як такого, що скликане з порушенням встановленого порядку [6, с. 80]. Однак необхідно зауважити, що даний спосіб захисту прав акціонерів потребує часу, що не є позитивним моментом, оскільки прийняті з порушенням рішення за цей час можуть бути реалізовані та негативно вплинути на правове становище акціонера.

На підставі викладеного констатуємо наявність проблематики стосовно застосування відповідальності до АТ у разі порушення права акціонерів на участь в управлінні.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
2. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50 / № 50–51. – Ст. 384.
3. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996 № 448/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51. – Ст. 292.
4. Бервено С. Правові наслідки порушення договірної зобов'язання (загальні положення) / С. Бервено // Юридична Україна – 2006. – № 4. – С.48–51.
5. Кравчук В.М. Корпоративне право: Науково-практ. коментар законодавства та судової практики / В.М. Кравчук. – К.: Істина, 2005. – 720с.
6. Левченко О. Проблемні питання скликання та проведення загальних зборів акціонерів / Олександр Левченко // Юридичний журнал. – № 11(29). – 2004. – С.80–83.
7. Сарақун І. Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.03/ І.Б. Сарақун. – Київ, 2008. – 20с.

Громенко Юлія Олександрівна,

кандидат юридичних наук

(Донецький юридичний інститут МВС України)

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПОЖИВАЧІВ РЕКЛАМИ

При дослідженні сфери захисту прав споживачів реклами потрібно звернути увагу на понятійний апарат, який є необхідним інструментом правового пізнання, фундамен-

тальним блоком для науки. Значимість визначення термінів у законодавстві є досить важливою, оскільки від них залежить вирішення питань, що зачіпають інтереси учасників рекламних правовідносин. За Законом України «Про рекламу», споживачами реклами є невизначене коло осіб, на яких спрямовано рекламу (абз. 14 п. 1 ст. 1). Згадування у визначенні поняття реклами «невизначеного кола осіб» свого часу викликало певні критичні зауваження. Так, наприклад, Є.К. Шагалов зазначав, що «невизначене коло осіб як адресат реклами є помилковий. Адресат реклами – це неперсоніфіковане визначене коло осіб...» [1, с. 12]. Такі зауваження висловлювали й інші науковці [2, с. 11; 3, с. 62.]. Дійсно, більшість товарів призначена для точно визначеної категорії споживачів, і, отже, їх реклама повинна бути спрямована на відповідну аудиторію. Група дослідників розуміла «неозначене коло осіб» як усіх осіб без винятку, зазначаючи при цьому, що існують рекламні кампанії у вигляді прямого поштового розсилання, що відбуваються за заздалегідь укладеною базою даних, де всі адресати відомі заздалегідь. Із зазначеного висновували, що розповсюдження інформації серед первісно визначеного кола осіб не можна вважати рекламою [4, с. 3; 5, с. 5]. Така інформація може не відповідати, окрім іншого, і вимогам до змісту реклами, встановленим Законом про рекламу. Не можна визнати задовільними законодавчі правила, що відносяться до охарактеризованої ситуації, позаяк виявляється, що цілий пласт відносин з виробництва і розповсюдження інформації, що по суті є рекламою, перебувають поза спеціальним правовим регулюванням.

З огляду на викладене, потребує уточнення та формулювання поняття споживачів реклами. Не можна забувати й про найважливіші умови, що висувуються до наукової термінології, – її однозначність, чітка визначеність, ясність, сталість, що сумісна зі всім комплексом термінів, які застосовуються в науці [6, с. 29].

Зауважимо, що «невизначене коло осіб» у чинному законодавстві не вживається як синонім слова «всі». Термін «невизначене коло осіб» використовується для протиставлення поняттю «контрагент». Ми солідарні з В.І. Івановим, котрий справедливо вказав, що невизначене коло осіб слід розуміти не як

«усі», а як «осіб, котрі не можуть бути заздалегідь визначені як конкретна сторона правовідносин» [7, с. 9].

Одним із засобів поширення реклами є директ-мейл (англ. *direkt meil* – пряме поштове розсилання). Цей засіб є письмовим зверненням, яке надсилають поштою конкретному представникові цільової аудиторії. Саме цьому засобу поширення реклами притаманна висока ефективність завдяки практичній відсутності зайвої аудиторії, а також особистому, вибірному характеру звернення. Тому постає питання: чи вважатиметься рекламою поштове розсилання, яке призначене цілком для визначених осіб? Або якщо в радіоролику кажуть, що він призначений особисто певній особі, то що це буде: персоніфікованою інформацією або рекламою? Законодавство з приводу цього не дає конкретної відповіді. З приводу цього, заслуговує на схвалення думка російського науковця Ю.В. Черячукіна про те, що наявність баз даних споживачів із їх іменами та адресами не змінює спрямованості такого роду пропозицій на невизначене коло осіб. Тобто, персоніфікованість звернення – це лише один із численних ходів у просуванні товарів поштою [8, с. 51-52]. Тому бути споживачем реклами можна не лише у тому випадку, якщо інформація сприйнята особою, але й у тому, коли вона загальнодоступна і потенційно може бути сприйнята і помічена.

Отже виходить, що ознакою реклами слід вважати невизначене коло осіб – учасників можливих правовідносин, на виникнення яких спрямовано поширення реклами. Тому пропонуємо визначати споживачів реклами як осіб, до відома яких доводиться або може бути доведена реклама. Вважаємо, що відповідні зміни до Закону України «Про рекламу» дозволять врахувати можливість звернення реклами до певного кола осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шагалов Е.К. К вопросу об определении понятия рекламы / Е.К. Шагалов // Реклама. – 1978. – № 2. – С. 12.
2. Кузнецова О.Б. Правовое регулирование отношений, возникающих в области рекламы: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.Б. Кузнецова; Мин-во общего и профессионального образования РФ. – М., 1999. – 26 с.
3. Тотьев К. Ненадлежащая реклама: законодательные запреты и ограничения / К. Тотьев // Хозяйство и право. – 1996. – № 1. – С. 54-63.
4. Медведский А. Как вы решали проблемы с рекламными расходами / А. Медведский // Учет. Налоги. Право. – 2007. – № 34. – С. 3.

5. Техника налоговой безопасности для спорных расходов на рекламу // Учет. Налоги. Право. – 2007. – № 34. – С. 5.

6. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев. – М.: Издательство БЕК, 1995. – 320 с.

7. Иванов В.И. Правовые проблемы рекламы в СССР: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / В.И. Иванов; Мин-во высшего и среднего специального образования СССР, Всесоюзный юридический заочный институт. – М., 1979. – 17 с.

8. Черячукин Ю.В. Проблемы правового регулирования рекламной деятельности в России и зарубежных государствах: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Ю.В. Черячукин. – Волгоград, 2002. – 370 с.

Громова Ольга Миколаївна,

здобувач кафедри господарського та екологічного права
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ЩОДО ПРОТЕКЦІОНІЗМУ НА РИНКУ НАДАННЯ ОХОРОННИХ ПОСЛУГ

У багатьох зарубіжних країнах важливе значення у забезпеченні захисту економічної безпеки суб'єктів господарювання отримали приватні та колективні охоронні підприємства та служби безпеки.

У той же час, прогноз відносно розвитку в Україні діяльності приватних служб безпеки, запозичення ними кращих європейських і світових стандартів сервісу, міг би бути більш оптимістичним за наявності декількох умов. Співробітники правоохоронних органів мають різко скоротити свою не службову участь у забезпеченні безпеки приватних структур (виконання замовлень приватних осіб з використанням робочого часу і службового становища); колишні співробітники правоохоронних органів не повинні використовувати у своїх підприємницьких інтересах державну інфраструктуру і співробітників правоохоронних органів. Держава зобов'язана забезпечити неухильну реалізацію цих умов.

Аналіз зарубіжного законодавства дає підстави зробити висновок про те, що приватні детективні бюро й служби безпеки в розвинених країнах надають істотну допомогу місцевим правоохоронним органам у боротьбі з організованою злочинністю, порушеннями громадського порядку, промисловим шпигунством, шахрайством у бізнесі тощо. Але головним є те, що такі служби є найбільш ефективними структу-

рами у справі захисту економічної безпеки суб'єктів господарювання як від промислових шпигунів, так і від зазіхань «рейдерів» на майно та органи управління.

Діяльність із захисту економічної безпеки суб'єктів господарювання проводилася іще у Давньому Римі, Давньому Китаї, у середньовічних країнах Європи та Азії та активізувалася у XIX-XX століттях. Законодавство, яким регулюється господарська діяльність недержавних охоронних агентств, детективних фірм та служб безпеки, сформувалося у США та розвинених країнах Європи уже у XX столітті. Особливістю сучасного законодавства переважної більшості країн ЄС є надання можливості роботи у них лише громадянам країн ЄС, висунення вимог до працівників щодо «чистої» біографії, наявності певних професійних навичок, вимог до суб'єктів господарювання у сфері охорони щодо якісного матеріального забезпечення спеціальними засобами (різниця у законодавстві різних країн полягає у межах видів та способів застосування зброї і спеціальних засобів). Вважаємо нормальною практику протекціонізму вітчизняних спеціалізованих служб охорони. Право на володіння вогнепальною, травматичною зброєю, спеціальними засобами та їх застосування не повинно надаватися іноземцям. Частиною першою статті 11 Закону України «Про охоронну діяльність» визначено, що персоналом охорони можуть бути дієздатні громадяни України. Тому від застосування зброї та спеціальних засобів іноземцями на території України названий Закон застерігає.

В українському господарському законодавстві (зокрема у транспортному, страховому, фінансовому законодавстві) наявні норми, які забороняють іноземцям утворювати суб'єкти господарювання певного виду чи займатися певним видом діяльності (так, законодавством про здійснення автомобільних перевезень пасажирів за єдиним виключенням заборонено іноземному перевізнику перевозити пасажирів між двома населеними пунктами України. Серед іншого ліцензію може бути анульовано у разі: - виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії; - встановлення факту передачі ліцензії або її копії іншій юридичній або фізичній особі для здійснення господарської діяльності; - встановлення факту неподання в установлений строк повідомлення про зміну да-

них, зазначених у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії [1, с. 190; 2]. Після цього такий суб'єкт не може здійснювати певний вид діяльності та ще й потерпає від санкцій. У сфері освіти відбувається підтримка не просто вітчизняних суб'єктів, але й державної та комунальної форм власності. Зазначається, що збільшення набору студентів на комерційній основі може полатати прогресивні традиції навіть найбільш відомих університетів. А в суспільних (державних) університетах необхідно захищати існуючі стандарти від деградації через комерційну спрямованість [3, с. 167-168]). Тому не буде чимось незвичним визначення у Законі України «Про охоронну діяльність» та у ліцензійних умовах до здійснення охоронної діяльності положення про те, що утворення (заснування) недержавної охоронної служби можливе лише громадянами України та/або підприємствами - резидентами України.

Слід звернути увагу на значний перелік завдань, які вирішують іноземні приватні охоронні служби. Крім суто поліцейських функцій (захист життя і власності громадян, запобігання і розкриття злочинів, контроль за технічним станом транспортних засобів), вони забезпечують перепускний режим, пожежну безпеку на підприємствах і в офісах, ведуть боротьбу з промисловим шпигунством і витоком інформації (контррозвідка), збирають відомості про конкуруючі фірми й осіб, що претендують на звільнені посади (розвідка), проводять розслідування причин виробничих аварій і травм. Співпраця між виробничими суб'єктами господарювання та такими компаніями може стати серйозною запорукою захисту економічної безпеки перших від найрізноманітніших загроз сучасного конкурентного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шелухін М. Л. Транспортне право України. Академічний курс. [підручник] / за ред. М. Л. Шелухіна. — К.: Ін Юре, 2008. — 896 с.
2. Шелухін М.Л. Правове забезпечення збереження вантажів при залізничних перевезеннях: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України. — Донецьк, 2002. — 19 с.
3. Деревянко Б. В. Ліцензування як засіб регулюючого впливу держави на діяльність навчальних закладів / Б. В. Деревянко // Форум права. — 2011. — № 4. — С. 167–178 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11dbvdnz.pdf>.

Дяченко Олександр Васильович,

Аспірант Класичного приватного університету
наук.кер. – д.ю.н., професор, перший проректор Класичного
приватного університету Покатаєва О.В.

ОБ'ЄКТИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Однією з фундаментальних проблем функціонування української державності є низький ступінь довіри суспільства до влади, що перешкоджає багатьом реформам. З одного боку, в країні є значна частина громадян, які не довіряють владі, її планам, концепціям і програмам. З іншого боку, сама влада в своїй діяльності «відривається» від реального життя, не враховує нагайних потреб людей, не завжди несе відповідальність за публічні висловлювання, можливі провали, прорахунки у своїх практичних діях. Однією з основних причин такого становища, вважаємо, є недостатній контроль громадян за рішеннями органів державної і місцевої влади, посадових осіб та їх виконанням.

Здійснення контролю над діяльністю органів виконавчої влади – це одна із форм реалізації конституційних прав громадян. Громадяни України не тільки мають конституційне право на участь в управлінні справами держави відповідно до ст. 38 Конституції України, а й проявляють високу активність у реалізації цього права [1].

Громадський контроль - це організаційно і нормативно оформлена діяльність громадян України, громадських об'єднань з нагляду за відповідністю діяльності об'єктів громадського контролю нормам Конституції та законів України, інших актів законодавства та за дотриманням ними державної дисципліни. Він є інструментом громадської оцінки виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами покладених на них соціальних завдань, невід'ємною складовою системи публічного управління та незамінним ефективним чинником розвитку в умовах розбудови демократичної, правової, соціальної держави.

Зазвичай об'єктом громадського контролю є діяльність держави і місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. При цьому державні органи можуть тлумачитися доволі широко: це не тільки ті органи державної влади, які мають владні повноваження, а будь-які організації, установи чи підп-

приємства, що фінансуються з державного бюджету. Так, державні лікарні та навчальні заклади також можуть бути об'єктом громадського контролю. В Україні, на жаль, у якості такого об'єкту розглядають найчастіше тільки органи громадського самоврядування, тим самим суттєво звужуючи область громадського контролю [4].

Враховуючи вищевказане, об'єктами громадського контролю є:

- органи державної влади;
- представницькі органи місцевого самоврядування;
- виконавчі органи місцевого самоврядування;
- підпорядковані їм та афілійовані до них державні та комунальні установи, підприємства, організації, що надають адміністративні та соціальні послуги;
- недержавні установи, підприємства, організації, що надають соціальні послуги;
- посадові особи вищевказаних підприємств, установ, організацій.

Під час здійснення громадського контролю за діяльністю вищевказаних об'єктів враховують такі критерії:

- ефективність їх функціонування та діяльності;
- результативність прийнятих ними рішень;
- відповідність їх рішень стратегічним пріоритетам;
- компетентність, професіоналізм при прийнятті ними рішень;
- стабільність і послідовність їх функціонування та діяльності;
- законність, прозорість та відкритість процесу прийняття ними управлінських рішень;
- відповідність їх рішень суспільним викликам потребам, та очікуванням;
- залучення громадськості до процесу формування та прийняття ними рішень;
- рівень виконавчої дисципліни в їх діяльності;
- суворе дотримання принципу політичної нейтральності [5].

Для покращення громадського контролю та переходу його на новий якісний рівень необхідні подальше його законодавче врегулювання, якісне переформатування громадських організацій, підвищення їхньої компетентності та експе-

ртності, ресурсної та інституційної спроможності, покращення комунікаційних можливостей, розробки та впровадження нових технологій контролю, координації та вдосконалення спільних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96%E2%F0&p=1287728439146274>.

2. Закон України «Про громадські об'єднання». від 22.03.2012 № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

3. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції»: від 07.04.2011 р., № 3906-17/11 // ВВР України.- 2011.- № 40.- С. 404.

4. Захаров Є. Громадський контроль і права людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khpg.org/index.php?id=1261552395>

5. Буздуган Я. М. Роль громадського контролю в управлінні соціально-економічним розвитком суспільства // Віче.- 2012. № 7. С. 14-16.

Єрмолаєва Тетяна Петрівна,

здобувач кафедри господарсько-правового забезпечення Харківського національного університету внутрішніх справ

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ЧАСІВ СРСР

Історія еволюції видатків у державі є цікавим відображенням розвитку держави як цілісного суспільного утворення, змін у розумінні завдань та функцій держави, її зобов'язань перед власними громадянами, а також відображає еволюцію економічних і фінансових відносин у державі.

Державне регулювання бюджетних видатків бере свій початок з часів Радянського союзу, коли утворився єдиний Державний бюджет СРСР. Ради встановили загальні правові засади суспільного життя і створили нормативну базу управління витратами державного бюджету. У щорічних законах і рішеннях державного бюджету органи державної влади визначали межі витрат бюджетних коштів органами управління, покладаючи на них обов'язок загального керівництва фінансами і здійснюючи одночасно при цьому попередній кон-

троль за майбутніми витратами бюджетних коштів, пов'язаних із здійсненням органами управління своїх функцій.

За часів СРСР комплекс фінансових відносин у сфері бюджетних видатків регулювався блоками правових норм, та включався у два великі фінансово-правові інститути: бюджетне право і бюджетне фінансування [1, с.18-19].

Наукові праці радянського періоду містили таке визначення поняття «державні видатки» - це планомірне використання радянською державою централізованих і децентралізованих грошових фондів на створення матеріально-технічної бази комунізму, задоволення постійно зростаючих матеріальних і культурних потреб народу, зміцнення обороноздатності країни; суворо регламентований і планомірний процес цільового використання мобілізованих державою коштів для забезпечення виконання нею своїх функцій; прямі безповоротні асигнування з бюджету [2].

Видатки державного бюджету СРСР та бюджетів соціалістичних республік за економічним змістом об'єднувалися в три групи:

1) видатки державного бюджету, які пов'язані безпосередньо з матеріальним виробництвом і мають виробничий характер (витрати на формування основних обігових фондів державних підприємств та галузей народного господарства й на утворення резервів);

2) невиробничі видатки: видатки соціально-культурного призначення, видатки оборони, видатки утримання органів державної влади тощо;

3) видатки на утворення державних резервів.

Група видатків державного бюджету СРСР та бюджетів соціалістичних республік у виробничій сфері, у свою чергу, розподілялася:

1) за галузями народного господарства;

2) за ознакою відношення до процесу виробництва - на видатки, пов'язані із виробництвом засобів виробництва (видатки групи "А"), та видатки, пов'язані із виробництвом предметів споживання (видатки групи "Б") [3, с. 9].

Група видатків державного бюджету СРСР та бюджетів соціалістичних республік у невиробничій сфері розподілялася за напрямками діяльності радянської держави на видатки:

- 1) житлово-комунального господарства;
- 2) побутового обслуговування населення;
- 3) просвіти ;
- 4) охорони здоров'я;
- 5) соціального забезпечення;
- 6) фізичної культури;
- 7) управління;
- 8) оборони країни та інші.

При цьому зазначалося, що видатки державного бюджету та бюджетів соціалістичних республік мали подвійний характер. З одного боку, ці видатки були витратами держави, з іншого - вони були сумами, що передавалися із державного бюджету в розпорядження окремих підприємств, установ як матеріальної, так і невиробничої сфери, та використовувалися ними на утворення різних фондів цільового призначення [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воронова Л.К. Теоретические вопросы правового управления расходов государственных бюджетов собзных республик: автореферат; изд.: Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова, юр. фак. – М.: 1982г. – 41с.
2. Солдатенко О.В. Видатки як фінансово-правова категорія // Фінансове право № 4. - 2009. - 31-35 с.
3. Воронова Л.К. Правовые основы расходов государственного бюджета в СССР (на материалах союзной республики)/ Л.К. Воронова. - К. : Высшая школа, - 1981. – 9 с.
4. Купін А.П., Історія розвитку правового регулювання державних видатків // електронний ресурс <http://www.pravoznavec.com.ua>.

Жорнокуй Юрій Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ДИСКУСІЯ ПРО РОЗУМІННЯ ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРАВА ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

Останнім часом в юридичній літературі дискутується питання визначення правової природи господарського права. Така проблема викликана різними поглядами щодо розгляду відносин, які входять до предмета господарського права і регулюються відповідними методами. У правовій доктрині існують різні погляди на те, яким має бути механізм правового

регулювання відповідних відносин. Так, стосовно визначення господарського права існує декілька підходів. Його розглядають як галузь права [1, с. 19; 2, с. 102–103; 3, с. 15; 4], галузь законодавства [5, с. 84; 6, с. 15], комплексну галузь права [7, с. 174; 8, с. 21; 9, с. 45, 49; 10, с. 31–50; 11], підгалузь цивільного права [12; 13, с. 59–66; 14] та навіть конгломератом окремих підгалузей права [15, с. 41].

Основна причина розбіжностей у поглядах представників двох наукових концепцій – цивілістичної (концепції «єдиного цивільного права») та господарсько-правової, на думку В. С. Мілаш, корениться у різному розумінні способів пошуку правильних правових рішень: якщо перші намагаються віднайти їх у самому праві та його догмах, то другі – насамперед у «природі речей», у реальних потребах економічного розвитку. Цілком очевидно, продовжує вчена, що традиційний набір цивільно-правових засобів, оснований на принципах цивільно-правового регулювання, нездатний повною мірою забезпечити реалізацію всього спектра інтересів (зокрема публічних), які виникають у сфері господарювання [3, с. 7, 8–10]. Висловлюючи думку про цивільно-правову природу господарських відносин, К. А. Карчевський робить роз'яснення про те, що майнові та особисті немайнові відносини у господарській сфері по відношенню до цивільно-правових є спеціальними [13, с. 62–63]¹. З позицій вчення В. В. Лаптева, господарське право всебічно регулює як відносини «по вертикалі», так і відносини «по горизонталі». Тому нерозривний зв'язок та єдність цих відносин у реальному житті визначають і єдність норм господарського законодавства [16, с. 128–129]. Тобто варт о звернути увагу на те, що цивільне законодавство не може повною мірою забезпечити повний спектр відносин, що виникають у сфері господарювання з огляду на методологічну базу регулювання ним майнових відносин.

¹ Спеціальний характер господарських відносин полягає в тому, що у випадках, установлених законом, дія методу цивільного права буде обмежуватися. Такі обмеження повинні встановлюватися законом у вигляді умов та/або меж здійснення суб'єктами господарювання (підприємцями) господарської (підприємницької) діяльності з метою забезпечення соціальної спрямованості економіки, захисту прав споживачів, прав інших суб'єктів господарювання, захисту навколишнього середовища, державних інтересів.

Проте перш ніж приєднатися до однієї з наведених точок зору або висловити власну, доцільно з'ясувати загальні підходи загальної теорії права щодо розрізнення категорій «галузь права», «галузь законодавства» та «комплексна галузь права».

Враховуючи загальні теоретичні підходи до розмежування галузі права та галузі законодавства, в юридичній літературі зазначається, що головне розмежування між ними полягає в тому, що кожна галузь права має один предмет і метод регулювання, тому норми галузі права вирізняються високим ступенем однорідності. Натомість галузі законодавства, регулюючи окремі сфери життя, вирізняються лише за предметом регулювання і не мають єдиного методу [17, с. 197]. Саме за цими ознаками предмет галузі законодавства не є таким однорідним, як галузі права. Він може містити досить різні відносини.

У навчальній літературі зазначено, що останнім часом отримують розвиток комплексні галузі законодавства, які містять норми різних галузей права (наприклад, митне законодавство та інші). У той же час у системі галузей законодавства є так звані комплексні галузі, які виникли із поєднання норм адміністративного, цивільного та деяких інших галузей права [17, с. 198]. Дійсно, у правовій системі поряд з основними підрозділами, що виділяються за юридичними режимами, які мають вираження в особливих методах і механізмах регулювання, є утворення комплексного характеру, такі як морське право, банківське право, господарське право, страхове право, природоохоронне право. Ці утворення є комплексними у тому розумінні, що норми, які входять до них, не пов'язані єдиним методом і механізмом регулювання, майже всі вони мають «прописку» в основних галузях [7, с. 180] (у нашому випадку цивільному праві, адміністративному праві і т. ін.).

Хоча норми комплексної галузі або інституту можна і необхідно «розподілити» за основними галузями, але «закнути» їх лише в рамках основних галузей неможливо. Як комплексні розглядаються лише такі поєднання правових норм, які реально об'єктивувалися у правовій системі та які, не порушуючи основної структури права, існують у вигляді вторинних правових утворень [7, с. 183–184].

Виникає запитання: які відносини входять у предмет господарського права? За ст. 3 Господарського кодексу України сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини. Така позиція аргументована комплексністю господарських відносин, які поєднують організаційні і майнові елементи, та комплексністю методів правового регулювання. Метод правового регулювання органічно пов'язаний з тим, на реалізацію яких інтересів спрямоване правове регулювання – приватних чи публічних. Концептуально методи господарського права будуються на двох принципах: загальнодозвільному, за яким діють підприємці (дозволено все, що не заборонено законом), та зобов'язальному, за яким діють органи державного управління та місцевого самоврядування (мають право вчиняти дії, покладені на них законом).

Для норм публічного права характерним є імперативне джерело їх виникнення, а за способом вираження припису вони є авторитарними. Нормам публічного права як типового характерним і специфічним є метод правового регулювання, який також може бути названий імперативним. Для норм приватного права припустимим є договірне джерело, а за способом вираження правила поведінки вони часто є диспозитивними нормами. Для приватного права характерним є і тип правового регулювання, який також може бути названий диспозитивним або автономним.

Варто зауважити, що виокремлення у правовій доктрині методів, застосовуваних до господарських правовідносин, свідчить лише про більш скрупульозне тлумачення загальних методів – характерних для цивільного та адміністративного права – диспозитивного та імперативного відповідно.

З урахуванням засад теорії права та проаналізованих доктринальних підходів у науці господарського права доцільним було б вважати господарське право комплексним утворенням – комплексною галуззю законодавства, що поєднує приватноправові та публічно-правові відносини, врегульовані характерними для них методами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарське право : підручник / Д. В. Задихайло, В. М. Пашков, Р. П. Бойчук та ін. ; за заг. ред. Д. В. Задихайла, В. М. Пашкова. – Х. : Право, 2012. – 696 с.

2. Мартемьянов В. С. Хозяйственное право: история и современность / В. С. Мартемьянов // Правоведение. – 1992. – № 2. – С. 100–103.

3. Мілаш В. С. Господарське право: курс лекцій : у 2 ч. Ч. 1. – Х. : Право, 2008. – 496 с.

4. Хозяйственное право : учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др. ; под ред. В. К. Мамутова. – К. : ЮринкомИнтер, 2002. – 912 с.

5. Хозяйственное (предпринимательское) право Украины: учебник; под общ.ред. Р.Б. Шишки и Я.А. Чапичадзе. – Х.: Эспада, 2007. – 552 с.

6. Яковлев В.Ф. Правовые основы регулирования хозяйственной деятельности / В. Ф. Яковлев, В. С. Якушев. – Свердловск, 1979. – 81 с.

7. Алексеев С. С. Общая теория права : учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. / С. С. Алексеев. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 576 с.

8. Булгакова І. В. Господарське право України : навч. посіб. / І. В. Булгакова. – К. : Прецедент, 2006. – 346 с.

9. Круглова Н. Ю. Хозяйственное право : учеб. пособ. – 4-е изд., перераб. и доп. / Н. Ю. Круглова. – М. : Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 875 с.

10. Толстой Ю. К. Проблемы совершенствования хозяйственного законодательства / Ю. К. Толстой // Правовое регулирование хозяйственных отношений. – М., 1978. – С. 31–50.

11. Щербина В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 592 с.

12. Ершова И. В. Предпринимательское право : учебник / И. В. Ершова. – М. : Юриспруденция, 2002. – 512 с.

13. Карчевський К. А. Проблеми визначення змісту господарського (підприємницького) права, як галузі права та навчальної дисципліни / К. А. Карчевський // Проблеми господарського права і методика його викладання : матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Донецьк, 12–13 травня 2006 р. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2006. – С. 59–66.

14. Коммерческое право : учебник / А. Ю. Бушев, О. А. Городов, Н. Л. Вещунова и др. ; под ред. В. Ф. Попондопуло, В. Ф. Яковлева. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. гос. ун-та, 1998. – 518 с.

15. Петров С. В. Господарське право та його складові елементи / С. В. Петров // Актуальні проблеми правовідносин в приватній сфері : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова, 23 грудня 2011 р. / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – Х. : Юрайт, 2012. – С. 39–42.

16. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права / В. В. Лаптев. – М. : Юрид. лит., 1969. – 176 с.

17. Общая теория права : учеб. для юрид. вузов / Ю. А. Дмитриев, И. Ф. Кузьмин, В. В. Лазарев и др. ; подобщ. ред.

А. С. Пиголкина. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 1996. – 384 с.

Zagorniak Natalia Borysivna,

Ph. D. in Economics

(National Academy of Internal Affairs)

ON THE ISSUE OF BUILDING FINANCING PROCEDURE DURING HOUSING CONSTRUCTION UNDER THE FUND FOR BUILDING FINANCING IN UKRAINE

As a result of market reforms in Ukraine it became possible to obtain a residential space in multifamily dwelling into ownership using the funds of natural and juridical persons. Part 3 of the Article 4 of Law of Ukraine “On Investment Activity” directs the fund for building financing (hereinafter referred to as “FBF”) to be a compulsory investment instrument for housing construction financing [1]. Law of Ukraine “On Financial and Credit Mechanisms and Property Management during House Building and Real Estate Operations” (hereinafter referred to as “the Law”) settles the peculiar order of FBF [2].

We deem it advisable, that the FBF's role in investment legal relations matches such functions as natural and juridical persons' property accumulation function; natural and juridical persons' property storing and allocation function, including source of financing under the housing capital construction contract.

Consequently, legislative changes needed to make with a view to support housing needs in an aspect of investment process under the FBF particularly for providing operational mechanism of supervising and procedural civil safeguards. In keeping with the conception of legal safeguards as formalized factors and resorts that turn juridical opportunity into actual implementation of a point of law, it makes sense to place emphasis upon actuality as the base of performance. As civil safeguards exist regarding the FBF, so the guaranteed legal bond is the behaviour of investors and persons engaged in investment activity in housing construction pursuing the objective of creating a FBF. Amid a widespread losing influencing of the specific performance principle owing to focus on selling natural to market economy, in Ukraine it is useful to

apply this principle in domain of investment housing construction under the FBF on account of determinate obligation. It should, however, be recognised that specific performance claim is weakened owing to providing that sort of legislative framework for relationship between land developer and FBF manager and for manager-trustee-land developer interplay after setting a housing project into operation only, furthermore, the right to sue for and recover damages for past infringements by the land developer is entitled to the FBF manager solely.

In consideration with the foregoing premises, we draw the conclusion that remedies and methods of prevention of off-plan expansion and increase in the number of hoodwinked investors linked to fruitful pursuing the objective of creating a FBF. Such methods as extra informational safeguards and establishment of specific executive agency authorized to monitor problem-plagued housing projects, which are not sufficient to ensure solid progress. Codification the specific performance principle provided in a case of enforcement to compel performance of a duty, which, in turn supposes availability of property.

Consequently, we deem it advisable to elaborate Part 9 of the Article 16 of the Law by work out in detail such a procedure of building financing which makes remuneration for land developer's work before delivery of work by contractors under due performance and in due time impossible. Furthermore, a corresponding rule of investors' fund-raising in accordance with building progress formalized in legislation of Federal Republic of Germany [3, p. 59]. The proscription of power execution in contempt of the defined goal settled by Article 364-1 of the Criminal Code of Ukraine [4], the Ukrainian legislation neither define misuse of private funds nor duty of land developer to open a different bank account for every housing project or limit a performer's freedom of setting FBF's cash waterfall.

In consideration with Part 2 of Article 546 of the Civil Code of Ukraine [5], which stipulates that the list of means of securing an obligation set in Part 1 of this Article is not exhaustive, we draw the conclusion that in Ukraine it is useful to apply in domain of investment housing construction under the FBF a mechanism based on the escrow account, which is widely spread in European and American new home loans

practice and project financing as a means of securing an interest and risk reduction in aspect of performance of counter-execution. In keeping with the conception of an escrow account as specific bank account, which is managed by a third party in accordance with happening of trigger events ascertained by contract [6, p. 61], we deem it advisable, that there has to be a change to the Law setting the escrow account as compulsory for a FBF.

In our opinion, the juridical framework of escrow account is to be enshrined in the Law, therewith escrow agent's authorities and responsibilities should be well defined. Identification of happening of trigger events ascertained by contract, which is substantiation of bank transfer of sums from FBF's account, occurs due to engineering supervision including verification of quality and scope of building works.

References:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вер. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
2. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 19 черв. 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 30 (08.08.2003). – Ст. 1525.
3. Фелів О. Проблеми будівельної іпотеки та шляхи їх вирішення // Юридичний журнал. – 2006. – № 12. – С. 55–59.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26 (29.06.2001). – Ст. 131.
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 461.
6. Шамраев А. В. Защита прав клиентов при потребительском кредитовании в США / А. В. Шамраев // Банковское право. – 2012. – № 5. – С. 60–65.

Загородній Артем Сергійович,

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ВИКОНАВЦЯ У ЗОБОВ'ЯЗАННІ З НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ

Важливим моментом, який впливає на реалізацію замовником юридичних послуг заходів захисту своїх прав (закон-

них інтересів), є питання про цивільно-правовий статус надавачів таких послуг.

Участь у зобов'язанні з надання юридичних послуг замовників та третіх осіб не має яскраво вираженої специфіки. На стороні замовника і третьої особи можуть виступати будь-які суб'єкти цивільного права, за умови наявності необхідного обсягу право- та дієздатності.

Найбільший практичний інтерес має особа виконавця юридичної послуги, оскільки в законодавстві України відсутня чітка позиція щодо можливості участі на стороні виконавця юридичної послуги тих, чи інших суб'єктів. Це створює перешкоду й для реалізації захисту прав (законних інтересів) замовників, які ситуативно є юридично менш захищеними учасниками.

В Україні закріплені вимоги тільки щодо виконавців в особі адвокатів та, в меншій мірі, щодо адвокатських бюро і адвокатських об'єднань. Стосовно надання юридичних послуг виконавцями-неадвокатами існують лише загальні вимоги щодо участі в цивільних правовідносинах. Цього, вочевидь, недостатньо.

Адвокатом може бути лише фізична особа, яка здобула повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла, за загальним правилом, стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру»).

Фізичні особи, що не мають статусу адвоката, можуть надавати юридичні послуги як з ознаками здійснення підприємницької діяльності, так й без ознак даної діяльності. За загальним правилом без ознак підприємницької діяльності юридичні послуги надають особи, які мають іншу професійну зайнятість. За відсутності законодавчих заборон щодо сумісництва, юридичною практикою (не видом адвокатської діяльності) можуть займатися, наприклад, викладачі та інші працівники навчальних закладів, громадських організацій тощо. Їх цивільно-правовий статус визначається загальними положеннями ЦК України про фізичних осіб (ст. 24-49). Але підкреслимо, що такі особи, аби на них не розповсюджувалися вимоги про підприєм-

ницьку діяльність, у тому числі щодо оподаткування, мають надавати юридичні послуги в разовому порядку.

Поодинокими випадками є приклади надання юридичних послуг фізичними особами-підприємцями, які не мають статусу адвоката. Якщо особа має намір постійно займатися юридичною практикою, що дозволить їй систематично отримувати дохід на утримання себе та своєї сім'ї, то така особа, зазвичай, набуває статусу адвоката. Пояснюється це тим, що статус адвоката надає більші можливості щодо розширення спектру юридичної практики та певні гарантії захищеності від свавільних дій державних органів. Тим не менше, дана форма надання юридичних послуг законом прямо не забороняється, а тому зустрічається в сфері надання даних послуг.

Також слід зазначити, що Закон України «Про адвокатуру» надає адвокатам можливість здійснення ними професійної діяльності в індивідуальній формі або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (ч. 3 ст. 4 Закону).

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про адвокатуру» адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, є самозайнятою особою та може відкривати рахунки в банках, мати печатку, штампи, бланки (у тому числі ордера) із зазначенням свого прізвища, імені та по батькові, номерів і дати видачі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю. Виходячи зі сказаного стороною договору про надання юридичних послуг, за даною формою здійснення адвокатської діяльності, є індивідуально-практикуючий адвокат. В українському законодавстві та юридичній практиці відсутнє чітке розуміння щодо можливості визнання індивідуально-практикуючих адвокатів підприємцями. З цього приводу зараз триває диспут, учасниками якого здебільшого є самі адвокати, оскільки саме для них дане питання має особливу гостроту.

Здійснення адвокатської діяльності можливе через створення адвокатських бюро або адвокатських об'єднань. Згідно з ч. 3 ст. 4 Закону «Про адвокатуру»: «Адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської дія-

льності)». Відповідно до ст.ст. 14-15 адвокатські бюро і адвокатські об'єднання визнаються юридичними особами.

Наведене нормативне регулювання статусу адвокатських бюро і адвокатських об'єднань викликає питання чи є такі суб'єкти окремими самодостатніми організаційно-правовими формами юридичних осіб, чи вони є лише «організаційними формами» здійснення адвокатської діяльності, для здійснення якої необхідно створити юридичну особу в одній із відомих організаційно-правових форм (ст. 83-85 ЦК України)? Дискусії з приводу наведеного питання не ставлять під сумнів можливість адвокатських бюро і адвокатських об'єднань виступати виконавцями у зобов'язаннях з надання юридичних послуг. Підтвердженням такого твердження є усталена юридична практика.

Окрім фізичних осіб-неадвокатів, адвокатів, адвокатських бюро та адвокатських об'єднань виконавцями юридичних послуг нерідко виступають юридичні особи (так звані «юридичні фірми»), в штаті яких працюють і адвокати і фізичні особи, які не мають такого статусу. Найчастіше «юридичні фірми» за своєю організаційно-правовою формою є товариствами з обмеженою відповідальністю.

Кадала Віталій Віталійович,
кандидат юридичних наук
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КВАЛІФІКОВАНИЙ ІНВЕТОР»

Функціонування будь-якого ринку передбачає дію на ньому певних учасників. Не є виключенням і фондовий ринок. Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» учасниками фондового ринку є емітенти або особи, що видали неемісійні цінні папери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об'єднання професійних учасників фондового ринку, у тому числі саморегулювні організації професійних учасників фондового ринку. Здійснюючи регулювання ринку цінних паперів держава ставить на меті забезпечення рівних

можливостей для доступу емітентів, інвесторів і посередників на ринок цінних паперів [1].

Проте, в професійному середовищі та серед чиновників галузі є думка, що інвесторів треба кваліфікувати, та відповідно надати різні можливості щодо здійснення інвестування [2 – 4]. Таке кваліфікування на їх переконання дозволить захистити некваліфікованих інвесторів від вкладення в досить ризикові інструменти, пропонувані фондовим ринком. При цьому до кваліфікованих інвесторів пропонується віднести: 1) професійних учасників фондового ринку та інших фінансових установ; 2) міжнародні фінансові організації, утворені кількома державами – членами міжнародної фінансової організації, які надають фінансові ресурси іншим державам-членам на умовах, визначених їх установчими документами; 3) уряди та центральні банки іноземних держав; 4) Кабінет Міністрів України і Національний банк України; 5) юридичних та фізичних осіб, включених до Реєстру кваліфікованих інвесторів.

Наведений перелік викликає певні питання. Так, міжнародні фінансові організації, які надають фінансові ресурси іншим державам є не інвесторами, а кредиторами. Також навряд чи будуть виступати інвесторами у розумінні чинного законодавства уряди та центральні банки іноземних держав. Віднесення НБУ до кваліфікаційного інвестора потребує внесення відповідних змін до законодавства, адже Закон України «Про Національний банк України» не передбачає серед функцій та операцій, що здійснюються НБУ здійснення будь-яких видів інвестицій.

Що до інших осіб з переліку, то вони підпадають під визначення «інституційний інвестор», до яких згідно Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» відносяться інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), інвестиційні фонди, взаємні фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, фонди банківського управління, страхові компанії, інші фінансові установи, які здійснюють операції з фінансовими активами в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - також за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з ме-

тою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

В свою чергу, слід зауважити, що поняття «кваліфікований інвестор» містить більшість країн з розвинутою економікою. Такі інвестори несуть додаткові ризики, мають більше прав, можливостей та додаткових інструментів інвестування порівняно зі звичайними інвесторами. Але слід брати до уваги стан вітчизняного фондового ринку, який не має ані розвинутої інфраструктури, ані широкого асортименту фінансового інструментарію. А отже, в силу нерозвиненості фондового ринку не на часі і кваліфікувати інвесторів.

Отже, з одного боку, введення поняття «кваліфікований інвестор» потребує більш ретельної розробки самого поняття та суттєвої перебудови відповідного законодавства, а з іншого – є не нагальною проблемою, а тому законодавчій та виконавчій владі слід зосередитися на інших проблемах фондового ринку.

З урахуванням викладеного, вбачається, що формування інвестиційного законодавства повинно знаходитися в залежності від певних потреб учасників ринку та можливостей застосовувати ними таке законодавство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Про державне регулювання ринку цінних паперів». Закон України від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. - № 51. – ст. 292.
2. О.Гарагонич. Щодо запровадження в Україні інституту кваліфікованих інвесторів. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/ogaragonych/article/12473.aspx>
3. В.Бездітний. Кваліфіковані інвестори в цінні папери: чи бути новому типу інвесторів в Україні? // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/cinni-paperi-ta-fondoviy-rinok/kvalifikovani-investori-v-cinni-paperi-chi-buti-novomu-tipu-investoriv-v-ukrayini.html>
4. НКЦПФР: Кабінет Міністрів погодив проект Закону України щодо визначення кваліфікованих інвесторів на ринку цінних паперів. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nssmc.gov.ua/press/news/nkcpfr_kabinet_ministriv_pogodiv_proekt_zakonu_ukrayini_shhodo_viznachennya_kvalifikovanih_investoriv_na_rinku_cinnikh_paperiv

Кашкарьова Олена Віталіївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового забезпечення
господарської діяльності

Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРАВОВА ПРИРОДА СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

У ХХІ століття страхування ввійшло як одна з найбільш розвинених та ефективних сфер діяльності. Про це свідчать суми надходжень страхових премій, які у світі щороку зростають швидше ніж валовий внутрішній продукт. Водночас багато дослідників страхової справи справедливо вважають, що рівень розвитку страхового ринку є одним із важливих показників економічного розвитку держави. Так, на думку В. В. Ельбрехта, розвиток страхового ринку України є нагальною потребою, продиктованою зростанням рівня ризикованості економічних, політичних, соціальних та екологічних процесів, виступає важливим показником стану економіки держави [1, с. 71].

З'ясування суті страхування, його основної ідеї є особливо важливим у період реформування економіки, зміни стереотипів мислення, розбудови в Україні нової правової держави. Бажання досягнути якомога більшого економічного благополуччя притаманне людині від народження й до смерті, воно ж робить її чутливою до навколишнього світу і оточуючих нас матеріальних благ. Проте з часом втрачаються дорогі нам речі, здоров'я, та чи можна компенсувати цю втрату грошовим еквівалентом? Вирішення цього питання можливе, зокрема, за допомогою страхування [2, с. 63].

У науковій літературі досі немає одностайності у формулюванні поняття страхування. Страхування визначається як вид господарської діяльності (Воблій К. Г.), система економічних відносин (Самойловський А. Л., Базилевич В. Д.), особлива форма і сфера діяльності (Аленичев В. В.), соціально-економічний засіб захисту (Гринюк О. В.), відносини з приводу формування та використання грошового фонду (Кінащук Л. Л.). Ми переконані, що страхування слід розглядати як багатогранне, системне явище, а об'єднання в єдине визначення «страхування» усіх його суттєвих аспектів не виявля-

ється можливим. Основний зміст даного поняття доцільно розглядати у правовому аспекті.

Суспільні відносини, що складаються у сфері страхової справи, це відносини правові і регулюються юридичними нормами. Таким чином, страхування — це важлива правова категорія.

Спробу закріплення в правовій формі економічних відносин здійснила М. Шимінова, яка зазначає, що страхування являє собою сукупність урегульованих нормами права фінансово-економічних відносин з формування і використання грошового фонду, утвореного зацікавленими особами, що знаходиться в оперативному управлінні спеціалізованої організації з метою компенсації збитку, спричиненого стихією і нещасним випадком, а також для виплати грошових сум при настанні певних подій у житті громадян [3, с. 25].

Українські фахівці в своїх публікаціях здебільшого зовсім не дають визначення поняття страхування або наводять його частинами, роз'яснюючи кожную [4, с. 230-231]. Вартою уваги, своєрідною є позиція В. І. Серебровського стосовно визначення поняття страхування. Аналізуючи існуючі теорії та спроби вчених сформулювати визначення страхування як з позиції економістів, так і з позиції юристів, бачив єдиний, на його думку, правильний вихід із становища, що склалось, у встановленні таких характерних ознак страхування, які б дозволили відрізнити його від схожих із ним юридичних явищ [5, с. 444].

Окремі вчені визначають страхування як самостійний економічний та юридичний напрямок в науці та практиці, який являє собою регламентовану державою у законодавчих та інших правових актах систему управління фінансових відносин, на основі якої реалізуються певні (страхові) відносини між усіма суб'єктами, які беруть участь у цих правовідносинах [6].

Отже, можна стверджувати, що страхування розглядається юристами як правовідносини, як категорія цивільного або фінансового права з властивими лише їй особливостями, формами, принципами і функціями.

Нормативне визначення страхування, яке відображає його сутність, наводиться у ст. 1 Закону України «Про страхування»: «Страхування – це вид цивільно-правових відносин

щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів» [7].

Також термін «страхування» закріплено у ч. 1 ст. 352 Господарського кодексу України (далі – ГК України) – це діяльність спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язана з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів [8].

Аналіз даних визначень дає змогу стверджувати, що законодавець ототожнює «страхування» та «страхову діяльність», що є досить спірним. Поняття «страхування» значно ширше, ніж поняття «страхова діяльність». Термін «страхування» включає в себе всі елементи, які стосуються страхових відносин (об'єкт, предмет, метод, суб'єкт та ін. ознаки). Натомість термін «страхова діяльність», яка спрямована на створення, надання та супровід своїх послуг, стосується лише діяльності спеціально уповноважених державних організацій та страховиків. Отже, вони своїми діями приводять в рух безпосередній механізм страхування, це є підтвердженням того, що термін «страхування» є ширшим за термін «страхова діяльність». Ці поняття співвідносяться одне до одного як ціле та частина цілого, а тому їх неможна ототожнювати між собою [9, с. 43-44].

Визначаючи страхування видом тільки цивільно-правових відносин, законодавець, на думку Мачуського В., виявляє певну непослідовність. ГК України містить, зокрема, § 2 глави 35 ГК, який має назву «Страхування», а ст. 352 ГК, розташована у зазначеному параграфі, відповідно має назву «Страхування у сфері господарювання». Враховуючи ту обставину, що відповідно до ст. 1 ГК Кодекс регулює господарські відносини і містить статті, положення яких спрямовані на врегулюван-

ня відносин у сфері страхування, визначення страхування у ст. 1 Закону видом тільки цивільно-правових відносин видається не зовсім коректним і виправданим [10, с. 196].

Ми поділяємо думку Мачуського В., що з метою удосконалення законодавчого визначення поняття страхування доцільно визнати страхування не видом цивільно-правових відносин, а більш широким поняттям «відносини» [10, с. 198].

Отже, страхування як правова категорія визначається як правовідносини щодо захисту інтересів фізичних та юридичних осіб при настанні певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, сформованих із сплачених ними страхових внесків.

Вважаємо, що відносини з приводу страхування мають складний зміст, оскільки охоплюють різноманітні відносини як цивільно-правового, так і фінансово-правового характеру. Таким чином складаються відносини з публічного страхування, які частково охоплюють як обов'язкове страхування, так і соціальне. Враховуючи правову природу страхування у контексті розвитку господарських відносин у нашій державі, слід говорити про два рівні правового регулювання відносин у сфері публічного страхування – рівень державного та рівень місцевого регулювання (правові акти управління у сфері соціального страхування).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ельбрехт В. В. Еволюція страхування / В. В. Ельбрехт // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2004. – № 2 (27). – С. 65 – 72.
2. Кінашук Л. Поняття страхування з позиції фінансового права / Лариса Кінашук // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – 9. – С. 63 – 65.
3. Шиминова М. Я. Государственное страхование в СССР. Правовые вопросы / отв. ред. Н. С. Малейн ; АН СССР, Ин-т гос-ва и права. – М.: Наука, 1987. – 218 с.
4. Фінансове право : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та фак-тів / за ред. Л. К. Воронової. – К. : ВЕНТУРІ, 1998. – 384 с.
5. Серебровский В. И. Избранные труды по наследственному и страховому праву. Очерки советского страхового права / В. И. Серебровский. – М.: Статут, 1997. – 567 с.
6. Аленичев В. В. Эволюционно-институциональный аспект исследования сущности страхования / В. В. Аленичев // Финансы. – 2007. – № 3. – С. 44 – 48.
7. Про страхування : Закон України в редакції від 4 жовтня 2001 р. № 2745 –ІІІ // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 7. – Ст. 50.

8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 – IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.

9. Роль страхування у забезпеченні економічної безпеки : монограф. / О. А. Бурбело, С. В. Єськов, С. М. Андросов, О. М. Заєць ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, 2011. – 176 с.

10. Мачуський В. Теоретичні проблеми законодавчого визначення поняття страхування / Володимир Мачуський // Право України. – 2010. – № 6. – С. 195 – 199.

Кириченко Юлія Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент Харківський національний університет
внутрішніх справ

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ – ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відповідно до статті 142 Конституції України матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних та обласних рад.

Ідея самостійності такої форми власності, як комунальна, знайшла активну підтримку серед економістів і юристів. Так, на думку вчених-економістів П. Борщевського, В. Паламарчука, Л. Дейнеко, "... визнання за Радами права власника на засоби виробництва створює необхідні передумови для формування нового економічного механізму, який забезпечить самостійність розвитку регіону, управління господарством за допомогою економічних важелів" [1, с. 64]. Адже без повноцінної матеріальної основи територіальні громади в особі органів місцевого самоврядування неспроможні повною мірою розв'язувати місцеві проблеми.

Без економічної бази влада органів місцевого самоврядування залишається функціонально безсилою; як свідчить історичний досвід, самостійність органів самоуправління залежить насамперед від наявності у них відповідної матеріально-фінансової бази [2, с. 14, 61]. Матеріальна основа влади виступає потужним джерелом створення економічних стимулів, піднесення економічних інтересів населення. Еконо-

мічна самостійність регіону дозволяє встановити еквівалентні внутрішньо- і міжрегіональні зв'язки, коли кожний регіон, враховуючи свої економічні та соціальні інтереси, визначає участь у спільному з іншими регіонами вирішенні міжрегіональних проблем [3, с. 14, 16]. Світовий досвід переконує, що процвітаючу демократичну державу можна побудувати лише на власності, відокремленій від держави. За центром повинні залишатись питання координації регіональної політики, формування досконалої законодавчої бази і створення сприятливого правового поля [4, с. 37 - 38].

Незважаючи на те, що визнання та захист комунальної власності проголошено на конституційному рівні наряду із державною та приватною, питання наділення органів місцевого самоврядування власністю до кінця ще не вирішено. Згідно зі статтею 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» підставою для набуття права комунальної власності є передання майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом. Відповідно до п. 10 «Прикінцевих і перехідних положень» того ж Закону до комунальної власності відповідних територіальних громад віднесено майно, яке до прийняття Конституції України у встановленому законодавством порядку передане державою до комунальної власності адміністративно-територіальних одиниць і набуте ними на інших законних підставах, крім майна, що відчужене у встановленому законом порядку. Майно, яке раніше передане до комунальної власності областей і районів, а також набуте ними на інших законних підставах, визнається спільною власністю територіальних громад сіл, селищ, міст, управління яким, відповідно до Конституції України, здійснюють районні та обласні ради або уповноважені ними органи. Однак за пропозицією сільських, селищних, міських рад районні, обласні ради мають ухвалювати рішення про передання до комунальної власності відповідних територіальних громад окремих об'єктів спільної власності територіальних громад, які розташовані на їхній території й задовольняють колективні потреби тільки цих територіальних громад.

Проблему становлення основ фінансово-економічної

самостійності місцевого самоврядування називають перманентною проблемою самого існування місцевого самоврядування [5, с. 68], що може бути вирішено, зокрема, розмежуванням державної та комунальної власності, об'єктів власності окремої територіальної громади та об'єктів їх спільної власності та забезпеченням належною фінансово-економічною самостійністю територіальних громад.

На сьогоднішній день гостро постає питання права комунальної власності на землю, яка є однією з найважливіших складових економічної самостійності місцевого самоврядування. Органам місцевого самоврядування має бути надана реальна можливість здійснення права власності на землю. Адміністративно-правова реформа, до складу якої входить і реформа місцевого самоврядування України, має забезпечити зміни у сфері земельних відносин таким чином, щоб органи місцевого самоврядування мали більше важелів впливу на вирішення питань, що пов'язані з комунальною власністю.

Отже, хоча право комунальної власності в Україні визнано на конституційному рівні, процес реального формування комунального майна відбувається непросто. Надзвичайно важливо, врахувавши набутий за десятиліття досвід, створити такий правовий механізм здійснення комунальної власності, який би став стимулом соціально-економічного розвитку кожного окремого регіону нашої держави та країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борщевський П., Паламарчук В., Дейнеко Л. Економічна самостійність регіону: якій їй бути? // Розбудова держави. – 1996. – № 4. – С. 63 - 64.
2. Ясюнас В.А. Основы местного самоуправления: Учебное пособие. – М.: Издательство «Ось-89», 1998. – 224 с.
3. Ткачук І. Економічні передумови самостійності регіону // Розбудова держави. – 1994. - № 1. – С. 14 – 19.
4. Трохимчук С. Роль місцевого самоврядування у становленні української держави // Самоврядування та самоорганізація територіальних громад: Матеріали науково-практичної конференції (Львів, 24 - 25 червня 1999 р.). – Львів: Добродійний громадський Фонд ім. Князя Осмомисла, 1999. – С. 34 – 40.
5. Пухтинський М. Проблеми розвитку місцевого самоврядування в контексті адміністративної реформи та здійснення державної регіональної політики // Український муніципальний рух: 10 років поступу: Зб. матеріалів та док. VI Всеукр. муніцип. слухань (29 черв. – 2 лип. 2000 р.), Міжрегіон. муніцип. слухань в м. Бердянську

(15 – 17 верес. 2000 р.), Громад. слухань 1 груд. 2000 р. / Упоряд. М. Пухтинський. – К.: Логос, 2001. – 413 с. – С. 65 – 69.

Кириєва Ірина Валеріївна,

кандидат юридичних наук, доцент

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧІВ ПРИ НЕЦІЛЬОВОМУ ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Використання земель в процесі здійснення господарської діяльності є в багатьох випадках основою її здійснення. Для забезпечення сталого господарювання вкрай важливим є забезпечення гарантування прав суб'єктів господарської діяльності, що є землекористувачами, у тому числі й шляхом надання їм можливості усувати правопорушення в земельній сфері, які є підставами припинення земельних прав. Земельний кодекс України у статті 96 зобов'язує кожного землекористувача забезпечувати використання землі за цільовим призначенням, а стаття 141 визначає в якості підстави припинення права землекористування факт використання земельної ділянки не за цільовим призначенням [1]. Чинним Земельним кодексом України недостатньо врегульований порядок припинення права користування земельною ділянкою внаслідок використання її не за цільовим призначенням. В правовій літературі зазначається, що цільове призначення земельної ділянки окреслюється встановленими законодавством та конкретизовані відповідними органами влади допустимими межами використання земельної ділянки громадянами та юридичними особами [2]. Беззаперечно, цільове використання земель лежить в основі раціонального та ефективного землекористування, адже цільове призначення формується з урахуванням природничих та соціальних властивостей конкретної земельної ділянки. Припинення права землекористувача на землю внаслідок його неправомірної поведінки, у тому числі не цільового використання, є специфічною земельно-правовою санкцією, що, вочевидь, не складає самостійного різновиду юридичної відповідальності.

Пунктом „а” ст. 143 Земельного кодексу України передбачено, що примусове припинення прав на земельну ділянку

внаслідок її використання не за цільовим призначенням здійснюється у судовому порядку. Враховуючи необхідність забезпечення стабільності прав землекористувача та стимулювання його до суспільно позитивної поведінки, уявляється доцільним запровадження такого порядку припинення землекористування, який буде подібним до порядку припинення права користування земельними ділянками, які використовуються з порушенням земельного законодавства, що передбачений статтею 144 Земельного кодексу України. Тобто надати можливість землекористувачеві уникнути небажаного для нього припинення права землекористування внаслідок виконання приписів державного інспектора сільського господарства щодо припинення нецільового використання земель та приведення відповідної ділянки в стан, придатний для її подальшого цільового використання. Такі дії повинні бути виконані протягом строку, встановленого державним інспектором по використанню та охороні земель, який в свою чергу не повинен перевищувати зазначений законодавством граничний строк (наприклад, три місяці). У разі не усунення такого порушення, державний інспектор сільського господарства звертається до суду з клопотанням про припинення права користування земельною ділянкою.

Може виникнути питання, чому не пропонується розповсюдити порядок припинення землекористування, що використовується з порушенням земельного законодавства, на розглядувану підставу. По-перше, п. „а” ст. 143 ЗК України передбачає саме судовий порядок припинення права землекористування за названою підставою. Запропоноване є лише тим механізмом, який дозволить уникнути припинення названого права, забезпечить додаткову гарантію стабільності землекористування в разі вчинення позитивних дій землекористувачем щодо припинення нецільового використання земельної ділянки. По-друге, нецільове використання земельної ділянки є особливим різновидом порушення земельного законодавства, його виявлення можливо на різних етапах цього порушення, тому строк для припинення нецільового використання земель та приведення відповідної ділянки в стан, придатний для її подальшого цільового використання, може бути більш тривалим, ніж два рази по тридцять днів.

Також важливим є законодавчо зазначити, що шкода, заподіяна внаслідок нецільового використання земельної ділянки, підлягає відшкодуванню землекористувачем у повному обсязі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Земельний кодекс України : від 25 жовтня 2001 р. – Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27. 2. Кулинич П.Ф. Цільове призначення та цільове використання земель за новим земельним кодексом України / П.Ф. Кулинич // Юридичний журнал. – 2002. – №3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=495>

Коваль Олександр Олександрович,

к.ю.н., доцент кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Класичного приватного університету

ПРИПИНЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОBOB'ЯЗКУ

Обов'язок зі сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів може виникати, змінюватися чи припинятися за наявності підстав, установлених податковим законодавством. І такими підставами у платника податку може бути наявність об'єкта оподаткування або вчинення юридично значущих дій, у результаті яких у нього може виникати податковий обов'язок.

Підставами для припинення податкового обов'язку, крім його виконання, є: ліквідація юридичної особи; смерть фізичної особи, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою; втрата особою ознак платника податку, які визначені ПК України; скасування податкового обов'язку в передбачений законодавством спосіб (п. 37.3, ст. 37 ПК України [1]).

Підстави визнання фізичної особи недієздатною закріплено в ст. 39 ЦК України, де вказано, що фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними [2].

Порядок визнання фізичної особи недієздатною закріплено у ст.ст. 236-241 Цивільного процесуального кодексу України де конкретизовано, що особа може бути визнана недієздатною за наявності достатніх даних про психічний розлад її здоров'я за наслідками проведеної судово-психіатричної

експертизи. Правовими наслідками визнання фізичної особи недієздатною, є:

1. Встановлення над ним опіки.
2. Недієздатна фізична особа не має права вчиняти будь-які угоди.
3. Правочини від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах вчиняє тільки опікун.
4. Відповідальність за шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, несе її опікун.

Безвісно відсутньою фізична особа може бути визнана судом, якщо впродовж одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування (ст. 43 ЦК України [2]).

Померлою фізична особа може бути оголошена судом, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, – протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру – протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (ст. 46 ЦК України [2]).

Але податковий обов'язок не завжди може бути припинений через зазначені вище підстави. Так, ст. 99 ПК України регламентує порядок виконання грошових зобов'язань та/або погашення податкового боргу фізичної особи (у тому числі – фізичної особи-підприємця, фізичної особи, яка провадить незалежну професійну діяльність) у разі смерті або визнання її безвісно відсутньою чи недієздатною, а також – малолітньої/неповнолітньої особи. П. 1, ст. 99 ПК України, конкретизує, що виконання грошових зобов'язань здійснюється спадкоємцями такої фізичної особи, які прийняли спадщину в межах вартості майна, що успадковується, та пропорційно частці у спадщині на дату її відкриття [1].

Але виникає питання стосовно виконання податкового обов'язку особами, що не досягли віку 18 року, тобто тією, що має неповну цивільну дієздатність, тобто, чи можуть вони бути

притягнутими до відповідальності, і який буде обсяг такої відповідальності?

Так, ст. 34 ЦК України встановлює підстави набуття фізичною особою повної цивільної дієздатності у разі недосягнення нею повноліття: у разі реєстрації шлюбу фізичної особи; якщо особа працює за трудовим договором; записана матір'ю або батьком дитини; якщо особа бажає займатися підприємницькою діяльністю [2].

Виникає непорозуміння, адже п. 99.2, ст. 99 ПК України встановлює умови притягнення неповнолітніх осіб до відповідальності за невиконання ними грошових зобов'язань лише в обмеженому обсязі (тобто солідарну майнову відповідальність). Проте, якщо виконуються умови ст. 34-35 ЦК України, то можна зробити висновки, що до такої особи не можуть бути застосовані норми ст. 99 ПК України, у разі якщо, наприклад, така особа не виконала свій податковий обов'язок зі сплати податку на майно чи податку на доходи фізичних осіб, адже, відповідно до п. 2, ст. 32 ЦК України така особа може вчиняти правочини у віці з чотирнадцяти років стосовно транспортних засобів або нерухомого майна (за окремих умов), тобто у неї може виникати податковий обов'язок зі сплати податку на майно, який складається з: податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку та плати за землю (п.265.1, ст. 265 ПК України [1]) та податку на доходи фізичних осіб. Вважаємо, що така особа повинна бути притягнута до відповідальності на загальних підставах.

Стосовно втрати особою ознак платника податку, слід зазначити, що його ознаки розкриваються аналізом змісту ст. 15 ПК України, де саме надається визначення поняття “платника податку”. Так, відповідно до п. 15.1, ст. 15 ПК України до ознак платника податку можна віднести:

- наявність резидентського статусу;
- наявність об'єкта оподаткування.

Враховуючи те, що за більшою кількістю податків податковий обов'язок виникає незалежно від резидентського статусу, то можна зробити висновок, що ця ознака є не настільки важливою. Проте, що стосується наявності об'єкта оподаткування – слід зазначити, що тільки у разі, якщо фізична чи юридична особа або їх відокремлені підрозділи, мають на правах власності чи користування об'єкти оподаткування або

проводять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування, вони набувають статусу платника податку – тобто ця ознака є визначальною.

Так, наприклад, платник податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який є складовою частиною податку на майно (п. 265.1, ст. 265 ПК України [1]), може втратити ознаки платника у разі припинення права власності на таке майно, що може відбутися, за умов визначених у ст. 346 ЦК України, а саме: відчуження власником свого майна; відмови власника від права власності; припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі; знищення майна; викупу пам'яток культурної спадщини; примусового відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону; звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; реквізиції; конфіскації; припинення юридичної особи чи смерті власника [2]).

Скасування податкового боргу (обов'язки) може бути у передбачений законодавством спосіб. Так, ст. 55 ПК України, конкретизує, що податкове повідомлення-рішення про визначення суми грошового зобов'язання платника податків може бути скасоване контролюючим органом вищого рівня під час проведення процедури його адміністративного оскарження та в інших випадках у разі встановлення невідповідності таких рішень актам законодавства.

1. Література:

2. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: закон від 16 січня 2003 р., № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.

4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон від 18.03.2004 р., № 1618-IV – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print1387225605147751>

Колеснік Тетяна Володимирівна,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності, к.ю.н.,
доцент (Харківський національний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АУТСТАФІНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Зміни у вітчизняному законодавстві часто продиктовані не лише внутрішньою потребою, а й практикою, що давно діє за межами України.

Інтеграція України в ЄС – це не лише прийняття європейських стандартів і способу мислення. Треба також розуміти яким чином працівники країн ЄС мають достойну роботу і високу заробітну плату. Можливо цьому сприяє розподіл праці, уміння визначати пріоритети компанії з передачею її функцій тим підприємствам, які можуть їх виконувати краще за родом своєї діяльності. Одним із видів діяльності, що потребують появи нових нормативних документів, які б його регулювали в сучасних умовах є аутстафінг.

Термін «аутстафінг» досі не використовується в українських нормативно-правових актах, але попри це, активно використовується, як правило кадровими агентствами. Визначення «аустафінг» походить від англійських слів (out «зовні» і staff «штат»). Аустафінг – це вивід персоналу за штат компанії-замовника і оформлення його у штат компанії-провайдера. Ідея аутстафінгу персоналу полягає у тому, що співробітники, формально працевлаштовані в компанії-провайдері, але в той же час виконували свої обов'язки на попередньому місці роботи. Разом з тим, слід підкреслити, що до трудових чи цивільних правовідносин необхідно віднести лізинг робочої сили, аутсорсинг, аутстафінг, тощо. Також слід визначити ті необхідні ознаки цих відносин, що мають бути закладені в основу їх законодавчого визначення. Поряд із цим потрібно з'ясувати характер зв'язків у таких відносинах між працедавцем і працюючим та роль держави у цих відносинах.

Узагальнюючи положення щодо займаної праці, чи лізингу робочої сили, чи аутстафінгу методологічно важливо розуміти, що позикова праця – це правова природа нетипової форми зайнятості на умовах договору, аутстафінг або лізинг робочої сили – це матеріальний зміст, переважно економіч-

ний, відносин між учасниками у сфері праці, у той же час договори про лізинг робочої сили можуть мати різні назви та належати до змішаних договорів, умови яких виробляються сторонами на основі принципу «свободи договору». Займана праця передбачає участь щонайменше трьох учасників відносин: роботодавець (агенція зайнятості), підприємець-замовник і сам працівник. [3, с. 82]. Тобто існують одночасно і трудовий договір і цивільно-правовий договір. Де, вільна праця реалізується через здійснення підприємництва чи самозайнятості, або здійснюється за цивільно-правовим договором. Наймана праця реалізується шляхом укладення трудового договору (контракту). Позикова праця реалізується у самостійному виді трудового договору

Аутстафінг є різновидом аутсорсінгу. Сутність послуги аутстафінга проста, пише С.В. Несинова, компанія, як правило, велика має намір максимально сфокусуватися на рішенні ключових питань бізнесу, не відволікаючись на різні HR-проблеми, укладає договір з провайдером, відповідно до якого останній юридично стає роботодавцем виведених за штат працівників. При цьому такі співробітники продовжують працювати у попередній компанії, але числяться у штаті-провайдера. Як правило, аутстафінг застосовують компанії, чисельність персоналу яких не менше 100 осіб. За штат виводиться так званий обслуговуючий або допоміжний персонал: секретарі, рідові бухгалтери, перекладачі, менеджери середньої ланки, ІТ-фахівці та ін. При цьому таким співробітникам згідно договору компанія-провайдер за окрему плату веде всю документацію (бухгалтерську та кадрову) [2, с. 86]. О.Є. Костюченко досліджуючи аутсорсінг, аутстафінг та лізинг робочої сили називає їх нетиповими формами зайнятості та вказує на їх соціально-економічні властивості щодо здатності зниження трансакційних витрат наймання. При цьому розвиток таких форм зайнятості на думку автора сприятиме соціально-економічному розвитку країни в ринкових умовах [1, с. 135-136].

Відмінністю виконання договору аутстафінгу від трудового договору є відсутність прямого зв'язку порядку виконання роботи працівниками аутстафера з правилами внутрішнього трудового розпорядку замовника та порядку оплати праці таких працюючих. Така властивість порядку виконан-

ня договору аутстафінгу доводить необхідність визначення місця виконання трудової функції працівників аутстафера. Замовник отримавши по договору право використовувати здібності до праці таких працюючих у власних інтересах має визначити, де такі особи будуть реалізовувати свої здібності до праці. Важливо розуміти, що виконання грошових зобов'язань замовника не породжує прав працюючих у нього за договором аутстафінгу на оплату за виконану роботу. Розрахунок за таку послугу здійснюється між замовником та аутстафером. Отже, порядок виконання трудової функції працівником аутстафера в інтересах замовника забезпечується через конкретизацію місця застосування їх здібностей до праці, у конкретних умовах праці, з конкретним режимом роботи та індивідуалізацію завдань, спрямованих на досягнення мети діяльності замовника. Грошові зобов'язання замовник має перед аутстафером, а не перед працюючими й нього особами від імені аутстафера.

Таким чином, дослідження різних форм зайнятості в складних соціально-економічних умовах сьогодення вказує на необхідність удосконалення їх правового регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1.Костюченко О.Є. Нетипові форми зайнятості у контексті соціально-економічного розвитку України / О.Є. Костюченко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право / ред. кол. : А.П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2012. – № 1 (8). – С. 130-137.

2.Несьнова С.В. Аутстафінг как путь к установлению в Украине неlegalных методов ведения прибыльного бизнеса / С.В. Несьнова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. серія «Юридичні науки». – 2011. – № 1 (1) – С. 85-88.

3.Новожилова Л.В. Аналіз застосування гнучких форм зайнятості в умовах ринково орієнтованого розвитку економіки України / Л.В. Новожилова // Економічний простір. – 2011. – № 4. – С. 80-87.

Коршакова Оксана Миколаївна,

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТИПОВИХ ДОГОВОРІВ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Цивільним кодексом України закладено широкі можливості для договірної права. Так, суб'єкти цивільного права користуються свободою в укладанні договору, виборі контрагента

та визначенні змісту договору. Дана свобода, як зазначає В. В. Луць [1, с. 25] закладена у статтях 3, 6 та 627 Цивільного кодексу. С. К. Ідришева [2, с. 24] розглядає цивільно-правовий договір як інструмент, що регулює економічні відносини рівноправних суб'єктів. Але поряд із загальноприйнятими принципами договірного права діють такі конструкції типових договорів як публічні договори та договори приєднання, які по своїй природі суперечать вказаним вище свободам.

Звичайно, на практиці укладення договору шляхом приєднання спрощує і полегшує процедуру оформлення договірних відносин, особливо при укладанні типових договорів з масовим споживачем, як наприклад, із споживачами житлово-комунальних послуг. Тут, погоджуючись із Г. В. Ципленковою [3, с. 4] необхідно звернути увагу на той факт, що при такому способі укладання договору, інтереси та права сторони, яка приєднується до договору виявляються значно обмежені. Це пов'язано із тим, що економічно більш сильна сторона (наприклад, постачальник житлово-комунальних послуг) нав'язує споживачу вигідні саме їй умови. Споживач позбавлений можливості запропонувати свої умови договору. Так, положення ст. 633 ЦК України про договір приєднання суттєво обмежують права контрагенту, залишаючи йому право лише на розірвання договору. Але навіть право на односторонню відмову від договору також не є доступним «слабшій стороні». Це пов'язано із монополістичним характером діяльності контрагенту, за якої споживач позбавлений можливості обрати іншого постачальника, виконавця внаслідок відсутності конкуренції на ринку певних послуг або товарів.

Значна кількість типових договорів опосередковують відносини в сфері природних монополій – громадський транспорт, зв'язок, житлово-комунальні послуги. Зрозуміло, що запровадження типових (публічних договорів) було пов'язано із втручання публічної влади в приватні правовідносини і було обумовлено метою встановлення певного балансу протилежних інтересів споживачів і підприємців, захист слабкої сторони шляхом юридичного зрівняння фактичної економічної нерівності сторін. Очевидно, що в умовах ринкової економіки та концептуальних засад цивільного права, така типова конструкція є наслідком планових договорів Радянського Союзу, є застарілою і потребує переосмислення у новому

цивільному законодавстві України. Особливої уваги заслуговують питання відповідальності сторін за типовими договорами. Так, застосовуючи типові договори, більш сильна сторона прагне перекласти свої власні ризики на контрагента, визначаючи в формулярах умови, за яких контрагент позбавляється своїх звичайних прав, а також умови, що обмежують власну відповідальність на випадок порушення договору.

Публічні договори порушують не тільки принцип свободи, а й цивільно-правові засади відповідальності. Так, у публічних договорах застосування норм про відповідальність сторін у багатьох випадках є нерівним. В сфері надання газота теплопостачання, що є природною монополією, неможливим є припинення договору з вини постачальника. Більшість договорів щодо надання житлово-комунальних послуг характеризуються безперервністю виконання, тому навіть невеликі перерви виконання спричиняють споживачу суттєві негативні наслідки, як у формі реальної шкоди, так і моральної та шкоди здоров'ю. Саме тому постачальник, надавач житлово-комунальної послуги в якості зобов'язаної сторони повинен нести всі ризики і повну майнову відповідальність.

Фундаментальні дослідження, що проводяться в сфері типових договорів зводяться лише до визначення сутності таких договорів. Але, на нашу думку, конструкцію типових договорів варто взагалі виключити із регулювання цивільно-правових відносин із подальшим доопрацюванням публічних договорів та їх типових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Луць В. В. Інститут договору в цивільному праві України. // Право України. – № 2, 2014. – С. 25-33.
2. Идрышева С. К. Публичный договор в гражданском праве Республики Казахстан: проблемы теории и практики. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук 12.00.03 - гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право Москва, - 2012.
3. Цыпленкова А. В. Договор присоединения как особая категория гражданского права : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 : Москва, - 2002. – 202 с.

УДК 347.1, 347.4

Карчевський К. А.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету права та масових комунікацій (Харківського національного університету внутрішніх справ)

КОНВЕРТАЦІЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В ПРОСТІ АКЦІЇ ТОВАРИСТВА У КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ВИКЛЮЧЕНЬ ІЗ ПРАВИЛА ПРО ЗНАЧНИЙ ПРАВОЧИН

Закріплюючи виключення із правила про значний правочин акціонерного товариства (надалі – АТ), чинне законодавство України наразі передбачає, що до останніх не відносяться правочини з розміщення товариством власних акцій (п. 4 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» [1] (надалі – Закон про АТ). Іноземне законодавство встановлює близькі за змістом випадки. При цьому, у більшості випадків прив'язка робиться також і до розміщенні інших цінних паперів (надалі – ЦП) (насамперед – емісійних), які конвертуються в прості (звичайні) акції даного АТ (ч. 1 ст. 78 Федерального Закону «Про акціонерні товариства» [2]; ч. 1 ст. 80 Закону Таджикистану «Про акціонерні товариства» [3]; ст. 89 Закону Узбекистану «Про акціонерні товариства та захист прав акціонерів» [4]. Поширення даного виключення на зазначені (конвертаційні) ЦП прямо впливає з того, що їх розміщення знаходиться під контролем тих саме органів, під контролем яких перебувають й значні правочини. Не в останню чергу це пов'язується із тим, що певні правочини, предметом яких є ЦП впливають на розмір статутного капіталу, а це, у свою чергу, є одним із найважливіших питань діяльності будь-якого товариства, тому його вирішення відноситься до компетенції його вищих органів. Таким чином, віднесення відповідних правочинів до числа виключень, спрямоване на усунення ситуації, коли дозвіл на їх вчинення буде необхідно отримувати декілька разів та за різними процедурами. У зв'язку із вказаним вважаємо, що виключення із правила про значний правочин, який міститься в чинній редакції Закону про АТ повинно бути доповнено та поширено й на інші випадки розміщення товариством ЦП, але не всіх, а тих, що можуть бути конвертовані в прості акції. При цьому,

важливого значення набуває питання про зміст поняття «конвертація», про випадки, на які воно згідно з законодавством України поширюється.

Говорячи про конвертацію можна вказати те, що згідно з чинним законодавством про ЦП під конвертацією розуміється обмін ЦП одного випуску на ЦП іншого випуску цього ж емітента [5, ст. 5-2]. При цьому важливим є те, що випуском вважається сукупність певного виду емісійних цінних паперів одного емітента [5, п. 3 ч. 1 ст. 1]. З цього випливає те, що конвертація може відбуватися шляхом обміну ЦП одного виду на ЦП такого самого чи іншого виду.

Перший випадок наразі пов'язується із так званою консолідацією або дробленням акцій. Так, відповідно до ч. 1 ст. 18 Закону про АТ при консолідації всіх розміщених акцій дві або більше акції конвертуються в одну нову акцію того самого типу і класу. Частина 2 вказаної статті передбачає, що під час дроблення всіх розміщених АТ акцій одна акцій конвертується у дві або більше акцій того самого типу і класу. Особливістю у даному разі є те, що як консолідація, так і дроблення акцій не повинні призводити до зміни розміру статутного капіталу акціонерного товариства. У зв'язку із останнім, головна увага повинна приділятися саме другому з зазначених випадків, який охоплює випадки обміну на прості акції інших цінних паперів.

З цього питання чинне законодавство України має певні колізії. В першу чергу, вони пов'язані із тим, процес конвертації у даному випадку може призводити до збільшення статутного капіталу АТ. Однак, ст. 15 Закону про АТ наразі не передбачає, що однією із можливих форм збільшення статутного капіталу АТ є конвертація певних ЦП товариства в його акції. Говорячи про конвертацію ЦП, Закон про АТ веде мову виключно про переведення привілейованих акцій із одного класу в інший (п. 7 ч. 2 ст. 33 Закону про АТ). При цьому, встановлюється пряма заборона щодо конвертації простих акцій товариства в його привілейовані акції та в інші ЦП товариства (ч.4 ст. 20 Закону про АТ).¹ Також можна зазначити, що згідно з ч. 2 п. 7 ст. 13 Закону про АТ у статуті

¹ Зазначені правила в цілому відповідають нормам, які передбачаються в ст.. 5-2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок».

АТ повинні встановлюватися умови та порядок конвертації привілейованих акцій певного класу у прості акції товариства чи у привілейовані акції іншого класу у разі розміщення привілейованих акцій. Зазначеним вище правилам відповідає норма, що міститься у п. 3 ч. 2 ст. 26 Закону про АТ, яка присвячується правам власників привілейованих акцій та передбачає, що у статуті АТ визначається випадки та умови конвертації привілейованих акцій цього класу у привілейовані акції іншого класу, прості акції або інші ЦП. Таким чином, Закон про АТ веде мову про конвертацію виключно акцій, а про можливість і порядок конвертації інших ЦП в прості акції товариства мова взагалі не згадує.

З іншого боку, ч. 4 ст. 8 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (надалі – Закон про ЦП) передбачає, що проспект емісії облігацій, емісія яких здійснюється АТ, може передбачати можливість їх конвертації в акції АТ (конвертовані облігації).¹ Тобто фактично допускає випадок, коли облігації АТ будуть конвертуватися в його акції. Про можливість конвертації інших ЦП в акції товариства в законодавстві мова не ведеться.

У зв'язку із вказаним, виникає необхідність у приведенні у відповідності один до одного Законів про АТ та Закону про ЦП. Зокрема, або в Законі про АТ повинні бути закріплені положення про можливість конвертації у відповідні (зокрема, прості) акції облігацій та/або інших ЦП АТ, або із Закону про ЦП слід виключити статтю про конвертаційні облігації. З урахуванням змісту іноземного законодавства бачиться доцільним саме перший підхід. При його реалізації повинні бути узгоджені й такі положення, що містяться в Законі про АТ, які стосуються можливості випуску конвертованих ЦП (в т. ч. облігацій), випадки збільшення статутного капіталу, компетенції органів управління АТ з цього питання тощо. При цьому слід вирішити питання про те, які саме ЦП можуть бути конвертованими в акції. Якщо це буде стосуватися виключно облігацій, то в Законі про АТ у відповідних нормах слід

¹ Можна звернути увагу на те, що випуск конвертованих облігацій фактично суперечить ч. 2 зазначеної статті, відповідно до якої не допускається розміщення облігацій для формування і поповнення статутного капіталу емітента.

зробити прив'язку саме до них. Якщо ж не буде виключатися можливість конвертації в прості акції й інших ЦП, то в Законі про АТ можна або вести мову взагалі про конвертаційні ЦП, або прямо вказувати на облигації але не обмежувати коло відповідних ЦП та додавати слово «тощо».

Список використаних джерел:

1. Про акціонерні товариства : закон України від 17.09.2008 № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
2. Об акционерных обществах : Федеральный закон від 26.12.1995 № 208-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/stockcomp>.
3. Об акционерных обществах : Закон Республики Таджикистан від 05.03.2007 № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/2da3d3804aeb7259839db3b94e6f4d75/tj_Law_JSC.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=2da3d3804aeb7259839db3b94e6f4d75;
4. Об акционерных обществах и защите прав акционеров : Закон Республики Узбекистан від 06.05.2014 № ЗРУ-370 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lex.uz/Pages/GetPDF.aspx?file=2384605.pdf>;
5. Про цінні папери та фондовий ринок : закон України від 23.02.2006 № 3480-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

Котирло Оксана Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ)

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДОВОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

Фондовий ринок є частиною ринку капіталів, де здійснюються емісія, купівля і продаж цінних паперів. Основною функцією, яку виконує фондовий ринок в економіці країни, є перерозподіл інвестиційних ресурсів та забезпечення грошовим капіталом потреб виробництва. Для виконання цієї функції має діяти розвинена інфраструктура фондового ринку, бути запроваджений широкий спектр інструментів та ефективні механізми взаємодії учасників ринку.

Фондовий ринок в Україні розпочав своє становлення у 1991 році з прийняттям Закону України «Про цінні папери і фондову біржу». Важливим при визначенні правових засад

здійснення державного регулювання ринку цінних паперів стало видача Указу Президента України, яким 12 червня 1995 року було утворено Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів» в Україні потім було визначено її завдання, функції, повноваження, права, відповідальність та відносини з іншими державними органами з питань регулювання та контролю на ринку цінних паперів. Відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» державне регулювання ринку цінних паперів здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку утворена Указом Президента України №1063/2011 від 23.11.2011р. Метою її діяльності є комплексне правове регулювання відносин, що виникають на ринку цінних паперів, забезпечення захисту інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням у цій сфері.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України. У своїй діяльності Комісія керується Конституцією та законами України, постановами Верховної Ради, указами і розпорядженнями Президента України, актами Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, а також Положенням про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

На сьогодні на законодавчому реалізована переважна більшість заходів, зазначених у відповідних нормативно-правових актах щодо розвитку фондового ринку України, зокрема, запровадження нових інструментів на фондовому ринку; зосередження торгів цінними паперами на фондових біржах; консолідація біржової системи.

Комісія з цінних паперів та фондового ринку спільно з Агентством з розвитку інфраструктури фондового не припиняють здійснювати розвиток інфраструктури. Так, запроваджено систему моніторингу та розкриття інформації, вдосконалено систему захисту прав інвесторів, постійно вживаються заходи щодо підвищення рівня знань населення щодо роботи фондового ринку. Також завдяки широкому викорис-

танню новітніх інформаційних технологій на фондовому ринку розроблено систему електронної подачі звітності емітентів цінних паперів та створено єдину інформаційну базу даних учасників фондового ринку.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку співпрацює з органами регулювання ринку капіталів інших країн, міжнародними організаціями та іноземними інвесторами в рамках чинного законодавства та у відповідності із загальнодержавною політикою у сфері зовнішніх зносин, яка має багатовекторний характер та орієнтована на запровадження в Україні світових стандартів регулювання економіки.

Крім того, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку здійснює співпрацю з більшістю міжнародних організацій, які працюють в галузі ринку капіталів та фінансових послуг, включаючи Міжнародну організацію Комісій з цінних паперів (IOSCO), Організацію економічного співробітництва та розвитку (OECD), Міжнародну фінансову корпорацію (IFC), Світовий банк, Комісії з цінних паперів інших країн та Міжнародні донорські організації, які працюють в Україні.

Співробітництво Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку з органами регулювання ринків цінних паперів інших країн здійснюється в рамках Меморандумів про взаєморозуміння з відповідними організаціями. Укладення двосторонніх міжвідомчих меморандумів про взаєморозуміння сприяє налагодженню ефективнішого взаємовигідного співробітництва з органами регулювання ринків цінних паперів інших країн із метою забезпечення вільного обміну інформацією та об'єднання зусиль щодо захисту прав інвесторів, а також боротьби з правопорушеннями на фондовому ринку, більшість яких останнім часом набувають інтернаціонального характеру.

До повсякденних проблем, що існують на фондовому ринку України і заважають його подальшому розвитку можна віднести низьку ліквідність та капіталізацію, масштабний дефіцит внутрішніх грошових ресурсів для інвестицій, низьку частку біржового сегменту ринку, недостатнє законодавче регулювання ціноутворення, обмежену кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів. Всі вони

відображають кризовий період, який переживає фондовий ринок України.

Лебедева Тетяна Миколаївна,

кандидат юридичних наук

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Тривале нераціональне використання природних ресурсів без урахування екологічних вимог, а також низький рівень екологічної свідомості суспільства призвели до значного погіршення його стану в Україні. Поступальний розвиток держави має бути пов'язаний не тільки з ефективною економічною діяльністю суб'єктів господарювання, а й з раціональним використанням природних ресурсів. Саме тому Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020" [1] одним з векторів розвитку передбачає забезпечення сталого розвитку держави шляхом відновлення макроекономічної стабільності, забезпечення стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом. Враховуючи, що інвестиції відіграють ключову роль для розвитку економічних процесів, важливо щоб інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання базувалась не тільки на досягненні високих економічних показників, але і була екологічно орієнтованою. Тож першочерговими заходами на даному етапі є прискорення екологізації інвестиційної політики, створення системи державного стимулювання ресурсозберігаючих та природоохоронних розробок, прийняття екологоорієнтованого інвестиційного законодавства.

Стаття 4 Закону України «Про інвестиційну діяльність» [2] *передбачає* заборону інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам екологічних норм. Аналіз цієї норми дозволяє дійти висновку що в Україні будь-яка інвестиційна діяльність, яка може негативно вплинути на стан навколишнього середовища, має проводитись у відповідності з екологічними вимогами, встановленими в українському законодавстві.

В інвестиційному законодавстві міститься незначна кількість еколого-правових вимог до інвестиційної діяльності.

Так, Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою ство-

рення нових робочих місць» [3] передбачає державну підтримку та стимулювання залучення інвестицій лише в пріоритетні галузі економіки, до яких належать лише ті галузі, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції.

Відповідно до стаття 15 Закону України «Про інвестиційну діяльність» державна експертиза інвестиційних проектів повинна враховувати нормативи з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, ядерної та радіаційної безпеки, тощо. Продовження інвестиційної діяльності з порушенням встановлених законодавством екологічних норм є умовою припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Згідно зі ст. 14 Закону України «Про екологічну експертизу» [4] об'єктами обов'язкової державної екологічної експертизи державні інвестиційні програми.

Аналіз екологічного законодавства свідчить про відсутність окремих норм, що містять екологічні вимоги до інвестиційної діяльності. Проте загальні вимоги, що встановлені в екологічному законодавстві для всіх суб'єктів, розповсюджуються і на суб'єктів інвестиційної діяльності.

Наприклад, інвестори при здійсненні інвестиційної діяльності мають керуватися принципами, встановленими Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [5], а саме пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності; гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей; запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій; збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів; науково обгрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозу-

вання стану навколишнього природного середовища; обов'язковість надання висновків державної екологічної експертизи; науково обґрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище; безоплатність загального та платність спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності; компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища; вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища на основі широкого міждержавного співробітництва; тощо.

Тож, на цей час окремі еколого-правові вимоги до інвестиційної діяльності містяться як в інвестиційному, так і в екологічному законодавстві. При цьому, на нашу думку, з метою досягнення раціонального використання природних ресурсів та забезпечення охорони навколишнього природного середовища необхідно забезпечити системне правове регулювання процесу екологізації інвестиційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 4. – Ст. 67;
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // Відом. Верх. Ради України. – 1991. – N 47 – ст.646;
3. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5205-VI // Відом. Верх. Ради України. – 2013. – N 32 – ст.410;
4. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 року N 45/95-ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1995. – N 8 – ст.54;
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII // Відом. Верх. Ради України. – 1991. – N 41 – ст.546.

Лісна Оксана Вікторівна,

викладач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Поняття господарської діяльності закріплене в різних нормативно-правових актах: у пп. 14.1.35 ст. 14 ПК України [1] – як діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, дорученнями та агентськими договорами; у ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII [2] – як будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару та інших нормативних актах (так, визначення поняття господарської діяльності міститься також у ст. 1 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року № 1775-III [3]).

Підкреслимо, що протягом 1990–2000 років серед науковців велася жвава дискусія щодо визначення поняття господарської діяльності [4, с. 35; 5, с. 3], яка закінчилася з прийняттям ГК України, де у ч. 1 ст. 3 було закріплено, що господарською діяльністю є діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність; а в ч. 2 ст. 3 зазначеного нормативного акта було визначено, що господарська діяльність, яка здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом. Поняття підприємницької діяльності як самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик господарської діяльності, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку, закріплено у ст. 42 ГК України. Господарська дія-

льність без мети одержання прибутку визначена як некомерційна господарська діяльність (ч. 2 ст. 3 ГК України).

Проте прийняття у 2010 році ПК України (у якому давалася нова дефініція господарської діяльності, відмінна від закріпленої у ч. 1 ст. 3 ГКУ) знов викликало полеміку серед науковців з цього питання. Визнані теоретики господарського права наполягають, що, згідно з ПК України, господарська діяльність спрямовується на отримання доходу, а відповідно до ГК України – з метою одержання прибутку здійснюється лише підприємницька діяльність, а господарська діяльність, крім отримання прибутку, може також бути спрямована на досягнення економічних і соціальних результатів без мети отримання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Тобто, господарська діяльність за своїм змістом є ширшою за підприємницьку, тому поняття «господарська діяльність» у значенні, закріпленому в ПК України, фактично охоплює лише підприємницьку діяльність у значенні, що надається цьому поняттю ГК України [6, с. 9; 7, с. 131–132;].

Отже, наявність розбіжностей у законодавчому закріпленні поняття господарської діяльності приводить до різного усвідомлення цього поняття, уніфіковане ж визначення господарської діяльності має важливе значення для її фінансово-правового регулювання, оскільки правильна дефініція поняття дає підстави для застосування вимог, що пред'являються до коригування діяльності суб'єктів господарювання з метою забезпечення об'єктивних потреб суспільства з формування грошових коштів публічних утворень (публічних фінансових ресурсів), організації їх витрачання, розподілу, перерозподілу та організації контролю за їх використанням. Саме тому вважаємо за доцільне зупинитися на визначеній науковцями проблемі розбіжностей у дефініціях поняття «господарська діяльність», закріплених у п. 14.1.35 ст. 14 ПК України та ч. 1 ст. 3 ГК України.

Насамперед, необхідно підкреслити, що, критикуючи запроваджені законодавцем визначення, науковці не враховують важливу відмінність між визначеннями господарської діяльності, закріпленими у ПК України та ГК України: у ГК України мету здійснення підприємницької діяльності визначено як отримання прибутку, а у ПК України – отримання доходу.

Терміни «дохід» та «прибуток» є різними поняттями, які співвідносяться одне з одним як частина та ціле, тому їх не можна використовувати як синоніми.

Згідно з нормами ГК України, у спрямуванні господарської діяльності можна виокремити два аспекти: 1) отримання прибутку; 2) досягнення економічних та соціальних результатів. При цьому, залежно від виду суб'єктів господарювання, метою їхньої діяльності можуть бути як обидва визначених аспекти, так і один із них. Так, метою підприємницької діяльності є отримання прибутку та досягнення економічних та соціальних результатів, а метою некомерційної господарської діяльності є лише досягнення економічних та соціальних результатів, і при цьому в результаті її здійснення можливе отримання доходу.

На підставі вищевикладеного, зазначимо, що запровадження законодавцем у пп. 14.1.35 ст. 14 ПК України терміна «доходи», дозволило охопити регулюючим впливом як підприємців, так і суб'єктів некомерційного господарювання, тому різниця між дефініціями «господарська діяльність», закріпленими у пп. 14.1.35 ст. 14 ПК України та ч. 1 ст. 3 ГК України, на якій наполягають окремі науковці, є надуманою. Доцільно зазначену норму викласти у такій редакції: «Прибуток та (або) дохід суб'єкта господарювання».

Література.

1. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
3. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1 червня 2000 року № 1775-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.
4. Підприємництво : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В.Г. Федоренко, М.П. Денисенко, М.М. Руженський та ін. – К. : МА-УП, 2005. – 280 с.
5. Селіванов В.М. Концептуальні засади Кодексу про підприємництво України / В.М.Селіванов // Право України. – 1995. – №2. – С. 3–11.
6. Підприємництво : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В.Г. Федоренко, М.П. Денисенко, М.М. Руженський та ін. – К. : МА-УП, 2005. – 280 с.

7. Селіванов В.М. Концептуальні засади Кодексу про підприємство України / В.М.Селіванов // Право України. – 1995. – №2. – С. 3–11.

Мищенко Ліна Володимирівна,

кандидат юридичних наук, ст. викладач

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ОСНОВА РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сутність та соціальне призначення права розкриваються й конкретизуються в його принципах і функціях. Тобто, право будується і функціонує на основі певних принципів, які виражають його сутність та соціальне призначення. Саме принципи права виражають те основне в праві, що повинно бути орієнтоване, спрямоване на його розвиток. Цілком очевидно, що порівняно з правовими нормами, які відповідають тій або іншій добі, певному історичному періоду, принципи права відрізняються більшою сталістю, залишаються незмінними протягом тривалого часу, тобто належать до так званих статичних елементів правової системи [1, с.71].

Отримуючи закріплення насамперед у нормах права, принципи пронизують все правове життя суспільства, правову систему країни. Вони характеризують не тільки сутність, а й зміст права, відображають не тільки його внутрішню будову, статику, але й весь процес функціонування, його динаміку. Принципи права впливають на весь процес підготовки нормативних актів, і виступають як своєрідна «несуча» конструкція, на основі якої будуються і реалізуються не тільки норми, інститути або галузі, а й вся його система. Принципи є основним орієнтиром усієї правотворчої, правозастосовчої і правоохоронної діяльності державних органів. Від міри їх дотримання безпосередньо залежить рівень злагодженості, стабільності й ефективності правової системи. Маючи загальнообов'язковий характер, принципи права сприяють зміцненню внутрішньої єдності та взаємодії різних його галузей і інститутів, правових норм і правових відносин, суб'єктивного і об'єктивного права [2, с. 23].

Доволі цікавим, яке неодмінно виникає під час вивчення проблематики принципів права, є питання про те, що є

первинним – принцип права чи правова норма. На думку однієї групи вчених, принципи права вважаються категорією вторинного порядку, оскільки не можуть існувати поза межами права. Принципи є тільки такими положеннями (ідеями, засадами), які виражені у праві [3, с.15]. Інша група вчених вважає, що поняття принципів не пов'язано з їх обов'язковим законодавчим опосередкуванням, оскільки принципи є лише категоріями юридичної науки. Таким чином, вони розглядають принципи як первинну, а право – як вторинну категорію [4, с. 32; 5, с.14]. М.В. Лушніков, розмежовуючи принципи і норми права, вказує, що принципи первинні за змістом, але вторинні за формою відносно правових норм. Первинність визначається тим, що норми приймаються на підставі принципів і повинні їм відповідати. Вторинність означає, що принципи повинні безпосередньо закріплюватися в нормах права (норми-принципи) або виводитися зі змісту норм. Тут не можна побачити «порочного кола», оскільки механізм їх взаємодії на рівні галузі «запускався» загальноправовими і міжгалузевими принципами, закріпленими в нормативному акті більшої юридичної сили, починаючи з Конституції [6, с.163]. Аналізуючи дану позицію, можна відзначити, що вона більшою мірою може стосуватися тільки галузевих принципів. Що стосується загальноправових принципів, їх співвідношення з нормами права не настільки очевидне.

У першу чергу слід зауважити, що визначальними для усіх галузей правової науки, безумовно, є загальноправові принципи, сутність яких зводиться до необмеженої дії та їх обов'язкового врахування органами державної влади як при виконанні ними своїх обов'язків, так і під час реалізації повноважень органів влади у відносинах із іншими суб'єктами права [7, с. 216-218].

Міжгалузеві принципи закріплені в праві керівними ідеями, які виражають сутнісні властивості таких норм, що регулюють суспільні відносини, які становлять предмет не однієї, а декількох галузей права [8, с. 55]. Міжгалузеві принципи інтерпретуються в кожній галузі права по-своєму, відбиваючись у рамках предмета правового регулювання.

Під галузевими принципами прийнято розуміти принципи, які виражають загальні сутнісні властивості норм конк-

ретної галузі права і виявляються в її інститутах і підінститутах.

Для правового регулювання господарської діяльності найбільше значення мають саме загальні (загальноправові) принципи права. Вони характеризуються тим, що належать до права в цілому, поширюються на всі його галузі, об'єднують і цементують їх, сприяють стабільності системи права. Загальноправові принципи, у свою чергу, поділяються на морально-етичні (або етичні) й організаційні. Перші з них утворюють етичну основу права, його духовний фундамент, впливають на нормативний зміст права. Друга група загальних принципів, тісно взаємозв'язана з першою, є організаційно-процедурною основою права, орієнтованою на забезпечення його ролі як особливого державного регулятора суспільних відносин, виконання правом його специфічно юридичних функцій.

Відповідно до цього право будь-якої демократичної держави, у тому числі сучасної України, разом з певними, історично обумовленими особливостями (наприклад, залежно від унітарного або федерального устрою держави) характеризується також загальними рисами, засобами, властивими будь-якому праву, заснованому на загальнолюдських принципах.

З огляду на таку властивість загальноправових принципів стає очевидним, що останні можуть одержувати закріплення як в офіційних, тобто формалізованих джерелах права, так і існувати поза межами права. З огляду на це, слухними виглядають слова Р. Давида та К. Жоффре-Спинози, які, виділяючи загальні принципи права, підкреслювали, що вони можуть бути знайдені як у законі, так і поза законом, оскільки у них зосереджується розуміння справедливості, характерне для певної епохи [9, с.108].

У процесі організації господарської діяльності принципи є керівними положеннями, що обумовлені самою правовою природою держави та вказують на те, в якому напрямі має здійснюватися ця діяльність. Всі принципи виражено в узагальнених нормах, ідеях, що, як правило, відображаються у правових нормах. Так, Україна, ратифікувавши Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод у 1997 р., зобов'язалася втілити в життя такі її основоположні

принципи в галузі прав людини та громадянина: визнання прав та основних свобод людини такими, що надані їй від народження і є невід'ємними; забезпечення пріоритету прав та основних свобод людини у відносинах з державою; недопущення звуження змісту й обсягу конституційних прав та основних свобод людини і громадянина; регулювання свободи громадянина і людини згідно з принципом, за яким особі дозволено все, що прямо не забороняється законом; встановлення меж повноважень державних органів та їх посадових осіб, згідно з якими їм дозволено тільки те, що прямо передбачено законом; визнання принципу верховенства права: забезпечення правової рівності кожної людини перед законом. Отже, ці принципи повинні втілюватися в спеціальних правових актах, що регламентують господарську діяльність та реалізуватися у практиці її здійснення.

Список джерел

1. Балаклицький І. Загальні принципи права як сутнісні його характеристики / І. Балаклицький // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наукових праць. – 2009. – Вип. 45. – С.71– 77.
2. Общая теория государства и права. Академ. курс в 2-х т. / под ред. М. Н. Марченко. – Т. 2 : Теория права. – М.: Зерцало, 1998. – 640с.
3. Алексеев С. С. Общая теория социалистического права: курс лекций : учеб. пособие / С. С. Алексеев. – Свердловск, 1963. – Вып. 1. – 265 с.
4. Юдельсон К. С. Советский гражданский процесс / К. С. Юдельсон. – М. : Госюриздат, 1956. – 439 с.
5. Морейн И. Б. Перевод на другую работу / И. Б. Морейн. – М. : Юрид. лит., 1965. – 207 с.
6. Лушников А. М. Курс трудового права: в 2-х т./ А. М. Лушников, М. В. Лушникова. – М. : Проспект, 2003 – Т. 1. – 512 с.
7. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посібник / В.Я. Малиновський [вид. 2-ге, доп. та перероб.]. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.
8. Смирнов О. В. Основные принципы советского трудового права / О. В. Смирнов. – М. : Юрид. лит., 1977. – 215 с.
9. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. – М.: Междунар. отношения, 1999. – С. 108.

Маріхін Кирило Вадимович,
аспірант (Класичний приватний університет м. Запоріжжя)

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО РЕЖИМУ

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності віднесена (далі - ССО) законодавцем до розділу XIV ПКУ «Спеціальні податкові режими». Згідно з пунктами 11.2 і 11.3 статті 11 ПК України спеціальний податковий режим – це система заходів, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів. Спеціальний податковий режим може передбачати особливий порядок визначення елементів податку та збору, звільнення від сплати окремих податків та зборів [1]. Фактично ССО передбачає заміну сплати окремих податків єдиним податком та спрощення ведення обліку та звітності.

З метою здійснення правової характеристики ССО, необхідно з'ясувати чи відповідає вона ознакам, притаманним спеціальним податковим режимам.

Нормативне закріплення спрощеної системи оподаткування є однією з важливих ознак спеціальних податкових режимів, який повинен бути заснований виключно на праві, і складатися з елементів, які відповідають загальним для всіх суб'єктів нормам права.

ССО являє собою окрему систему заходів з оподаткування, які є необхідними для досягнення мети зниження податкового навантаження та підвищення економічної активності малого бізнесу, спрощення процедур податкового адміністрування. Тобто, мається на увазі окрема від загального податкового режиму система. Доказами «відокремленості» спеціального податкового режиму є виділення приписів щодо спрощеної системи оподаткування в окремий розділ ПК України, встановлення альтернативного податку по відношенню до загальної системи оподаткування, встановлення альтернативної системи обліку та звітності.

Також, ССО стосується окремих категорій господарюючих суб'єктів. В даному випадку це фізичні та юридичні особи, які відповідають критеріям обмеженого використання праці найманих осіб, обмеженого обсягу доходу, а також ви-

значеної сфери діяльності. Відповідно цим критеріям платники розподілені законодавцем на групи, кожній з яких відповідає певна ставка єдиного податку. Крім того особи, які виявили бажання здобути статус платника єдиного податку повинні зареєструватися в установленому законом порядку та отримати свідоцтво платника єдиного податку.

Ще однією ознакою ССО як окремої системи заходів є встановлення відповідальності за порушення правил податкового режиму. Ст. 300 ПК України «Відповідальність платника податку» має посилювальний характер, відсилаючи до заходів примусу, передбачених Податковим кодексом для загального податкового режиму. Ст. 122 ПК України встановлює розмір штрафних (фінансових) санкцій у разі несплати єдиного податку [1]. Зрозуміло, що відповідальність платників єдиного податку на цьому не закінчується, проте інші заходи примусу відносять вже до загального податкового режиму.

Це підтверджує тезу Андрієвського К. В., що будь-який спеціальний податковий режим ніколи не є єдиною системою потенційних правових наслідків [3, с. 21]. Він є частиною загального податкового режиму та не може бути повністю самодостатнім.

Ознакою притаманною всім спеціальним податковим режимам є застосування альтернативних податків та звільнення від сплати окремих податкових платежів. Що стосується ССО, то п. 297.1 ст. 297 ПК України визначено, що платники єдиного податку звільняються від сплати: 1) податку на прибуток підприємств; 2) податку на доходи фізичних осіб (у частині доходів платника єдиного податку-фізичної особи); 3) податку на додану вартість у випадках передбачених ст. 297 ПК України ; 4) податку на майно (в частині земельного податку) у випадках передбачених ст. 297 ПК України); рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку четвертої групи [1].

Спеціальний податковий режим, що досліджується закріплює особливий порядок визначення елементів податку і збору. Об'єктом оподаткування у ССО є дохід платника єдиного податку. Ставки єдиного податку встановлені ст. 292 ПК України. Вони встановлюються відповідно конкретної групи платників у відсотковому вигляді від розміру мінімальної заробітної плати або від доходу отриманого в результаті під-

приємницької діяльності. Базу оподаткування окрім платників 1 і 2 груп, ставка для яких є фіксованою, складають сума виручки платника, безоплатно отримані активи, кредиторська заборгованість по якій минув строк давності (щодо суб'єктів господарювання, які є одночасно платниками ПДВ) [4].

Таким чином, ССО відповідає більшості ознак спеціальних податкових режимів. Вона являє собою окрему систему заходів з оподаткування фізичних і юридичних осіб, що відповідають встановленим критеріям, яка характеризується особливою цілісністю і яка має чітко виражену цільову спрямованість і передбачає звільнення платників єдиного податку від сплати окремих податкових платежів, встановлює особливий порядок ведення обліку та звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України: від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс] Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=35&nreg=2755-17>.
2. Сарана С. В. До питання поняття спеціального податкового режиму // Фінансове право. – 2011. – №4 (18). – С.15.
3. Андрієвський К. В. Спеціальні податкові режими. Автореферат дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2009. – 29 с.
4. Кравченко А. Єдиний налог [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://juridicheskij-supermarket.ua/page_unified_tax.
5. Сарана С. В. До питання поняття спеціального податкового режиму // Фінансове право. – 2011. – №4 (18). – С.15.

Налигач Марина Ігорівна,

старший лаборант кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету права та масових комунікацій
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВА ПРИРОДА ПРАВА АКЦІОНЕРА НА ДИВІДЕНД

1. Згідно ч. 1 ст. 25 Закону України «Про акціонерні товариства» [2] кожною простою акцією акціонерного товариства (далі – АТ) її власнику – акціонеру надається однакова сукупність прав, включаючи право на дивіденд – частину чистого прибутку товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу (ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства»).

За акціями одного типу та класу нараховується однаковий розмір дивідендів. Товариство виплачує дивіденди виключно грошовими коштами. Дивіденди виплачуються на акції, звіт про результати розміщення яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку.

2. Одержання дивідендів є основним визначальним майновим інтересом, заради якого учасник АТ вкладає своє майно до статутного капіталу, інші ж права (право на отримання інформації, право на управління) спрямовані, насамперед, на захист майнових інтересів акціонерів [1, с. 172]. І. О. Кондракова стверджує, що право на отримання частини прибутку АТ у вигляді дивідендів є найважливішим майновим правом учасника товариства. [4, с. 30] С. С. Кравченко звертає увагу на те, що право на дивіденди є суто майновим правом серед усіх корпоративних прав [Опшибка! Источник ссылки не найден., с. 177].

3. Водночас законодавством не передбачено чіткого обов'язку товариства виплачувати дивіденди акціонерам. Таким чином АТ фактично може взагалі не виплачувати дивіденди, нічим не мотивуючи неприйняття такого рішення. У ч. 3 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства» ведеться мова лише, що рішення про виплату дивідендів та їх розмір. До ухвалення рішення про виплату дивідендів у акціонера немає суб'єктивного права на дивіденд, яке можна було б реалізувати в судовому порядку, що дозволяє йому говорити про умовність розглянутого права [6, с. 60]. Такої ж думки дотримується І. О. Кондракова та вважає, що до прийняття рішення про розподіл чистого прибутку товариства у акціонера взагалі немає права на дивіденд: права, яке можна було б реалізувати в рамках регулятивних правовідносин; права, яке можна було б реалізувати в судовому порядку; товариство не зобов'язане виплачувати дивіденди. До тих пір поки не настане юридичний факт, з яким законодавець пов'язує виникнення правовідносин, не можна говорити про існування суб'єктивних прав і обов'язків [4, с. 29].

4. В даному випадку слід погодитися з Д. В. Ломакіним та О. В. Белоусовим, що право на дивіденд має подвійне значення і необхідно чітко розмежовувати корпоративне та зобов'язальне право на дивіденд [7, с. 73; 3, с. 21]. Так, суб'єктивне корпоративне право на дивіденд виникає з моменту набуття статусу акціонера, існує безстроково і

представляє собою постульовану законом абстрактну можливість отримання частини прибутку від діяльності товариства. Зобов'язальним же право на дивіденд стає лише після прийняття загальними зборами рішення щодо виплати дивідендів, і до цього юридичного факту права вимагати від товариства виплати дивідендів акціонер не має. Відповідно до ч. 2 ст. 26 Закону України «Про акціонерні товариства» у статуті АТ визначається обсяг прав, які надаються акціонеру – власнику привілейованих акцій, в тому числі розмір і черговість виплати дивідендів. Привілейована акція надає власнику безумовне право на отримання дивідендів [8, с. 104]. У випадку прийняття рішення про виплату дивідендів у АТ виникає зобов'язання з виплати дивідендів за привілейованими акціями, яке носить виключно корпоративний характер, що виникає з відносної багатосторонньої угоди по моделі зобов'язання, але не з одиначної угоди, а зі складного фактичного складу (зі статуту), на відміну від договірної зобов'язання [9, с. 61].

Враховуючи вищевикладене, можна констатувати про наявність проблеми встановлення правової природи права акціонера на дивіденд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пар. 230 Закону Угорщини IV про господарські товариства 1988р. Акционерное общество и товарищество с ограниченной ответственностью. Сборник зарубежного законодательства. Составитель, отв.редактор и автор вступительной статьи проф. В. А. Туманов. - М., Издательство БЕК, 1995. – С. 62.
2. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - № 50, / № 50-51. – Ст. 384.
3. Белоусов О. В. Акция и права акционера // Законодательство. - М. – 1999, № 6. – 327 с.
4. Кондракова И. А. Право акционеров на дивиденды // Гражданское право : Научно-практический журнал / Издательская группа «Юрист». - 2006. - № 2. - С.29-33.
5. Кравченко С. С. Правова природа корпоративних прав // Часопис Київського університету права : укр. наук.-теорет. часопис / Київ. ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - 2010. - № 2. - С. 176-179.
6. Ломакин Д. В. Акционерное правоотношение / Д. В. Ломакин. – М.: Спарк, 1997. – 156 с.

7. Ломакин Д. В. Корпоративные правоотношения: общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах. – М.: Статут, 2008. – 511 с.

8. Степанов Д. И. От субъекта ответственности к природе корпоративных отношений / Д.И. Степанов // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 2009. – № 1 – С.20-35.

9. Управление и корпоративный контроль в акционерном обществе. Практическое пособие / Под ред.: Губин Е. П. – М.: Юристъ, 1999. – 248с.

Образцова Ірина Олександрівна,

кандидат юридичних наук, помічник судді
(Харківський апеляційний адміністративний суд)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СКЛАДІ УЧАСНИКІВ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Бюджетні правовідносини як особливі в системі правовідносин, зокрема фінансових, адміністративних, характеризуються винятковим складом суб'єктів. Фахівці вважають, що суб'єкт бюджетних правовідносин – це реальний суб'єкт бюджетного права, який реалізує правосуб'єктність у конкретних умовах, що складаються в бюджетних правовідносинах [1.с.27].

У юридичних дослідженнях відзначається, що суб'єкти правовідносин і учасники правовідносин – це тотожні поняття. Разом з тим іноді вони розрізняються [2, с. 88–89]. Ми приєднуємося до більшості науковців і вважаємо, що наведені поняття є тотожними. Учасник бюджетних правовідносин – це суб'єкт бюджетних правовідносин, у діях якого конкретизується і реалізується бюджетна правосуб'єктність.

У чинному законодавстві терміни «суб'єкт бюджетних правовідносин», «учасник бюджетних правовідносин» застосовуються нечасто, але потрібно надати їх тлумачення для вірного використання. Бюджетний кодекс України оперує поняттям «учасники бюджетного процесу», під яким визначено органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками з управління бюджетними коштами (п. 3 ст. 19) [3].

На підставі даного визначення логічно вважати, що учасник бюджетного процесу є суб'єктом (учасником) бюджетних правовідносин, але в законодавстві визначаються й інші особи як суб'єкти (учасники) бюджетних правовідносин. До них належать бюджетні установи, місцеві фінансові органи, одержувачі бюджетних коштів, мережа розпорядників бюджетних коштів, органи, що контролюють справляння надходжень до бюджетів, учасники процедури закупівель, Автономна республіка Крим, територіальна громада, сільський голова, ради, місцеві державні адміністрації тощо [3].

Відповідно до Господарського кодексу України державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку належать до суб'єктів господарювання (ст. 55 Господарського кодексу України). Виникає питання чи можливо суб'єктів господарювання віднести до учасників бюджетних правовідносин?

У наукових працях присутня думка стосовно тотожності учасників бюджетного процесу і учасників бюджетних правовідносин, які співвідносяться як конкретне й загальне [4, с. 33]. На нашу думку, до учасників бюджетних правовідносин належать учасники бюджетного процесу, але не тільки вони, тобто «учасник бюджетних правовідносин» – більш широке поняття за колом охоплюваних суб'єктів. Поняття «суб'єкт бюджетних правовідносин» (на нашу думку, у співвідношенні із суб'єктом бюджетного права і враховуючи категоріальний апарат теорії права, краще використовувати саме термін «суб'єкт») охоплює учасників бюджетного процесу та інших учасників бюджетних відносин.

Розгляд складу суб'єктів (учасників) бюджетних правовідносин повинен спиратися на їх системне дослідження як обов'язковий елемент правовідносин. У теорії права за суб'єктами виділяють такі правовідносини: між суб'єктами федерації (у федеративній державі); між громадянами держави; між громадянином і державою; між юридичною особою – суб'єктом приватного права і державним органом; між державними органами; між органом держави і службовими особами, у рамках яких вони зобов'язані виконувати розпорядження керівника даного органу, тощо. Отже, виділяють громадян, держа-

ву, державні органи, територіальні утворення, службових осіб як суб'єктів правовідносин [5, с. 204; 2, с. 91].

Аналіз законодавства та наукових положень зумовлює висновок, що до суб'єктів бюджетних правовідносин належить держава в особі законодавчого органу, виконавчого органу, а також представницькі й виконавчі органи АРК та органів місцевого самоврядування, фінансові органи й кредитні установи. Проте, по-перше, є також інші особи, не вказані в даній системі, а по-друге, перелік повноважень вказаних осіб, що надані відповідно до стадій бюджетного процесу, також не є вичерпним.

У ході аналізу визначених проблем майже всі дослідники, з деякими зауваженнями, визначають, що не належать до суб'єктів бюджетних правовідносин юридичні особи – підприємства та організації недержавної і немуніципальної форми власності, окремі громадяни, органи державних позабюджетних цільових фондів [39, с. 115; 5, с. 21]. На нашу думку, даний висновок у сучасних умовах господарювання потребує перегляду.

По-перше, такий погляд на коло осіб, що становлять суб'єктів бюджетних правовідносин, сформувався за часів панування централізованої бюджетної системи СРСР, а потім і України. З прийняттям БК України розпочалася реформа бюджетної системи країни за новими принципами, такими, як самостійність, субсидіарність, справедливість та неупередженість, що орієнтують на автономний і незалежний розвиток бюджетних відносин на рівні держави та регіонів.

По-друге, це нова філософія бюджетних відносин, спрямована на паритет публічних, тобто соціальних інтересів, регіональних інтересів і потреб місцевих бюджетів. Такі положення встановлюються ст.ст. 89–93 БК України і визначають порядок передачі видатків на виконання власних і делегованих державою повноважень між місцевими бюджетами.

По-третє, це економічна самостійність місцевих бюджетів, яка спирається не на державну, а на комунальну та приватну форми власності.

По-четверте, зміна ролі держави в бюджетних правовідносинах і введення інституту розпорядників бюджетних коштів.

По-п'яте, це залучення до суб'єктів бюджетних правовідносин недержавних установ, громадян, суб'єктів господарювання, тощо, про що свідчить дефініція ст. 2 БК України «одержувачі бюджетних коштів» та повноваження цих осіб у бюджетній діяльності. У БК України встановлено, що одержувач бюджетних коштів – це суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їх виконання кошти бюджету.

Таким чином, участь у бюджетних правовідносинах суб'єктів господарювання, громадських та інших недержавних установ встановлена нормативним актом. Наведені явища свідчать про необхідність концептуального перегляду складу бюджетних правовідносин.

Список використаних джерел

1. Химичева Н. И. Субъекты советского бюджетного права / Н. И. Химичева ; ред. В. М. Манохин. – Саратов : СГУ, 1979. – 340 с.
2. Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури: монографія / В. Д. Чернадчук. – Суми : Університет. книга, 2011. – 172 с.
3. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.
4. Омелян О. Суб'єкти бюджетних правовідносин / О. Омелян // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 11. – С. 33–36.
5. Монасєнко А. О. Бюджетне право України: навч. посіб. / А. О. Монасєнко. – Запоріжжя : КПУ, 2009. – 412 с.
6. Воронова Л. К. Фінансове право України: підручник / Л. К. Воронова. – К. : Прецедент, Моя книга, 2006. – 448 с.

Огій Ольга Сергіївна,

кандидат юридичних наук, ст. викладач

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Правові передумови становлення та розвитку державно-приватного партнерства в Україні нерозривно пов'язані з нормативною діяльністю, оскільки ефективність правового регулювання суспільних відносин впливає на динаміку їх розвитку, захищеність прав та інтересів учасників цих відно-

син, повноту виконання покладених на них обов'язків та й, врешті-решт, правові норми, так би мовити, легалізують певний вид суспільних відносин.

Фактично до 2010 року не існувало нормативно-правового акта, який би визначав засади державно-приватного партнерства та механізми його реалізації, хоча підвалини для цього були закладені ще в 1996 році в Основному Законі держави. Так, у ст. 38 Конституції України передбачено, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами [1]. І якщо проаналізувати визначення державно-приватного партнерства, яке закріплено в Законі «Про державно-приватне партнерство» (співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі державних партнерів та приватними партнерами, що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами), можна дійти цілком логічного висновку, що державно-приватне партнерство є своєрідною формою участі приватних осіб (громадян) в управлінні державними справами, зокрема у сфері господарювання.

Проте тривалий час поодинокі аспекти зазначеного інституту закріплювалися лише на рівні окремих законів, які в цілому не вирішували питання взаємовідносин держави та приватного сектору в рамках певної системи економічних відносин (наприклад, законів України «Про концесії», «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг», «Про угоди про розподіл продукції», «Про фінансовий лізинг», «Про оренду державного та комунального майна», «Про управління об'єктами державної власності» та інших законодавчих актів, які регулюють окремі види договірних відносин), а також на рівні концепцій, планів, які мали програмний характер та не мали імперативного впливу на відповідні правовідносини, що суттєвим чином знижувало ефективність такого регулювання. Про це говорить й О.Д. Сиротюк, який наголошує, що на час прийняття рамкового Закону України «Про державно-приватне партнерство» вже майже десятиріччя діяли спеціальні Закони про окремі форми партнерства (окреслені нами вище), а також Закони, Концепції, Програми та нормативно-правові акти концептуального характеру [2].

Як приклад сучасного нормотворення в цій сфері можна навести Програму економічних реформ на 2010-2014 роки «Поліпшення бізнес-клімату й залучення інвестицій», затверджену Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва [3].

Зазначена Програма містить положення про необхідність прийняття спеціального закону в цій сфері, який би мав вирішити порушені вище проблеми. І саме із прийняттям Закону України «Про державно-приватне партнерство» від 01 липня 2010 р. № 2404-VI й було створено законодавче підґрунтя для співробітництва державного та приватного сектору з метою підвищення конкурентоспроможності та залучення інвестицій в економіку України [4].

При цьому слід зазначити, що вказаний Закон є лише загальним, основоположним актом у сфері державного партнерства та потребує своєї деталізації в інших нормативно-правових актах, які мають визначити механізми запровадження та структуру державно-приватного партнерства, правовий статус суб'єктів відповідних відносин, що своєю чергою має забезпечити реалізацію інтересів обох сторін такого партнерства. У зв'язку з цим доцільно і надалі вести пошуки нових правових інструментів, які б сприяли оптимальному збалансуванню публічних і приватних інтересів суб'єктів державно-приватного партнерства.

Українське законодавство містить широкий перелік сфер застосування державно-приватного партнерства, зокрема пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування, виробництво, транспортування й постачання тепла та електроенергії, розподіл і постачання природного газу, будівництво та експлуатація об'єктів транспортної інфраструктури, машинобудування, збір, очищення та розподілення води, охорона здоров'я, туризм, тощо. Водночас світовий досвід свідчить, що, як правило, держава визначає обмежену кількість сфер і форм реалізації державно-приватного партнерства, що дозволяє ефективно використати державні ресурси та спрямувати їх на вирішення найбільш гострих проблем. Аналіз законодавства України свідчить, що у ст. 4 Закону України «Про державно-приватне партнерство» визначені найважливіші сфери застосування державно-приватного партнерства [4].

Однак, на нашу думку, п. 2 вказаного Закону містить певний недолік, а саме закріплює положення, що державно-приватне партнерство може застосовуватись в **інших** (виділено нами) сферах діяльності. Вважаємо, що ця норма Закону не відповідає світовій практиці концентрації сфер державно-приватного партнерства у напрямі вирішення найбільш гострих проблем економічної політики держави. Тому вважаємо, що слід доповнити вказану норму Закону таким змістом: після слова «інших» доповнити словами «соціально важливих».

З метою концентрації державних ресурсів та ефективного їх використання обмежуються не тільки сфери застосування державно-приватного партнерства, але й форми. Згідно зі ст. 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство» у рамках здійснення державно-приватного партнерства можуть укладатись договори про концесію, спільну діяльність, а також інші договори [4]. Як бачимо, перелік договорів не є вичерпним і дозволяє сторонам дійти згоди щодо укладення договору, передбаченого не тільки вищезазначеним Законом, але й іншими законодавчими актами України.

Аналіз світової практики показує, що у процесі здійснення державно-приватного партнерства можуть застосовуватись такі види договорів: контракти на управління, лізингові угоди, про розподіл продукції та змішані типи контрактів [5]. З огляду на практику державно-приватного партнерства, найбільш розвинутою формою реалізації в Україні є концесія.

Створена в Україні законодавча база загалом забезпечує регламентування та регулювання концесійної діяльності. За оцінками європейських експертів, Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» є одним із найкращих в Європі в цій сфері [6].

Однак загалом, підсумовуючи аналіз правових передумов становлення та розвитку інституту державно-приватного партнерства в Україні, слід зазначити, що, виходячи з того, що в цивілізованому світі позитивне сприйняття державно-приватного партнерства ґрунтується на ймовірності подолання інструментами партнерства інерційного монополізму держави та недостатності бюджетних коштів для запровадження нових технологій розвитку економіки, важливою

пропозицією є досягнення в нашій державі еволюційної результативності у процесі формування законів та підзаконних актів у цій сфері. Інакше кажучи, діяльність органів публічної адміністрації має бути спрямована на постійне та систематичне вдосконалення нормативно-правової бази в галузі державно-приватного партнерства, що має здійснюватись на основі наукових досягнень представників юридичних та економічних наук.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Сиротюк О. Д. Формування правових засад партнерства : теоретичні проблеми становлення і розвитку / О. Д. Сиротюк // Юридична наука, практика і освіта : зб. наук.пр. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – № 1. – С. 110-118.
3. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Поліпшення бізнес-клімату й залучення інвестицій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/signal/0004100.pdf>.
4. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.
5. Навчальний семінар «Державно-приватне партнерство в Україні стратегії фінансування державних та муніципальних проєктів: матеріали семінару [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eef.org.ua/.../Materials%20PPP%20Training%20>
6. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/816/>.

Петягіна Ірина Борисівна,

аспірант Класичного приватного Університету, старший викладач кафедри галузевих юридичних дисциплін Бердянського інституту державного і муніципального управління Класичного приватного Університету.

НОВІ ЗАКОНИ – СТАРІ ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі одним із найважливіших завдань, що стоїть перед урядом України, крім вирішення ситуації на сході країни, є подолання проблеми пенсійного забезпечення своїх громадян. Саме гідне пенсійне забезпечення в контексті ефективного механізму соціальної захищеності людей повною мірою відображає ступінь розвитку економіки як повно-

цінної функціонуючої системи і сутність функціонування держави як системи управління. Розвинута державна система управління відображає забезпечення збалансованості державних інтересів та інтересів громадян.

На протязі тривалого часу система пенсійного забезпечення залишається одним з найбільш спірних і обговорюваних питань в суспільстві, так як саме в цій галузі сконцентровані головні розбіжності в соціальній сфері між законодавчою та виконавчою владою. Реформування пенсійної системи викликано необхідністю збалансувати постійно зростаючі витрати на соціальну підтримку людей з фінансовими можливостями держави. Зазначена соціальна підтримка формується за рахунок коштів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідованого страхового внеску, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (в тому числі і на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування) в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [2, 3, 5]. Ставки єдиного соціального внеску (ЄСВ) установлені діючим законодавством України. В зв'язку з тим, що більшість роботодавців (страхувальників) – платників ЄСВ, намагаючись зменшити відрахування до відповідних фондів, установили для своїх працівників мінімальний розмір заробітної плати, а решту коштів видавали «у конверті», 28 грудня 2014 року Верховна Рада України прийняла закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці», спрямований дійсно саме на легалізацію фонду оплати праці як бази нарахування ЄСВ [4]. Принцип і механізм управління єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування як ключового податку на фонд заробітної плати в країні та основного джерела доходів Пенсійного фонду були покликані вивести фонди заробітної плати «з тіні», збільшити грошові надходження у відповідні страхові фонди і сприяти подоланню дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, який у

2015 році за попередніми розрахунками складе 90 мільярдів гривень [3, 6]. Відповідно до зазначеного вище нормативно-правового акту з 1 січня 2015 року до ставок єдиного соціального внеску застосовується коефіцієнт 0,4, а це означає зниження його ставки з 41% до 16,4%, але за певних обмежень [4].

Загалом, зниження ставки ЄСВ мало на меті не тільки «детінізацію» фонду заробітної плати, але й було покликане сприяти поживавленню середнього і малого бізнесу, зменшенню ринку безробітних. При ретельному вивченні оновленої нормативної бази виявилось, що «зниження» - це на завжди «покрацання»! Ключовими умовами для такого зниження ставки для роботодавців-платників податків мають стати: збільшення фонду оплати праці на 30%, встановлення середньої зарплати в розмірі не менш, як три мінімальні (мінімальна заробітна плата з січня 2015 року становить 1218 гривень [6]), тобто 3654 гривень, а також виконання ще ряду умов із подальшої легалізації зарплат.

Якщо провести відповідні підрахунки, виявиться, що роботодавці не тільки не зменшили, а суттєво збільшили свої витрати, пов'язані зі збільшенням фонду заробітної плати, а також зі сплатою необхідних податків та зборів. В умовах фінансово-політичної кризи в державі, падінням майже всіх економічних показників і дестабілізацією національної валюти середній, а тим більше малий, бізнес не може дозволити собі такої „розкіши”, як збільшення витрат. Це є прямий шлях до банкрутства. Тому суттєвих змін і збільшення грошових потоків до державних фондів соціального страхування поки не очікується. Але слід відмітити, що Уряд України, розуміючи ситуацію, заявив, що критерії зниження єдиного соціального внеску можуть бути переглянуті за підсумками І-го кварталу 2015 року. Тому замість поживавлення на ринку праці, створення нових робочих місць, виведення фондів заробітної плати із тіні роботодавці в очікуванні: чи вирішать нові зміни в законодавстві України старі проблеми?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Конституція, закон від 28 червня 1996 р., № 254к/96-ВР. – Режим доступу <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.
2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс]: закон

України від 14 січня 1998 року, № 16/98-ВР. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.

3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс]: закон України від 9 липня 2003 р., № 1058-IV. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці [Електронний ресурс]: закон від 28 грудня 2014 р., № 77-VIII. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.

5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс]: закон України від 8 липня 2010 р., № 2464-VI. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.

6. Про Державний бюджет України на 2015 рік [Електронний ресурс]: закон України від 28 грудня 2014 р., № 80-VII. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.

Петрина Володимир Нестерович,

кандидат юридичних наук (Національна академія внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЕГУЛЯЦІЮ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

«Національна економіка повинна зайняти достойне місце у конкурентному глобальному ринку. Це єдиний шлях для підвищення рівня добробуту громадян до рівня економічно розвинутих держав світу.... Проте Україна все ще залишається у групі країн, які не досягли середнього показника конкурентоспроможності, і значно відстає від розвинутих держав» [1]. За показниками 2014 року Україна посіла 76 місце в Глобальному індексі конкурентоспроможності економік країн світу [2] (надалі – «Глобальний індекс»), в якому визначається місце кожної із 144 країн світу, що є членами такої міжнародної організації, як Світовий економічний форум (World Economic Forum), відомої своїми щорічними зустрічами в м. Давос, Швейцарія. При цьому, треба зауважити, що у 2014 році в порівнянні з 2013 роком в Глобальному індексі Україна піднялась вгору на 6 позицій.

Глобальний індекс визначається як середньозважене значення за рейтингами із 111 показників, що впливають на конкурентоспроможність економіки країн світу. Серед таких показників значне місце відведене показникам, які характеризують якість правових норм і правозастосовної діяльності

кожної країни. У рейтингах за цими показниками Україна займає низькі місця і ці рейтинги негативно впливають на визначення загального місця України у Глобальному індексі.

Однією з центральних проблем, що стримують економічний розвиток України, є зарегульованість її господарської діяльності. Так, в 2013 році в Глобальному індексі за таким показником, як тягар державного регулювання господарської діяльності (*burden of government regulation*), Україна посідала 137 місце [3, с.393]. В результаті певних заходів з дерегуляції господарської діяльності, що були вжиті в Україні в 2014 році, Україна піднялась на 115 місце із 144 країн. І хоча прогрес є очевидним, однак, не зовсім почесне 115 місце у даному рейтингу з очевидністю свідчить про те, що до цього часу в Україні кількість різноманітних правил та приписів для суб'єктів господарювання з приводу здійснення ними господарської діяльності є надмірною.

Але чи забезпечує ця надмірна кількість правил, інструкцій, положень тощо гарну якість правового регулювання господарських відносин і практики правозастосування у господарській сфері? Відповідь на це питання ми можемо знайти в тих рейтингах, за якими визначається Глобальний індекс. Так, наприклад, у 2014 році серед 144 країн у відповідних рейтингах Україна посіла наступні місця: за таким показником, як захист майнових прав (*property rights*) -135 місце; за таким показником, як захист прав інтелектуальної власності (*intellectual property protection*), – 129; якість регулювання обігу цінних паперів (*regulation of securities exchanges*) – 127; захист корпоративних прав (*protection of minority shareholders interests*) – 139; ефективність захисту інвестицій (*strength of investor protection*) – 105; якість норм щодо перевірок та звітності (*strength of auditing and reporting standards*) – 124; вплив податкового законодавства на бажання інвестувати в економіку (*effect of taxation on incentives to invest*) – 137; ефективність антимонопольної політики (*effectiveness of anti-monopoly policy*) – 136; якість законодавства, що регулює порядок врегулювання господарських спорів (*efficiency of legal framework in settling disputes*) – 129; якість законодавства, що регулює порядок оспорування державних актів (*efficiency of legal framework in challenging regulations*) – 129; судова незалежність (*judicial*

independence) – 140; надійність поліції (reliability of police services) – 135 [2].

Місця України у зазначених рейтингах наглядно демонструють, що норми українського права, так би мовити, «заточені» не на захист прав суб'єктів господарювання, а на утвердження прав державних органів по відношенню до суб'єктів господарювання і применшення прав самих суб'єктів господарювання. Звідси і головна проблема української економіки – корупція.

Така ситуація з правовим регулюванням у господарській сфері завдячує в першу чергу ментальності переважної більшості українських правознавців, яка ще досі живиться догмами радянської адміністративно-командної системи економіки і де ще досі існує переконання, що держава має управляти господарською діяльністю. Витоки такого мислення пояснюються характеристикою економічної і соціальної системи, побудованої в СРСР, що дає видатний філософ Микола Бердяєв. Так, в середині 30-х років XX сторіччя філософ писав: «Нельзя создать нового человека и новое общество, объявив хозяйственную жизнь обязательным делом чиновников государства. Это есть не социализация хозяйства, а бюрократизация хозяйства. Коммунизм в той форме, в какой он вылился в России, есть крайний этатизм. Это есть явление чудовища Левиафана, который на все накладывает свои лапы. Советское государство, как я уже говорил, есть единственное в мире последовательное, до конца доведенное тоталитарное государство» [4].

З початком побудови в Україні ринкової економіки термін «державне управління господарською діяльністю» почав поступово замінятися терміном «державне регулювання господарської діяльності», але до цього часу в законодавстві і юридичній літературі державне регулювання господарської діяльності розглядається як поняття, окреме від поняття «правове регулювання господарської діяльності» [5]. Тракткування «державного регулювання господарської діяльності» як інституту відмінного від інституту «правового регулювання господарської діяльності» не вписується в канони ринкової економіки і демократичного суспільства. Таким чином, доки у свідомість української юридичної спільноти не увійде розуміння того, що держава має служити народу, а не народ державі; що держава має бути лише одним із інститутів гро-

мадянського суспільства, який має виконувати для блага народу тільки визначені Конституцією функції; що будь-яке «державне управління» чи «державне регулювання» господарської діяльності не може бути нічим іншим, як виконанням функції держави з правового регулюванням суспільних відносин (нормативного та індивідуального), доти не відбудеться в Україні справжня дерегуляція господарської діяльності і чудовисько Левіафан, що згадується у вищенаведеному уривку із книги М.Бердяєва «Истоки и смысл русского коммунизма» і що так добре змальовано у кінофільмі «Левіафан» талановитого російського режисера А.Звягінцева, далі буде «на все накладати свої лапи», корупція - процвітати, а Україна - пасти задніх у світових економічних рейтингах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2013 р. № 187 «Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-%D0%BF>;
2. Global Competitiveness Index 2014-2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings/#indexId=GCI>;
3. Global Competitiveness Report 2012-2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf;
4. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://royallib.com/read/berdyayev_nikolay/istoki_i_smysl_russkogo_kommunizma.html#634880;
5. Стаття 12 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

Пожидаєва Марія Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент

(м. Київ, Національна академія внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ПЛАТЕЖІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Користування послугами платежів на базі мобільних технологій для здійснення розрахункових операцій набуває все більш широкого поширення в усьому світі. Так, засновник Microsoft Білл Гейтс прогнозує, що до 2030 року 2 млрд.

людей, які на сьогодні не охоплені банківськими сервісами, будуть зберігати гроші і здійснювати платежі з мобільних телефонів. На його думку, масове поширення мобільних телефонів і зниження комісії за обробку транзакцій до мінімуму мають змінити ситуацію [1].

На сьогодні в Україні застосування мобільних платежів за допомогою сервісів преміум-SMS, мобільних додатків як додаткових послуг дистанційного банкінгу, а також NFC (Near Field Communication) активно розвивається. Це пов'язано з перевагами цих платежів як для абонентів будь-яких мобільних операторів, так і для суб'єктів господарювання. Для перших користувачів – це, насамперед, збільшення комфорту і мобільності, а для других – збільшення доступності послуг і можливість взаємодіяти з покупцем або клієнтом, де б він не знаходився.

Відповідно до Розділу I пп. 4 п. 4 Положення «Про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням», затвердженого постановою Правління НБУ від 05.11.2014 № 705, мобільними платежами є платіжні операції, що здійснюються користувачами з використанням мобільних платіжних інструментів, під якими законодавець розуміє електронні платіжні засоби, реалізовані в апаратно-програмному середовищі мобільного телефону або іншого бездротового пристрою користувача, що обслуговує оператор телекомунікацій. (Див. п. 1.19-3 ст. 1 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»). Отже, мобільні платежі можна вважати різновидом електронних платежів, що засновані на використанні мобільних портативних пристроїв отримання та передачі інформації, і подальшого здійснення платіжних транзакцій.

Слід зауважити, що в Україні згідно з чинним законодавством емітентами електронних платіжних засобів у вигляді мобільного платіжного інструменту можуть бути тільки банки, а мобільним операторам не можна поєднувати послуги зв'язку та фінансову діяльність. Емітент (банк) має право давати користувачам змогу здійснювати мобільні платежі згідно з функціональними можливостями мобільних платіжних інструментів із використанням різних каналів телекомунікаційних мереж оператора, визначених правилами платіжних систем і договорами, і безконтактним способом. При

цьому мобільні платежі здійснюються користувачами обов'язково за банківськими рахунками.

Таким чином, банк здійснює обслуговування операцій з використанням мобільних платіжних інструментів, передбачених правилами платіжної системи, відповідно до умов договору та вимог Положення «Про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням» (Див. Розділ IV. «Особливості емісії мобільних платіжних інструментів і здійснення операцій з їх використанням» зазначеного вище Положення).

У сучасних умовах розвитку технологій безконтактних мобільних платежів банки зацікавлені у використанні NFC, на підтримку якої виступила і міжнародна платіжна система Master Card. Технологія NFC являє собою поєднання безконтактної ідентифікації та бездротової комунікації зв'язку малого радіуса дії мобільних пристроїв. Так, мобільний телефон з технологією NFC та спеціальним програмним забезпеченням можна використовувати в якості картки для банкомату або платіжного терміналу. Потрібно лише покласти пристрій (наприклад, мобільний телефон/брелок з технологією NFC) на банкомат або піднести його до банкомату чи терміналу, і він протягом декількох секунд розпізнає власника пристрою і зчитує всі необхідні дані для видачі готівки або списання коштів з рахунку для оплати товарів/послуг.

Наприклад, у Польщі на NFC вже припадає близько 30% платежів. На думку Президента Master Card Europe Хав'єра Переса, Україна через три-п'ять років досягне таких самих результатів [2]. На сьогодні оплату за допомогою NFC в Україні освоює система мобільних та Інтернет-платежів «ПлатиМО!» (Див. сайт <http://www.platimo.ua/system.shtml>). Ця система розвивається на основі НСМЕП (Національної Системи Масових Електронних Платежів), яка підтримується Національним банком України.

Також потрібно зазначити, що корпорація «Apple» вже випустила смартфони iPhone 6 и 6 Plus з підтримкою мобільної платіжної технології Apple Pay на базі бездротової технології NFC. Проте, для здійснення ними платежів необхідно використовувати спеціальні платіжні термінали. Оскільки традиційні мобільні термінали для пластикових карт працювати з ними не можуть. На відміну від «Apple» компа-

нія «Samsung» збирається представити новий смартфон Galaxy S6 з вбудованою новою технологією мобільних платежів LoopPay, пристрій якої дозволить здійснювати безконтактні мобільні платежі через старі платіжні термінали, які працюють навіть з пластиковими картками на магнітних стрічках [3].

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що зазначені вище інноваційні технології у платіжній сфері дозволяють споживачам швидко, зручно та надійно здійснювати оплату за товари/послуги за допомогою мобільних телефонів, а суб'єктам господарювання надають можливість приймати цю оплату. Безперечно, все це у цілому сприяє розвитку господарської діяльності. Користувачі мають право здійснювати операції з використанням мобільних платіжних інструментів у будь-якому місці їх обслуговування за наявності відповідного платіжного пристрою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Билл Гейтс делает ставку на мобильные платежи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://payspacemagazine.com>
2. Хавьер Перес. Президент MasterCard Europe: «Пластик отживает свое» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forbes.ua/magazine/forbes/1385711-prezident-mastercard-europe-plastik-otzhivaet-svoe?utm_campaign=top_carousel&utm_source=ivona.bigmir.net&utm_medium=partner
3. Дорохов Р. Samsung приобретает конкурента Apple Pay. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://top.rbc.ru/technology_and_media.

Полтавський Олег Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПІДСТАВИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПРЕДСТАВНИЦТВІ

Будь-які договірні відносини спрямовані на досягнення певної мети, яка визначається в комплексі прав та обов'язків сторін цих відносин. В той же час для забезпечення виконання зобов'язань сторін, ці ж самі сторони передбачають певну відповідальність, яка настає, зокрема за умови порушення договірних обов'язків. Ця відповідальність напряму пов'язана з виникненням збитків у однієї зі сторін за догово-

ром та, за загальним правилом, не може виникати у випадку належного виконання договору сторонами.

Проте, незважаючи на законодавче закріплення положень про відповідальність, достатньо часто виникає проблема з визначенням підстав виникнення договірної відповідальності, і зокрема відповідальності в договорах на надання послуг представницького характеру, яка може виникати як для представника так і для його довірителя протягом виконання ними своїх обов'язків.

Ця проблема виникає у зв'язку з труднощами у доказах збитків, яких зазнали або можуть зазнати сторони в договорах, що оформлюють відносини представництва (або договорах на представництво), що визначається специфічністю взаємовідносин особисто-довірчого (фідучіарного) характеру між довірителем та його представником, коли одна сторона діє виключно в інтересах іншої сторони та представляє її перед третіми особами настільки, наскільки це залежить від обсягу наданих йому повноважень. Визначена проблема є актуальною з тих причин, що зазначене вище питання спеціально не освітлювалось раніше в монографічних дослідженнях та не закріплювалось детальніше в чинному законодавстві.

Отже мета цієї статті: визначення підстав для відповідальності, яка виникає у договорі, що оформлює відносини представництва.

Питання про поняття цивільно-правової відповідальності і про відповідальність взагалі є досить спірним у юридичній науці. Так, С.Н. Братусь, даючи поняття відповідальності, розумів під нею міру державного або суспільного примусу, включаючи спонукання боржника до виконання зобов'язання в натурі [1, с.83]. Ця теорія була також підтримана Б.І. Пугинським [2, с.137], який також вказував на державно-примусовий характер відповідальності. В.В. Вітрянський заперечував цьому, стверджуючи, що державний примус і примусовий характер притаманний всякій санкції [3, с.608], однак, як відмічав О.С. Иоффе, не кожна санкція є мірою юридичної відповідальності [4, с.95]. Узагальнюючи думки зазначених авторів, В.В. Луць під відповідальністю розуміє «примусове виконання добровільно невиконаного обов'язку» [5, с.105].

На наш погляд, поняття «цивільно-правова відповідальність» прямо пов'язана з поняттям «санкція», однак у більш

вужькому значенні цього слова, а саме з поняттям «майнова санкція», яка у свою чергу пов'язана з відновленням порушених майнових прав потерпілого на його користь. Підставою виникнення такої відповідальності є юридичні факти – неправомірні дії суб'єктів цивільного права. Реалізація ж відповідальності – це добровільне або в примусовому порядку виконання обов'язку правопорушника щодо відшкодування збитків, заподіяної майнової або моральної шкоди, що виникло у нього внаслідок вчиненого ним правопорушення [6, с. 416].

Порушенням договору який оформлює відносини представництва, як і будь-якого іншого договору, а також умовами завдання збитків сторонам, виходячи зі змісту ст. 610 Цивільного кодексу України (надалі ЦК України) [7], буде його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених його змістом, тобто неналежне виконання. Оскільки основним зобов'язанням сторін є виконання певних обов'язків, їх невиконання буде означати порушення відповідних їм суб'єктивних прав, оскільки в договорі на представництво, права і обов'язки кореспондують одне одному. Отже, протиправні дії боржника за договором виражаються у невиконанні або неналежному виконанні своїх договірних обов'язків.

В договорі на представництво збитки зі сторони довірителя можуть бути виражені, зокрема: а) у збитках внаслідок невиконання або неналежного (несвоєчасного) виконання повіреним своїх обов'язків з представництва б) у втраті або порчі майна, яке було передано довірителем своєму повіреному; в) в перевищення представником своїх повноважень, що завдало істотних збитків довірителю і т.д. Ці збитки, як правило, настають унаслідок неналежним чином наданої послуги (зокрема, її несвоєчасного отримання) зі сторони повіреного або її неотримання зовсім.

Щодо представника або повіреного, то його збитки найбільшого виражені: а) у сплаті неустойки за договором, в якому він виступає стороною за довіреністю довірителя за наявності вини останнього; б) у збитках через неотримання або несвоєчасне отримання грошей на оплату рахунків, представлених третьою особою; в) в неотриманні винагороди за здійснення представницьких дій (як юридичних так і фактичних). При цьому остання група збитків є найбільш розпо-

всюдженою для представника, у зв'язку з чим, він найчастіше вимагає від довірителя часткової передоплати за представницькі послуги, що будуть надаватися у майбутньому.

Отже, ми можемо вважати, що представник або повірений несе відповідальність перед довірителем за неналежне або неякісне виконання своїх обов'язків за даним договором і повинен відшкодувати довірителю усі збитки і втрати, що виникли в результаті упущень з його сторони або зі сторони третіх осіб, яких було залучено представником за згодою (або без згоди з порушенням умов представництва) довірителя у разі дій, невідповідних обов'язкам у договорі. Коли представник заподіє шкоду із завданням збитків третім особам, діючи не внаслідок прямого доручення довірителя, він також додатково несе відповідальність перед цією третьою особою. Щодо підстав договірної відповідальності довірителя перед представником, то вона окрім загальних підстав, пов'язаних з неналежним виконанням довірителем своїх обов'язків за договором, виникає, у першу чергу, через несплату ним встановлених договором платежів (винагороди за представницькі дії (послуги)).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность (Очерк теории). – М.: Юрид. лит., 1976. – 216 с.
2. Пугинский Б.И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях. – М.: Юрид. лит., 1984. – 224 с.
3. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая: Общие положения: Изд. 3-е, стереотипное. – М.: Статут, 2001. – 848 с.
4. Иоффе О.С. Обязательственное право. – М.: Юрид. лит., 1975. – 880 с.
5. Zobov'язalne pravo: teorija i praktika. Navch. posibnik dlja studentiv jurid. vuziv i fak. un-tiv / O.B. Dzera, H.C. Kuznetsova, V.V. Luce ta inshi; Za zag. red. O.B. Dzera. – K.: Jurinkom Inter, 1998. – 912 s.
6. Гражданское право Украины: Учебник для вузов системы МВД Украины: В 2-х ч. – Ч. 1 / Под ред. А.А. Пушкина, В.М. Самойленко. – Х.: Ун-т внутр. дел; Основа, 1996. – 440 с.
7. Цивільний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Поляк Антон Володимирович,

старший викладач

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наприкінці 2014 року податкове законодавство України зазнало значних змін. Так, 28 грудня 2014 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» № 71-VIII [2]. Даним Законом були суттєво змінені, зокрема, система місцевих податків і зборів в Україні, а також механізми адміністрування деяких місцевих податків і зборів.

Слід зауважити, що підготовка відповідних законопроектів щодо реформування податкової системи України, а також їх розгляд законодавцями відбувалися поспіхом, без належного обґрунтування, що призвело до появи у податковому законодавстві великої кількості помилок, неточностей та неузгодженостей.

Так, внаслідок внесення до Податкового кодексу України змін, передбачених Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року, у статті 10 «Місцеві податки» Податкового кодексу України виникли два різних за змістом пункти, позначені однаковим номером «10.2» [2]. Така ситуація спричиняє плутанину в процесі застосування відповідних правових норм, не сприяє правильному адмініструванню місцевих податків і зборів та свідчить про вкрай низький рівень законодавчої техніки як самих законодавців, так і осіб, задіяних у розробці тексту проекту вищезазначеного закону.

До 1 січня 2015 року розділ XII Податкового кодексу України мав назву «Місцеві податки і збори» і містив норми, якими регулювалось адміністрування усіх місцевих податків і зборів, окрім єдиного податку. Після прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року № 71-VIII назву розділу XII Податкового кодексу України було

змінено на «Податок на майно». При цьому в даному розділі на сьогодні містяться норми, якими регулюється адміністрування не тільки податку на майно, але й місцевих зборів: збору за місця для паркування транспортних засобів (стаття 268¹ Податкового кодексу України) та туристичного збору (стаття 268 Податкового кодексу України). Таким чином, зміна назви розділу XII Податкового кодексу України є хибною.

Крім того, з 1 січня 2015 року в Україні з'явився новий місцевий податок – податок на майно, який відповідно до статті 265 Податкового кодексу України складається з трьох елементів: податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку; плати за землю [1].

Варто відзначити, що запровадження такої правової конструкції, як «податок на майно», суперечить не тільки нормам податкового законодавства України, але й теорії податкового права. Виходячи з положень розділу XII Податкового кодексу України, який присвячений правовому регулюванню адміністрування податку на майно, можна констатувати, що податок на майно не є самостійним місцевим податком, а представляє собою сукупність з трьох окремих, ніяк не пов'язаних між собою місцевих податків, кожен з яких має власні елементи правового механізму податку, такі як «платники податку», «об'єкт оподаткування», «база оподаткування», «ставки податку» тощо. Визначення таких елементів є обов'язковим під час встановлення податку, що передбачено положеннями статті 7 Податкового кодексу України [1]. При цьому у Податковому кодексі України не містяться визначення таких обов'язкових (для кожного виду податків) елементів податку безпосередньо для податку на майно.

Отже, можна зробити висновок про те, що запровадження у Податковому кодексі України такої правової конструкції, як «податок на майно», переслідує своєю ціллю лише юридичне зменшення кількості місцевих податків (податок на майно та єдиний податок), при тому, що фактична їх кількість з 1 січня 2015 року збільшилась з двох до чотирьох (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю та єдиний податок).

На підставі Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року в

Україні запроваджено новий місцевий податок – транспортний податок (як складова частина податку на майно) [2].

Відповідно до пункту 267.2 статті 267 Податкового кодексу України об'єктом оподаткування транспортним податком є легкові автомобілі, що використовувалися до 5 років, з об'ємом циліндрів двигуна понад 3000 кубічних сантиметрів. База оподаткування транспортним податком у пункті 267.3 статті 267 Податкового кодексу України визначена, як «легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування...» [1]. Таке визначення бази оподаткування транспортним податком є некоректним, оскільки дане визначення бази оподаткування є практично тотожним визначенню об'єкта оподаткування транспортним податком, в той час як база оподаткування відповідно до статті 23 Податкового кодексу України є «фізичним, вартісним чи іншим характерним виразом об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка...».

Таким чином, аналіз змін, внесених до Податкового кодексу України, свідчить про те, що податкове законодавство України, зокрема, й норми щодо правового регулювання місцевого оподаткування на сьогодні є недосконалими та потребують значного доопрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – С. 112.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року № 71-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 3. – С. 18.

Пономарьова Тетяна Сергіївна,

Старший викладач кафедри Господарсько-правових дисциплін
ННІПП НАВС

ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ СХВАЛЕННЯ ДОГОВОРУ У ВИЗНАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВИПАДКАХ

До розгляду пропонуються практичні аспекти найбільш вживаних прикладів, коли законом вимагається погодження договору. Так, у статутних документах юридичної особи можна знайти застереження, що певний договір, наприклад,

такий, який укладається на визначену суму, підлягає схваленню загальними зборами або наглядовою радою і без такого схвалення договір не набуває чинності. У договірній практиці і у практиці діяльності нотаріусів перед фактичним підписанням договору сторони ознайомлюються з витягами зі статутних документів контрагентів, серед іншого, з метою з'ясування, чи не вимагається наявність погодження майбутнього договору органом юридичної особи і, якщо таке погодження вимагається, то сторони чи нотаріус просять надати документ у паперовому вигляді, де б про таке погодження було б чітко зазначено. Тобто у даному випадку мова йде про те, що погодження договору вимагається перед його фактичним укладенням, а за умови не надання цього погодження сторони укласти договір не будуть. З огляду на це, жодної невизначеності у правових наслідках при відсутності погодження такого договору не виникатиме.

Інший приклад необхідності погодження договору визначається законодавством і відноситься, перш за все, для тих договорів, які укладаються представниками сторін або агентами з перевищенням наданих їм повноважень. У цих випадках, в силу статті 241 ЦК договір створює, змінює і припиняє права та обов'язки особи, яку представляє представник лише у разі наступного схвалення договору цією особою. Перша відмінність даного прикладу від прикладу, описаного вище, полягає в тому, що схвалення відбувається не до, а після укладення договору представником.

Важливо зазначити, що чинне законодавство містить певні неузгодженості у питаннях, пов'язаних із погодженням різного роду договорів. Так, загальна норма статті 241 ЦК нічого не говорить про вирішення питання дійсності або недійсності не схваленого договору, а визначає те, що схвалення тільки створює, змінює і припиняє права та обов'язки причому не сторін договору, а тільки сторони-принципала. На відміну від цього, спеціальна норма статті 298 ГК вказує на можливість саме недійсності агентського договору, укладеного агентом з перевищенням повноважень. Постає логічне запитання: за відсутності окремого регулювання питань по схваленню договорів спеціальними нормами законодавства, яким буде не схвалений договір? Щодо цього у науковій літературі є твердження про правовий наслідок саме у недійсно-

сті такого договору, але, на наш погляд, у дещо протирічному виразі: «якщо схвалення не відбудеться, то правочин правових наслідків для того, кого представляють, не тягне і має бути визнаний недійсним відповідно до ч. 1 ст. 241, ст. 239, ст. 215 ЦК [1, с. 408]. Такий правовий наслідок нам здається не дуже обґрунтованим. По-перше, вказані статті стосовно даного прикладу договору на такий наслідок чітко не вказують. По-друге, залишається не зрозумілим, який саме вид недійсності мається на увазі: чи це буде нікчемний договір, чи оспорюваний.

Ще одне запитання, яке ставиться дослідниками, полягає в тому, яким чином повинне відбуватися схвалення договору. За частиною 1 статті 241 ЦК, правочин вважається схваленим зокрема у разі, якщо особа, яку представляють, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання. Як бачимо, норма не містить закритого переліку варіантів поведінки і може тлумачитись доволі широко. Наприклад, схвалення дій представника можливе у формі: 1) заяви про це; 2) мовчазної згоди; 3) здійснення конклюдентних дій, що свідчать про прийняття правочину [3, с. 408]. Проте ми вважаємо доречним зауваження, що сама по собі оплата за спірним договором не може розглядатися як схвалення, без з'ясування наявності у особи, що таку оплату здійснила, відповідних повноважень [2, с. 104]. Тому ми вважаємо, що процедуру схвалення не можна розглядати у дуже широкому сенсі і необхідно уважно перевіряти повноваження особи, яка тим чи іншим чином здійснює дії, які можуть мати вигляд схвалення договору. З огляду на це, вважаємо, що найкращий спосіб схвалення договору, укладеного представником з перевищенням повноважень є такий же самий, як і при укладенні договору, який відповідно до статутних документів потребує погодження органом юридичної особи – це буде схвалення, викладене на паперовому носії і підписане уповноваженим органом юридичної особи або безпосередньо фізичною особою, якщо принципалом є остання. Також потрібно нагадати про випадки – виключення, коли механізм погодження регулюється спеціальною нормою законодавства. Так норма статті 298 ГК під схваленням договору розуміє виключно відсутність відхилення дій агента, тобто мається на увазі мовчазна згода і договір, навіть укладений з перевищенням

повноважень, презюмується таким, що погоджений за умови відсутності з боку принципала активних дій, які б були спрямовані на заперечення дій агента. Таким чином, щодо агентських договорів у господарській діяльності закон не вимагає активної поведінки сторони по схваленню договору і тим паче надання іншій стороні підтвердження такого схвалення.

Літераура

1. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. / за відповід. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К., 2005. – т. 1. – 832 с.
2. Теньков С. Схвалення правочину: нові тенденції правозастосування// Вісник господарського судочинства – 2012. - № 6. – с. 103-106.
3. Цивільний кодекс України : науково-практ. коментар / Є.О. Харитонов (та ін.). – Х., 2008. – 1279 с.

Рибак Владислав Андрійович,

здобувач (Харківський національний університет внутрішніх справ)

ШЛЯХ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

« Все тече, все змінюється, двічі в одну і ту ж річку увійти неможливо ». [1] Ці слова належать видатному філософу давньогрецької доби, Геракліту з Ефеса. Подолавши спробу дійти до нащадків, вони минули крізь більш ніж 21 століття, пройшовши безліч суспільно – політичних устроїв, воїн, революцій, катастроф, часи віри у геоцентризм, навіть добу в якій будь – які спроби наукового пізнання вважались злочинними, залишаються актуальними й нині.

З того часу пізнання світу людиною не припинилось і не змінилось, однак зазнали змін у кращий бік методи і форми, а наукові дослідження стали більш глибокими й детальними. Незважаючи на це науковий прогрес у всіх галузях науки не настає миттєво. Такий стан речей має не випадковий характер, а обумовлений існуванням процесів еволюції та революції, які безпосередньо пов'язані з метафізичним й діалектичним методами наукового пізнання. Міркуючи таким чином не можна не дійти до наступних питань: «Який метод наукового пізнання здатний цвидіце дійти до істини ?» й « Шляхом еволюції чи революції повинно йти таке пізнання ? » .

Наслідком та самометою будь – якого пізнання і розвитку є прогрес. Згідно із Радянським енциклопедичним словником, прогрес (от лат. progressus – рух вперед, успіх) – це напрямок розвитку, для якого характерним є перехід від нижчого до вищого, від менш досконалого до більш досконалого. [2, с. 1076]

В корені прогресу у будь – якій галузі науки стоять два якісно відмінні явища - еволюція та революція. Відповідно до Філософського словника, еволюція – це поступове зростання кількісних змін, а революція - швидкі корінні, якісні зміни. При обранні курсу еволюції відбуваються незначні, приховані, безперервні, кількісні зміни, які підгодовують корінні, якісні, революційні зміни. Якісні ж зміни відбуваються стрибкоподібно. Тому розвиток потрібно розуміти не тільки, як кількісні зміни, але й як розвиток стрибкоподібний, революційний, як перерви поступовості, перетворення кількості у якість. Таким чином еволюцію та революцію не можна відривати одна від одної; вони невідривно пов'язані між собою , й дійсний розвиток є єдність еволюції й революції . Сам Сталін Й. В. наголошував на тому , що рух залишається еволюційним тоді, коли прогресивні елементи стихійно продовжують свою повсякденну роботу та вносять у старі порядки дрібні, кількісні зміни. Він також зазначав , що еволюція підгодовує революцію та створює для неї підґрунтя, а революція завершує еволюцію й сприяє її подальшій роботі. [3, с. 676]

Такі міркування та тлумачення зазначених явищ на мою думку є не безглуздими, але виходячи із способу досягнення кінцевого результату, який має на увазі докорінну зміну існуючих порядків та до нині існуючої системи, маю сміливість не погодитися з ними. Таке втручання призведе до вкрай негативного становища всієї системи наукових знань. Як на мене, то вірним вектором розвитку галузей наукового знання є не як зазначалось вище, стрибкоподібний, миттєвий, революційний прогрес, а хай і доволі повільний, прогрес шляхом кількісних змін, шлях до якого триває крізь безліч наукових досліджень та напрацювань. Еволюцію і революцію не варто розглядати у єдності, бо за своєю природою зазначені категорії є докорінно відмінними. Мої судження спираються на тому, що існування кількісного критерію призведе до росту якісного, який за своєю сутністю більш всеохоплю-

юче вплине на науковий прогрес. Тобто при відповідній кількості повинна збільшуватися й якість .

Отже у підсумку вважаю доречним наголосити на важливості обрання правильного напрямку руху наукового пізнання з метою найбільш ефективного розвитку галузей науки й настання наукового прогресу у більш короткий шлях.

В умовах існування ринкової економіки та демократії як суспільно – політичного устрою , питання розвитку й удосконалення систем наукових знань є вкрай важливим та нагальним.

Подальший розвиток наукової думки в державі, у процесі кількісних напрацювань наукових досліджень за даним напрямом сприятиме не тільки науковому прогресу в цілому, а й становленню, розвитку та подальшій еволюції системи наукових знань, зокрема одним з таких прикладів може слугувати фінансово – правова відповідальність за порушення бюджетного законодавства, а також галузь фінансового права. Успіх в такій справі буде очікуваним, у разі дотримання якості майбутніх досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1) Енциклопедичний словник крилатих слів та виразів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/encSlov/3/206.htm>

2) Советский энциклопедический словарь / Научно – редакционный совет: А.М. Прохоров (пред.). – М.: «Советская Энциклопедия», 1981. – 1600 с. с илл.

3) Краткий философский словарь / Под ред. М. Розенталя и П. Юдина / Госполитиздат / Ленинград / 1954 / 704 с.

Рижкова Єлизавета Юріївна,

Помічник приватного нотаріуса (Донецький міський нотаріальний округ)

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ У СФЕРІ ПРИВАТНОЇ МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Виходячи з практичної необхідності, вважаємо необхідним розглянути питання щодо використання наркотичних засобів у сфері приватної медичної практики.

Держкомітет України з питань регуляторної політики та підприємництва з порушеного питання власним Листом

від 08.06.2004 р. № 3833 роз'яснив, що відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [1], ліцензуванню підлягає господарська діяльність з розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, пересилання, ввезення, вивезення, відпуску, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про підприємництво» [2] від 07.02.91 р. № 698-XII (зі змінами та доповненнями, Закон втратив чинність з 01.01.2004 р., крім ст. 4) діяльність, пов'язана з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, здійснюється відповідно до Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» [3].

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів», лікувально-профілактичні заклади та установи всіх форм власності здійснюють діяльність, пов'язану з придбанням, перевезенням, зберіганням, відпуском, використанням наркотичних засобів, психотропних речовин, включених до таблиць II і III Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та прекурсорів, включених до таблиці IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [4].

Згідно до Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом [5] визначено процедуру провадження суб'єктами господарювання - юридичними особами незалежно від форми власності діяльності, пов'язаної з культивуванням рослин, розробленням, виробництвом, виготовленням, зберіганням, перевезенням, пересиланням, придбанням, реалізацією (відпуском), ввезенням на територію України, вивезенням з її території, транзитом через територію України, використанням, знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, включених до переліку, затвердженого постановою

Дія зазначеного Порядку поширюється на суб'єктів господарювання, які відповідно до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» провадять

діяльність, пов'язану з обігом: наркотичних засобів, психотропних речовин, включених до таблиць II і III переліку, та прекурсорів, включених до списку 1 таблиці IV переліку, зареєстрованих в установленому порядку як готові лікарські засоби та діючі речовини (субстанції); препаратів (лікарських засобів), що містять наркотичні засоби, психотропні речовини, включені до таблиць II і III переліку, та (або) прекурсори, включені до таблиці IV переліку, в кількості, що перевищує їх гранично допустиму кількість, визначену постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2007 р. № 1203 [6].

Відповідальність за неналежне виконання вимог зазначеного Порядку несе керівник суб'єкта господарювання.

Пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у поштових (у тому числі міжнародних) відправленнях, а також як гуманітарної допомоги забороняється, за винятком випадків, коли наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори надсилаються у відповідні регіони України за окремим рішенням Кабінету Міністрів України у період дії надзвичайного стану.

Отже, є необхідним наголосити, що господарська діяльність з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім імпорту активних фармацевтичних інгредієнтів), підлягають ліцензуванню. Під час розгляду даного питання, слід враховувати особливості, визначені законами України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», «Про лікарські засоби». Перелік документів, необхідних для отримання ліцензії на медичну практику, визначено у п. 12 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності» [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 р. № 1775-III // Офіційний веб-портал Верховної Ради України . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>
2. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 № 698-XII // Офіційний веб-портал Верховної Ради України . - [Електрон-

ний ресурс]. – Режим доступу: URL :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-12>

3. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/60/95-vr>

4. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>

5. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 № 589 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/589-2009-p>

6. Про затвердження гранично допустимої кількості наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що містяться в препаратах: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 № 589 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/589-2009-p>

7. Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.07.2001 № 756 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/756-2001-p>

Руденко Людмила Дмитрівна,

кандидат юридичних наук, доцент (ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»)

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ДОГОВОРІВ НА ТРАНСПОРТУВАННЯ РЕЧОВИН ТА ГАЗІВ МАГІСТРАЛЬНИМИ ТРУБОПРОВОДАМИ

Однією з необхідних умов стабільності функціонування ринків нафти та газу є наявність прозорої системи договорів підприємств магістрального трубопровідного транспорту з іншими учасниками такого ринку. У законодавстві не закріплено вимоги до договорів на транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами, а у науковій

літературі не визначено правову природу таких договорів. Відсутність нормативних вимог до таких договорів та єдиної точки зору щодо їх правової природи надає можливість підприємствам-монополістам, що здійснюють постачання нафти та газу магістральними трубопроводами, зловживати власним монопольним становищем та нав'язувати замовникам неприйнятні умови транспортування. Тому представляється доцільним, виходячи з аналізу положень нормативно-правових актів та сутності таких договорів, уточнити їх правову природу.

Аналіз положень Законів України «Про трубопровідний транспорт», «Про нафту і газ», підзаконних нормативно-правових актів вказує на фіксацію лише різновидів таких договорів без визначення їх правової природи, істотних умов, прав та обов'язків сторін. Це договори про транспортування природного газу, нафтового газу, нафти, нафтопродуктів магістральними трубопроводами. Законом України «Про нафту і газ» виробничі операції з приймання, переміщення, здавання, тимчасового зберігання і перевантаження нафти, газу та продуктів їх переробки віднесено до транспортних послуг. Окремо правовий режим договору транспортування речовин та газів трубопроводами не визначено ні у Господарському кодексі України, ні у Цивільному кодексі України. У загальному вигляді на зобов'язання підприємств трубопровідного транспорту щодо транспортування речовин та газу поширюються норми ст. 714 Цивільного кодексу України «Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу». Але положення цієї статті поширюються тільки на договори про транспортування природного та нафтового газу розподільними трубопроводами, коли продукція розподіляється між кінцевими споживачами, а газорозподільне підприємство фактично виступає поставальником газу.

Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами виділено у самостійний вид договору купівлі-продажу. Тобто у Цивільному кодексі України встановлено правовий режим договорів транспортування речовин та газів розподільними трубопроводами. У той же час, правовий режим договорів про транспортування речовин та газів

магістральними трубопроводами залишився поза межами законодавчого регулювання.

Доставку речовин та газів магістральними трубопроводами неможна ототожнювати з постачанням через приєднану мережу, про що неодноразово вказувалося у науковій літературі [1, с.39-40; 2, с. 18-19]. Предметом договору про транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами є транспортна послуга, а договору постачання енергетичними та іншими ресурсами – електро-, тепло енергія як товар. Процес виробництва, передачі та споживання електроенергії є технологічно єдиним. У свою чергу, процес видобутку, транспортування та споживання речовин та газів, що транспортуються магістральними трубопроводами, не пов'язаний технологічно.

У юридичній літературі також немає єдності думок щодо правової природи цього договору. Умовно всі точки зору можна систематизувати наступним чином: договір про транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами є різновидом договору перевезення (О.Н. Садіков [3, с. 137]); договір про транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами є різновидом договору постачання (М.К. Александров-Дольник [4, с. 4]); договір про транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами має змішаний характер (Д.А. Медведєв, В.Т. Смирнов [5, с. 374]); договір про транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами є самостійним господарським договором (М.А. Тарасов [6, с. 179, 181]). Про наявність складних комплексних договорів вказують і інші науковці. У юридичній практиці часто існують складні комплексні відносини, правові інститути і договори. Як вказується у науковій літературі, одними із найбільш поширених є відносини, інститути чи договори, що мають адміністративно-господарсько-правову природу [7, с. 159].

Представляється доцільним визначити правову природу договору транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами як самостійного різновиду господарського договору, виходячи з суб'єктного складу (сторонами договору можуть бути тільки суб'єкти господарювання); мети договору (договір спрямований на задоволення економічних потреб щодо забезпечення

суб'єктів господарювання енергетичними ресурсами, іншими речовинами, без яких неможливе безпосереднє здійснення господарської діяльності таких суб'єктів); наявності організаційних елементів, що встановлюють зв'язок сторін договору з державою та суспільством (магістральні трубопроводи перебувають у державній власності та передаються суб'єктам господарювання у користування). Договір має самостійний характер, оскільки охоплює специфічну групу відносин, що складаються у процесі переміщення речовин та газів магістральними трубопроводами. Особливості процесу переміщення речовин та газів магістральними трубопроводами полягають у наступному: здійснюється переміщення речовин та газів у просторі, тобто реалізується транспортна функція магістральних трубопроводів; здійснюється процес надання речовинам та газу споживчих властивостей (технологічна функція магістральних трубопроводів) та відособлення речовин, газів у їх товарну частину (економічна функція систем магістральних трубопроводів).

Конкретизація правової природи договорів транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами як самостійного різновиду господарського договору сприятиме ефективному правовому регулюванню відносин між підприємствами магістрального трубопроводного транспорту та іншими учасниками ринку нафти та газу, недопущенню зловживань з боку таких підприємств-монополістів, адже цивілістичні договірні конструкції не забезпечують паритет між публічними та приватно-правовими інтересами учасників господарських відносин. Представляється доцільним у подальших наукових дослідженнях визначити зміст типових договорів на транспортування речовин та газів магістральними трубопроводами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богоненко В.А. Правовое регулирование доставки нефти и нефтепродуктов трубопроводным транспортом / В.А. Богоненко. – Новополюцк: ПГУ, 2002. – 112 с.
2. Богоненко В.А. Проблемы ограничения отношений по доставке нефти трубопроводным транспортом от отношений энергоснабжения / В.А. Богоненко // Транспортное право. – 2000. – № 1. – С. 18-19.
3. Садиков О.Н. Правовое регулирование трубопроводного транспорта в СССР / О.Н. Садиков // Известия высших учебных за-

ведений. Правоведение: Изд-во Ленинградского ун-та. – 1962. - № 2. – С.128-141.

4. Александров-Дольник М.К. Договоры советского транспортного права: Автореферат дис. ... д-ра юрид. наук / М.К. Александров-Дольник / Институт государства и права Академии Наук СССР. – М., 1963. – 21 с.

5. Гражданское право: Учеб. в 2-х ч. Ч. 2 / Е.Ю. Валявина, Н.П. Василевская, Н.Д. Егоров и др.; под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М.: Проспект, 1997. – 952 с.

6. Тарасов М.А. Транспортное право. – Изд-во Ростовского ун-та, 1968. – 315 с.

7. Деревянко Б. В. Послуги у сфері освіти: правове регулювання: монографія / Б. В. Деревянко ; МВС України, Донецький юридичний інститут. – Донецьк : Видавничий дім "Кальміус", 2013. – 387 с.

Сараскіна Тетяна Василівна,

кандидат юридичних наук

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ДЕКЛАРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ПРИНЦИПІВ ПОБУДОВИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Питання щодо наявності безпосередньої регулюючої сили у центральних правових ідей – принципів – завжди було актуальним в правовому науковому середовищі. Представники теорії та філософії права, а також фахівці різних галузей права намагаються розібратися в тому, чи мають, закріплені в законодавстві засадничі принципи, юридичну силу норм прямої дії, які є наслідки їх недотримання, та в інших подібних запитаннях, що представляють інтерес не тільки для монографічних та дисертаційних, часто суто теоретичних, досліджень, але і для правозастосовної практики.

Під принципами права прийнято розуміти нормативні узагальнення найбільш високого рівня, що містять концентроване вираження сутності права [1, с.293]. Як правило, на рівні галузей права принципи у вигляді правових засад певних галузей законодавства закріплюються в кодифікованих нормативних актах.

Прийнятий 2 грудня 2010 року Податковий кодекс України (далі ПК), в статті 4 закріплює основні засади податкового законодавства. В першому пункті зазначеної статті

викладено одинадцять принципів, на яких ґрунтується податкове законодавство. Пункт 4.1. ПК серед інших визначає такі принципи як: загальність оподаткування; рівність усіх платників перед законом; фінансова достатність; соціальна справедливість; економічність та нейтральність оподаткування; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів; стабільність [2]. Навіть при не досить детальному аналізові, наведених засадничих постулатів податкового законодавства, вбачається суто декларативний характер більшості з них.

Розглянемо конкретну ситуацію, що виникла на початку 2015 року, із реалізацією принципу стабільності. Стабільність, згідно ПК, означає, що зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року.

Таке правило існує в Україні вже 15 років, з'явилося воно в 2000 році в Законі України «Про систему оподаткування» (нині втратив чинність у зв'язку із прийняттям Податкового кодексу України). Доповнення статті 1 згаданого основного податкового Закону зазначеною нормою, забезпечило серйозний захист платників податків від раптових змін податкового законодавства, які до цього нерідко вводились в дію з числа, що минуло. Відтоді платники податків мали значний час, мінімум півроку, на ознайомлення зі змінами в законах щодо певних елементів податків чи на вивчення взагалі нових нормативних актів. Починали діяти такі зміни з 1 січня наступного року – всім зручно і зрозуміло. Відповідне правило перейшло й до ПК, воно й сьогодні є наявним в пункті 4.1.9. ПК.

Законом від 28 грудня 2014 року "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" було змінено значний масив норм ПК, насамперед тих, що закріплюють основні елементи податків [3]. Керуючись принципом стабільності, відповідні зміни в ПК, мали би вступити в дію не раніше 1 січня 2016 року, але цього терміну дотримано не було. Нас-

лідком такого недодержання вбачаються чисельні судові тяганини.

Як ми вже зазначали, принципи, за визначенням видатних теоретиків права, це «нормативні узагальнення найбільш високого рівня», тобто теоретично допускається певна ієрархія між правовими нормами в межах одного нормативного акта. Зазначене правило знаходило підтвердження і в нормотворчості. Так, в податковому законодавстві, до його кодифікації, діяло правило згідно з яким, норми окремих законів про податки не мали суперечити нормам-принципам. За суттю Закон України «Про систему оподаткування» був певною податковою конституцією, де стаття 1 вимагала відповідності принципам, закладеним у цьому Законі, від усіх інших законів України про оподаткування. Різних законів про податки тепер немає, натомість всі обов'язкові платежі зібрано в ПК, відповідна норма, щодо відповідності всіх норм ПК, принципам в ньому закладеним, на нашу думку, також мала би бути наявною в Податковому кодексові.

Таким чином, ми вважаємо, що галузеві принципи – це не просто абстрактні лозунги, що мають декларативний, незабезпечений характер, а дійсно найважливіші правила, що виражають сутність певної галузі права.

Звичайно зрозумілою є причина дострокового введення в дію змін до податкового законодавства – це наявність кризової ситуації в наповненні Державного та місцевих бюджетів. Але нехтування галузевими правилами-принципами є неприпустимим. Принаймні законодавець повинен був зробити особливе застереження щодо порушення вимог пункту 4.1.9. ПК щодо випадків надзвичайних ситуацій, тощо. На нашу думку, зміни до законодавства, що були прийняті з порушенням норм-принципів, не мають юридичної сили до 1 січня 2016 року, і відповідно, станом на сьогодні, санкції до суб'єктів, що не дотримуються вимог змін законодавства, застосовуватись не можуть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. – М.: Статут, 1999. – 712 с.
2. Податковий кодекс України //Відомості Верховної Ради України. – 2011, № 13-14, № 15-16, ст.112

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України //Офіційний вісник України. – 2015, № 3, ст. 46

Селіванова І.А.,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
доцент кафедри господарського права

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО

В 2010 році в українському законодавстві з'явилося поняття державно-приватного партнерства, яке Закон України «Про державно-приватне партнерство (далі - Закон про ДПП) визначає як співробітництвом між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами - підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом та іншими законодавчими актами..

Через три роки дії Закону «Про ДПП», розробки всіх підзаконних нормативних актів, необхідних для його застосування Закону, і відсутності конкретних проектів ДПП, Кабінет Міністрів своїм розпорядженням від 14 серпня 2013 р. схвалив Концепцію розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013 - 2018 роки (далі – Концепція).

В цьому документі Кабінету Міністрів констатує, що в умовах загострення глобальної економічної кризи приватний сектор набуває статусу рівноправного партнера держави у виконанні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни. Плани антикризових дій та посткризового відновлення економіки, запроваджені в багатьох країнах, передбачають розширення співробітництва між державою, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства, що можливо лише за умови формування відносин державно-приватного партнерства. Значне поширення принципів державно-приватного партнерства у світі пов'язане не лише з прагненням держави залучити фінансові ресурси приватного сектору до виконання суспільно значущих за-

вдань соціально-економічного розвитку, а і з необхідністю використання складних організаційних, управлінських та виробничих технологій.

Кабінет Міністрів називає основні причини уповільнення розвитку державно-приватного партнерства. Однак, виходячи з того, що на момент схвалення Концепції Україна взагалі не мала прикладів реального застосування Закону про ДПП, очевидно, що в цьому випадку треба говорити про причини, що заважають розвитку співробітництва державних та приватних партнерів. Такими причинами є: недостатній рівень уваги держави до реалізації політики у сфері державно-приватного партнерства і недосконалість системи управління розвитком такого партнерства; відсутність у сфері державно-приватного партнерства дієвих заходів із створення умов для його розвитку, а також чіткого розмежування повноважень між органами державної влади та координації їх діяльності; наявність галузевих особливостей провадження господарської діяльності і складність умов довгострокового та взаємовигідного співробітництва між державою і приватними партнерами; низький рівень інституційної спроможності органів державної влади і приватного сектору до впровадження державно-приватного партнерства; низький рівень довіри громадян до органів державної влади та обізнаності з питань переваг реалізації інвестиційних проєктів на засадах державно-приватного партнерства, недостатній рівень поінформованості населення про переваги і ризики застосування механізмів такого партнерства, неналежне кадрове забезпечення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування фахівцями у сфері державно-приватного партнерства, недостатній обсяг фінансування реального сектору економіки; несприятливий інвестиційний клімат і складність умов провадження підприємницької діяльності під час реалізації проєктів державно-приватного партнерства; наявність проблем у відносинах між органами державної влади і приватним сектором під час проведення погоджувальних процедур, захисту прав власності інвесторів, розв'язання господарських спорів; складність механізму надання державної підтримки для реалізації довгострокових інвестиційних проєктів за участю приватних партнерів; відсутність ефективного механізму надання державної підтри-

мки у сфері державно-приватного партнерства; неузгодженість нормативно-правової бази з питань державно-приватного партнерства; недосконалість механізму тарифного регулювання та економічна необґрунтованість тарифів.

Верховна Рада 12 лютого 2015 року прийняла за основу законопроект № 1058 про зняття регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства в Україні та стимулювання інвестицій.

Законопроект покликаний усунути недоліки Закону про державно-приватне партнерство шляхом наступних заходів:

1) введення чіткого розмежування між проектами, які реалізуються в рамках ДПП, і проектами, які реалізуються в інших формах;

2) поліпшення регулювання відносин, що виникають у зв'язку з наданням в користування земельних ділянок для здійснення ДПП;

3) запровадження ефективних механізмів державної підтримки (Автономної Республіки Крим, територіальної громади) в реалізації проекту ДПП;

4) визначення органів державної влади, уповноважених проводити аналіз ефективності здійснення ДПП та доцільності укладення відповідних договорів;

5) введення додаткових гарантій для приватного інвестора на випадок затвердження тарифів на його товари (роботи, послуги) нижче економічно обґрунтованого рівня;

6) усунення протиріччя між Законом про ДПП та іншими спеціальними законами та нормативно-правовими актами, які регулюють порядок укладення договорів в рамках ДПП в різних сферах економіки, і т.д.

Однак, лише практика застосування запропонованих змін до Закону про ДПП покаже, наскільки новий механізм реально сприяє розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

Силенко Наталія Миколаївна,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правового регулювання економіки (Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця)

АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНВАЛІДІВ

При реалізації інвалідами конституційного права на працю виникають певні труднощі, а саме, ще й досі залишаються неврегульованими питання щодо охорони праці цих осіб, що свідчить про недосконалість в Україні правового механізму їх працевлаштування.

23 лютого 2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації інвалідами права на трудову діяльність» [1]. У зв'язку із цим зміни торкнулися і ст. 2 Закону України «Про зайнятість населення» [2], згідно з якою, інвалідів можна визнавати безробітними, але лише тих, які не досягли пенсійного віку. Державна служба зайнятості вправі направляти для працевлаштування на підприємства всіх форм власності за наявності там вільних робочих місць (вакантних посад) інвалідів, які звертаються до неї, відповідно до рівня освіти, професійної підготовки й рекомендацій МСЕК, наявних у них кваліфікації, знань і з урахуванням їх побажань. При відмові в прийомі на роботу інвалідові (крім інвалідів, які не досягли пенсійного віку) в межах установленої броні з підприємств, установ та організацій державна служба зайнятості стягує штраф. Одержані кошти спрямовуються до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття і можуть використовуватися для фінансування витрат підприємств, які створюють робочі місця для цих категорій населення понад встановлену квоту.

Чинне законодавство допускає неоднозначне трактування прав та обов'язків підприємств, Фонду соціального захисту інвалідів та інших органів в питаннях забезпечення працевлаштування людей зі зниженою працездатністю, що призводить до численних звернень цього Фонду або прокуратури (в інтересах Фонду) до суду з позовами про стягнення штрафних санкцій за незабезпечення робочими місцями осіб розглядуваної категорії.

Судова практика розгляду справ, що стосуються працевлаштування інвалідів, протягом останніх років була досить різноманітною. Тривалий час суди вважали, що підприємство повинне лише створювати робочі місця для забезпечення працевлаштування таких людей, пізніше обстоювалася позиція, що ця процедура теж належить до обов'язків підприємства. Однак з часом суди визначилися зі своєю позицією, дійшовши висновку, що обов'язок працевлаштовувати людей з вадами здоров'я необхідно покладати на державну службу зайнятості.

Проте колегія суддів Вищого адміністративного суду України зайняла протилежну позицію із цього питання, зокрема, зазначивши, що підприємство в повному обсязі виконало нормативи щодо створення робочих місць, призначених для працевлаштування інвалідів. Згідно з ч. 10 ст. 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» керівники підприємств (об'єднань), установ та організацій, незалежно від форми власності й господарювання в разі незабезпечення зазначених нормативів несуть відповідальність у встановленому законом порядку [3].

Аналіз судової практики свідчить про існуючий обов'язок роботодавця лише створювати такі місця для людей з обмеженими фізичними можливостями, а не працевлаштовувати їх, оскільки цей обов'язок покладено на органи трудової зайнятості населення. Іншими словами, обов'язок підприємства зі створення робочих місць для інвалідів не супроводжується його зобов'язанням займатися пошуками працівників-інвалідів для їх працевлаштування. Це підтверджується нормами, що містяться в Положенні про Фонд соціального захисту інвалідів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002 р., №1434 [4]. Згідно з Положенням завданням цього Фонду є контроль за додержанням підприємствами нормативів робочих місць для забезпечення працевлаштування осіб досліджуваної категорії. Саме йому надається право контролювати своєчасне перерахування підприємствами штрафів за недотримання ними вказаних нормативів для забезпечення робочими місцями людей зі зниженою працездатністю і провадити перевірки на них щодо додержання законодавчого закріплення вказаних нормативів. Доречно було б за Фондом як за контролюючим

органом закріпити обов'язок контролювати направлення органами відповідної служби зайнятості необхідну чисельність інвалідів на відповідні підприємства. Адже на практиці належним чином так і не врегульовано механізму працевлаштування людей з інвалідністю. З огляду на судову практику варто чітко закріпити обов'язки підприємств, Фонду соціального захисту інвалідів і Державної служби зайнятості щодо реалізації заходів, спрямованих на працевлаштування осіб зі зниженою працездатністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації інвалідами права на трудову діяльність: Закон України від 23.02.2006 р., №3483-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 32. – Ст. 271.

2. Про зайнятість населення: Закон України від 01.03.1991 р. № 803 –XII // Відом. Верхов. Ради України УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 170.

3. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21.03.1991 р., № 875-XII (із змін. та доповн.) // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252.

4. Положення про фонд соціального захисту інвалідів: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2002 р., № 1434 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 39. – Ст. 68.

Тіхонова М.А.

к.ю.н., доцент кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін ФБКЗТЛ ХНУВС.

СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ СПОРТУ

Відносини, пов'язані зі страхуванням, регулюються Конституцією України, Закону України (далі – ЗУ) «Про страхування» і глави 67 ЦК України. Деякі положення щодо страхування спортсменів містить ЗУ «Про фізичну культуру і спорт».

Відповідно до ст. 43 ЗУ «Про фізичну культуру і спорт» та п. 4 ч. 1 ст. 7 ЗУ «Про страхування» спортсмени вищих категорій¹ підлягають обов'язковому державному страхуван-

¹ Спортсменами вищих категорій є спортсмени, які мають найвищі досягнення на офіційних національних та міжнародних змаганнях і які включені згідно з спортивним рейтингом

ню в порядку, визначеному Постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку та умов обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій» від 31.05.1995 року № 378. Обов'язкове державне страхування спортсменів збірних команд України здійснюється на випадок загибелі або смерті застрахованого під час підготовки до змагань та участі в них; втрати застрахованим працездатності внаслідок поранення, контузії, травми або каліцтва, захворювання чи інвалідності, що сталися під час підготовки до змагань та участі в них. Обов'язкове державне страхування здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, що виділяються на утримання штатних збірних команд України.

Крім того, офіційне визнання спортсменів представниками конкретної професії означає включення їх до програми обов'язкового соціального страхування від нещасних випадків і професійних захворювань.

Згідно з нормами ЗУ від 23.09.1999 № 1105–XIV "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" при настанні страхового випадку застрахованій особі покладаються виплати або у вигляді допомоги по тимчасовій непрацездатності, або у вигляді оплати додаткових витрат, пов'язаних з медичною, соціальною та професійною реабілітацією застрахованого. Однак найчастіше спортсмену отримати відшкодування за цим законом досить важко через специфіку трудових правовідносин у спорті¹.

Відповідно до ст. 3 КЗпП України законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності. Відповідно до ч.3 ст. 21 КЗпП України особливою формою трудового договору є контракт. Сфера застосування контракту визначається законами України.

А відповідно до ч. 2 ст. 38 ЗУ "Про фізичну культуру і спорт" діяльність у професійному спорті спортсменів, яка пов'язана з підготовкою та участю у спортивних змаганнях

до складу збірних команд України (ВР України, Закон „Про підтримку олімпійського, паравілімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні” від 14.09.2000 № 1954-III).

¹ Наприклад, як це сталося зі спортсменів з м. Рівне [5; 6; 7]

серед спортсменів–професіоналів і є основним джерелом їхніх доходів, здійснюється відповідно до цього Закону, КЗпП та інших нормативно–правових актів. Відповідно до ч. 3 ст. 38 цього ж Закону спортсмен України набуває статусу спортсмена–професіонала з моменту офіційного оформлення **контракту** (виділено автором) з відповідним суб'єктом організації цієї діяльності з метою участі у змаганнях серед спортсменів–професіоналів. Такі самі положення містив і цей же ЗУ, але в редакції 2007 року.

Отже, не зважаючи на зміни ЗУ “Про фізичну культуру і спорт”, на сьогоднішній день в Україні продовжує існувати гостра проблема розмежування трудового контракту та цивільно-правового договору. Але саме від цього залежить хто саме повинен укласти договір страхування. Так, якщо спортсмен укладає трудовий договір з роботодавцем, то саме роботодавець і повинен укласти договір зі страховою компанією та застрахувати свого робітника. Але якщо спортсмен працює за цивільно-правовим договором і від є суб'єктом підприємницької діяльності, то він повинен самостійно укласти зі страховою компанією договір на випадок загибелі або смерті застрахованого під час підготовки до змагань та участі в них; втрати застрахованим працездатності внаслідок поранення, контузії, травми або каліцтва, захворювання чи інвалідності, що сталися під час підготовки до змагань та участі в них.

Використана література:

1. Конституція України. / Верховна Рада України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. – № 30. – С. 141;

2. Про фізичну культуру і спорт : Закон України. / Верховна Рада України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994. – № 14. – С. 80.

3. Про страхування : Закон України. / Верховна Рада України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. – № 18. – С 78;

4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України / Верховна Рада України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999. – № 46. – С. 403.

5. Єдиний реєстр судових рішень : Електронний ресурс / Режим доступу –<http://reyestr.court.gov.ua/Review/5595738>

6. Єдиний реєстр судових рішень : Електронний ресурс / Режим доступу –<http://reyestr.court.gov.ua/Review/2136377>

7.Єдиний реєстр судових рішень : Електронний ресурс / Режим доступу –<http://reyestr.court.gov.ua/Review/10800456>

8.Кодекс законів про працю України : Закон України. / Верховна Рада України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1971. – № 50.

9.Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України. / Верховна Рада України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000. – № 1954-III.

Тищенко Юлія Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ)

РОЗМІР ГРОШОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Для порушення справи про банкрутство, відповідно до частини другої статті 10 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – закон про банкрутство), необхідна відповідна заява боржника або кредитора, яка подається до господарського суду за місцезнаходженням боржника.

Проте, зазначена заява повинна подаватися за наявності певних ознак, що визначають стійку неплатоспроможність боржника та є підставою порушення справи про банкрутство.

Однією з ознак неплатоспроможності боржника є розмір грошових вимог його кредитора.

Згідно з частиною третьою статті 10 закону про банкрутство, справа про банкрутство порушується, якщо безспірні вимоги кредитора до боржника становлять не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленою для їх погашення строку.

Щодо базового розміру грошових вимог, то ця сума становить на 1 січня 2015 року 365 тис. 400 грн. (стаття 8 Закону України «Про державний бюджет на 2015 рік»). Нагадаємо, що перша редакція закону про банкрутство від 1992 року, яка діяла до 1999 року не містила вимоги щодо розміру грошових зобов'язань, які дозволяли порушувати справу про банкрутство.

Доцільність внесення відповідних змін до вітчизняного закону про банкрутство, можна обґрунтувати шляхом аналізу зарубіжного досвіду у цій сфері.

Досліджуючи положення законодавства про банкрутство зарубіжних країн, можна дійти висновку, що розмір грошових вимог не завжди є ключовим в порушенні справи про банкрутство.

Так, згідно зі статтею 3 Закону РФ «Про неспроможність (банкрутство)», розмір грошових зобов'язань, який має містити ознаки банкрутства, для фізичної особи повинен перевищувати вартість майна, що їй належить, а для юридичної особи, взагалі цей розмір не встановлений [1].

Законодавство Федеративної Республіки Німеччина, а саме «Положення про неспроможність» (Insolvenzordnung) від 5 жовтня 1994 року, також не містить вимоги щодо розміру грошового зобов'язання для визнання боржника неплатоспроможним. Справа про банкрутство може початися за ініціативою кредитора за наявності боргу, який не виплачується боржником протягом тривалого часу [2].

Відсутній базовий розмір грошових вимог і в Законі Французької Республіки «Про відновлення підприємств і ліквідацію їхнього майна в судовому порядку» № 85-98 від 25 січня 1985 року. Процедура неспроможності починається, якщо боржник не може задовольнити грошові зобов'язання кредиторів, строк виконання яких настав, за допомогою наявного у нього майна [3].

Проте згідно з Федеральним Законом США «Про банкрутство та неспроможність» (Bankruptcy Code) справа про банкрутство може бути почата у разі заборгованості боржника у сумі не менше п'яти тисяч доларів [4].

Розмір грошового зобов'язання визначений і в Законі Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії «Про неспроможність» (Insolvency Act) 1986 року. А саме, підставою для порушення справи про банкрутство є несплата за зобов'язаннями у сумі 750 фунтів стерлінгів [5].

Отже, дослідивши положення законодавств провідних країн світу щодо банкрутства, можна зазначити, що розмір грошових вимог дуже часто не є визначальною ознакою неплатоспроможності боржника. Основною підставою для порушення справи про банкрутство є лише наявність не задо-

воленої грошової вимоги, час пред'явлення якої настав. Проте, на нашу думку, запровадження такої практики в Україні не є доцільним, адже, порівняно із досвідом конкурсного процесу розвинутих країн Європи, де економічна система ґрунтується на законності, сталих звичаях ділового обороту та економічної доцільності, спокуса штучно втягнути платоспроможне підприємство у заформалізовану процедуру банкрутства, виникає не часто, що, на превеликий жаль, поки не можна сказати про Україну.

Тому існування у вітчизняному законі про банкрутство базового розміру грошових вимог, як ознаки визнання неплатоспроможності боржника, є цілком виправданим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про неспроможність (банкрутство) : Федеральний Закон Російської Федерації № 127-ФЗ від 26.10.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consultant.ru/popular/bankrupt/58_1.html#p136.
2. Положення про неспроможність (Insolvenzordnung) : Закон Федеративної Республіки Німеччина від 5.10.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.germany.allbusiness.ru/content/document_r_B6DBA991-C89A-4B1B-BA17-1C3E900B1F1C.html.
3. Степанов В.В. Неспроможність (банкрутство) у Росії, Франції, Англії, Німеччини. - М: Статут, 1999. – 208 с.
4. US Bankruptcy Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/11>.
5. Insolvency Act, 1986 July, 25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>.

Трофимовська Юлія Володимирівна,
здобувач кафедри трудового та господарського права
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В юридичній літературі існують різні точки зору та підходи щодо розуміння питання правової природи матеріальної відповідальності сторін трудового договору.

Так, дискусійними і донині залишаються окремі питання відповідальності, які хоч і знайшли своє висвітлення в літературі, але єдиний підхід щодо їх вирішення відсутній і

на сьогодні. Необхідно зауважити, що на підставі галузевої ознаки в теорії права розрізняють наступні види юридичної відповідальності: конституційна, кримінально-правова, адміністративно-правова, цивільно-правова, дисциплінарна та матеріальна відповідальність.

Навіть в сучасній правовій науці з питання щодо самостійності матеріальної відповідальності робітника і роботодавця нема єдності думок. Поряд з позицією, яка визнає матеріальну відповідальність сторін трудового договору видом юридичної відповідальності, існує доволі велика кількість протилежних суджень, які розділяють матеріальну відповідальність як цілісну правову категорію на окремі види юридичної відповідальності (працівника та роботодавця), мають на меті замінити матеріальну відповідальність за нормами трудового права цивільно-правовою, дисциплінарною і навіть трудовою відповідальністю [1, с.576].

Велике різноманіття поглядів є причиною таких негативних наслідків, як ототожнення матеріальної відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності, спотворення поняття матеріальної відповідальності сторін трудового договору, її сутності, неможливості створення діючого правового механізму майнової відповідальності працівника і роботодавця, небажане звільнення роботодавця від матеріальної відповідальності, що, в цілому, викликає нагальну потребу в проведенні додаткових досліджень у означеному напрямку.

В зв'язку з цим, думається, було б доцільно звернутися, насамперед, до загальнотеоретичної науки, яка на підставі галузевої ознаки розрізняє такі види юридичної відповідальності як конституційну, матеріальну, дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та кримінальну [2; 3].

Як видно, в означеному переліку матеріальна відповідальність сторін трудового договору, яка регулюється нормами трудового права, займає рівнозначне місце, а отже, можна зробити висновок, що є самостійним видом юридичної відповідальності.

Проте, не всі теоретики права є прибічниками означеної класифікації видів юридичної відповідальності. Так, в запропонованих деякими авторами типологіях юридичної відповідальності матеріальна відповідальність, без зазначення яких-

небудь причин, не згадується взагалі, відповідно, тим самим не визнається її самостійний характер [4, с.471; 5, с.543].

Окремі вчені теоретики з близького зарубіжжя розглядають в якості окремого виду юридичної відповідальності не матеріальну відповідальність сторін трудового договору, а лише матеріальну відповідальність працівника, відзначаючи при цьому її застарілі атрибути. Таке явище є цілком зрозумілим, адже дослідження базувались на нормах Кодексу законів про працю, який був прийнятий ще за часів пострадянського періоду. Очевидно, що окремі норми давно втратили свою актуальність, а інші потребують періодичного вдосконалення в зв'язку з різними етапами трансформації економіко-правового розвитку країни, а відповідно, і видозміни змісту трудових правовідносин. В зв'язку з цим, напевно чи дослідники могли об'єктивно визначити місце матеріальної відповідальності працівника та роботодавця в сучасному законодавстві, тим більше, що норми матеріальної відповідальності урегульовані главою IX Кодексу законів про працю «Гарантії при покладенні на працівників матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації», а норми матеріальної відповідальності роботодавця взагалі розпорошені по різних главах чинного Кодексу, зокрема главі VII «Оплата праці», главі XI «Охорона праці», главі XV «Індивідуальні трудові спори» та ін.

Отже, вважаємо, що було б доречно в чинному трудовому законодавстві закріпити матеріальну відповідальність сторін трудового договору. Адже матеріальна відповідальність працівника і роботодавця один перед одним є відповідальність, яка має договірний характер, що доволі суттєво дозволяє відрізнити її від інших видів юридичної відповідальності. Крім цього, норми матеріальної відповідальності, як ми розглядали вище, охоплюють своїм регулюванням два окремі різновиди відносин з матеріальною відповідальністю, а саме: матеріальна відповідальність працівника перед роботодавцем за заподіяну шкоду та матеріальна відповідальність роботодавця перед працівником за порушення права на працю чи шкоду, заподіяну працівнику. Таким чином, на підставі вищевикладеного ми можемо зробити висновок, що матеріальну відповідальність в трудовому праві України доцільно розглядати як самостійний, незалежний вид юридичної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. К вопросу о самостоятельности материальной ответственности сторон трудового договора как вида юридической ответственности // В.Т. Савин /Актуальные проблемы трудового права. - № 5 (30). – 2013. – С.575-584.

2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2004. — 656 с.

3. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / За редакцією О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. - К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

4. Венгеров А.Б. Теория государства и права: учебник. М., 2000. - С.470-472.

5. Теория государства и права: учебник / под ред. А.С. Пиголкина. М., 2005. - С.540-545.

Туркот Ольга Андріївна,

юрисконсульт ГО «Об'єднання «Самопоміч»

(м. Львів), аспірант Донецького юридичного інституту МВС України

НАПРЯМИ ЗАХИСТУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ З ЧАСТКОЮ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА ВІД ПОСЯГАНЬ НА ЇХ МАЙНО ТА ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ

На сьогодні акціонерні товариства (АТ) є одними із найбільш прогресивних, але водночас і найменш захищених видів суб'єктів господарювання. Наявність акцій і можливість мати голос, пропорційний кількості (а відповідно і вартості) акцій виглядає демократично, але, разом з тим, стимулює інколи не зовсім чесний ажіотаж серед наявних акціонерів та сторонніх осіб, спрямований на придбання у власність якомога більшої кількості акцій. У такому випадку державі складно визначитися кого із акціонерів їй би хотілося бачити в якості власника контрольного пакету акцій, а також чи законним способом вони збільшили належну їм кількість акцій. А особливу увагу держава приділяє АТ, в яких частина акцій знаходиться у державній власності. На сучасному етапі розвитку економіки України постало питання щодо скасування правила блокуючого пакету акцій, особливо по відношенню до АТ з акціями у власності держави.

Законом України «Про внесення змін до статті 41 Закону України «Про акціонерні товариства» щодо кворуму загальних зборів акціонерних товариств з мажоритарними корпоративними правами держави» від 13 січня 2015 року № 91-

VIII, було доповнено п. 3 ст. 41 ЗУ «Про акціонерні товариства», відповідно до якої загальні збори АТ, у статутному капіталі якого є корпоративні права держави і в якому держава є власником 50 і більше відсотків простих акцій товариства, мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками більше ніж 50 відсотків голосуючих акцій. Щодо АТ з державною часткою капіталу, то зміни набули чинності одразу. А щодо інших – набудуть з 2016 року. Відповідно до вказаних змін знижено кворум загальних зборів з 60 +1% до 50+1% [1]. Відповідно, після внесення вказаних змін до законодавства, в АТ з державною часткою капіталу будуть простіше та швидше ухвалюватися рішення на зборах акціонерів. Особи, які мали понад 40 % акцій не зможуть блокувати проведення таких зборів.

Б.В. Деревянко зазначає, що загроза рейдерства є найбільш вірогідною саме для приватних АТ. Тому краще її мінімізувати уже на початковому етапі – іще на стадії утворення нового суб'єкта господарювання. Науковець вказує, що якщо стратегічні питання з організації діяльності закріпити у статуті, а також вказати, що внесення змін до статуту можливі лише після згоди усіх учасників, – то загроза рейдерства так само як і загроза майновим правам учасників майже унеможливується [2, с. 289]. Варто погодитись із вченим, оскільки крім законодавства необхідно прописувати у статуті усі важливі організаційні питання, пов'язані з управлінням АТ. Також зміни у законодавстві, щодо кворуму нададуть можливість АТ з державною часткою капіталу захистити права держави та надати можливість оперативніше приймати рішення на загальних зборах. Тут на перше місце виходить правова робота на підприємстві, роль якої часто недооцінюється. Проте держава має інколи застосовувати і механізми імперативного регулювання господарської діяльності. Принаймні у цьому нарізлі необхідність саме зараз для того, щоб відновити паритет в окремих стратегічних галузях виробництва.

А стосовно державного контролю у сфері АТ, великих корпорацій та об'єднань підприємств необхідно зазначити, що у багатьох розвинених країнах світу він ефективно здійснюється. С.М. Грудницька та інші вчені в якості прикладу наводять Швецію, яка є країною з традиційно розвиненим державним сектором економіки, який нараховує сім великих

державних корпорацій: управління гідроенергоресурсами, державні залізниці, поштове відомство, лісове управління, телевізійну компанію, управління аеропортами та промислово-корпорацію з випуску продукції цивільного та військового призначення. До складу корпорацій входять державні концерни, державні акціонерні компанії та їхні дочірні підприємства. Уряд щороку виділяє їм за погодженням з парламентом кошти на поточні витрати та капіталовкладення з державного бюджету. Разом з тим корпорації в оперативно-господарському відношенні зацікавлені у результатах господарської діяльності концернів та компаній, що входять до їхнього складу та діють на засадах комерційної самоокупності [3, с. 71-72]. Вважаємо, що економіку Швеції можна взяти за приклад України. А отже, внесені зміни до законодавства будемо вважати невеликою перемогою на користь держави, а для забезпечення інтересів як державних, так і приватних акціонерів в АТ необхідно посилювати правову роботу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до статті 41 Закону України «Про акціонерні товариства» щодо кворуму загальних зборів акціонерних товариств з мажоритарними корпоративними правами держави : Закон України від 13 січня 2015 року № 91 – VIII / Верховна Рада України // *Голос України*. – 2015. – № 16. – 20 січ.
2. Дерев'янко Б.В. Забезпечення прав власників майна приватних ВНЗ при їх реорганізації / Б.В. Дерев'янко // *Форум права*. – 2010. – № 4. – С. 286–291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10dbvpir.pdf>.
3. Дерев'янко Б.В., Грудницька С.М. Державне регулювання функціонування промислово-фінансових груп у сфері підприємницької діяльності: Монографія / За ред. М.К. Галянтича. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва, 2005. – 176 с.

УДК 342.9:343.353

М.О. Тучак,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Забезпечення прав і свобод громадян та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвер-

дження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави в цілому та правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень [1]. Важливим чинником забезпечення названого обов'язку є створення сучасної, ефективної системи державного управління, щодо застосування превентивних антикорупційних механізмів, правил по усуненню наслідків корупційних правопорушень.

За для вирішення цього обов'язку держава в 2014 році прийняла понад п'яти законів що спрямовані суттєво знизити рівень корупції в країні. До таких законодавчих актів можна віднести Закон України «Про запобігання корупції» [2]. Однак прийняті закони, на нашу думку, мають окремі недоліки та прогалини, що дає підстави стверджувати про необхідність внесення до них змін та доповнень, зокрема до Закону України «Про запобігання корупції».

Доцільним вбачається внести зміни до вище вказаного закону вдосконаливши поняття корупційного правопорушення в якому має передбачатися одна із форм вини. Це випливає із сутності ст.62 Конституції України, яка передбачає: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Крім того така ознака як вина передбачена в ст.9 КпАП [3] та ч.2 ст.2 Кримінального кодексу України [4]. Адміністративним проступком може бути тільки винне діяння, тобто свідомий, вольовий акт протиправної поведінки. Вина полягає в психічному ставленні особи до діяння та його шкідливих наслідків і може бути умисною або необережною. Однак антикорупційним законодавством не передбачено вину як обов'язкова ознака, і тому корупційне правопорушення визначається як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене суб'єктом корупції, за яке законом встановлено кримінальну або інші види відповідальності. Вище зазначено повною мірою стосується і визначення поняття правопорушення пов'язаного з корупцією за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Логічним та обґрунтованими мають бути вимоги щодо вартості подарунків(ст. 23 Закон України «Про запобігання корупції») які можуть отримуватися особами що виконують функції держави. Викликають дискусії визначення вартості подарунків за яких вартість одноразових подарунків визначається сумою що не перевищує однієї мінімальної заробітної плати а вартість декількох подарунків з одного джерела протягом року,сумою що не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня поточного року.

Вбачається не коректним застосування слова «пільга» в контексті поняття «неправомірної вигоди»передбаченого в ст.1 Закону України «Про запобігання корупції». Як відомо що пільга це переважне право громадян визначене чинним законодавством або виключення з загальних правил також передбачених в нормативних актах. То чи може бути право яке передбачене діючим законодавством одночасно бути (неправомірним) неправомірною вигодою. На нашу думку слово пільга із поняття «неправомірна вигода» має бути вилучено.

Дискусійними є питання наявність обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності для осіб що виконують функції держави. Вбачається що такі обмеження мають запроваджуватись тільки тоді коли держава забезпечить таке грошове утримання для зазначених осіб яке забезпечить гідні умови їх життя, дасть можливість сплачувати за комунальні послуги не більше 15% від свого грошового утримання. На актуальність такого ствердження вказували додатки №№ 1-7 до закону України "Про внесення змін до закону України "Про державний бюджет України на 2014 рік" де передбачались винятки щодо обмежень сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності для осіб що виконують функції держави. Слушним було б визначитись чи відповідають зазначені вище обмеження духу та букві Конституції України де визначено, що під час її прийняття Верховна Рада України дбала про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя. При цьому має враховуватись і те, що на сьогодні мінімальна заробітна плата складає 1218 гривень для працюючої особи а в її сім'ї можуть бути особи що перебувають на утриманні (неповнолітні, інваліди тощо.), тарифи на комунальні послуги та прожитковий мінімум який у 2015 ро-

ці визначений на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі з 1 січня 2015 року - 1176 гривень, з 1 грудня - 1330 гривень [5] Крім того має враховуватись колізія з трудовим законодавством в якому не передбачається будь яких обмежень обсягу трудових прав працівників в разі роботи на умовах неповного робочого часу.

Викладені пропозиції щодо змін в чинному законодавстві на нашу думку будуть сприяти: реалізації прав та свобод суб'єктами відповідальності за корупцію, реалізації повноважень органів що протидіють корупції, ефективному виявленню корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних з корупцією, забезпеченні законності при здійсненні провадження в справах про такі правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: зі змінами та доповненнями : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996.

2. Про запобігання корупції: Закон України // Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, ст.2056

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР 1984, додаток до № 51, ст.1122

4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131

5. Про Державний бюджет України на 2015 рік // Відомості Верховної Ради, 2015, № 5, ст.37

Фалько Любов Вікторівна, (викладач Харківський національний університет внутрішніх справ)

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

В теперішній час суспільством все більше уваги приділяється порядку використання коштів публічних фондів та контролю за дотриманням цього порядку. Так, в сучасних умовах європейської інтеграції актуальним стає питання удосконалення правового регулювання здійснення державних закупівель з урахуванням загальноприйнятих міжнародних норм і стандартів. При цьому державний фінансовий контроль є невід'ємним процесом використання державних коштів для закупівлі товарів робіт та послуг.

В процедурі державних закупівель законодавством пе-

редбачено здійснення попереднього фінансового контролю, поточного та подальшого фінансового контролю за результатами проведених заходів. Але саме найважливіша роль для недопущення зайвих втрат державних коштів належить попередньому фінансовому контролю. Тому що законодавцем заборонено органам, які уповноважені на здійснення контролю у сфері закупівель, втручатись у проведення процедур закупівель.

Згідно з затвердженою Урядом Концепцією розвитком державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року попередній фінансовий контроль передуватиме прийняттю управлінського рішення чи здійсненню фінансово-господарської операції. [1] Як зазначає Л.А.Савченко у даному випадку проходить вивчення підстав прийняття такого рішення для встановлення законності й цілеспрямованості фінансових операцій, що підлягають здійсненню. Перевіряється обґрунтованість фінансових розрахунків, відповідність вимогам чинного законодавства і здійснюється пошук можливостей більш ефективного використання фінансових ресурсів. [2, С. 148]

Відсутність регламентованих повноважень, чіткого переліку документів, які мали вимагатися державною казначейською службою та відмінність підходів до вирішення питань, пов'язаних зі сферою держзакупівель, у різних регіонах, спричинювала певну складність у реалізації повноважень цього контролюючого органу.

Законом України «Про здійснення державних закупівель» від 10 квітня 2014 року № 1197-VII [3] законодавча прогалина ліквідована та удосконалено правове регулювання здійснення попереднього фінансового контролю державних закупівель. Насамперед, регламентовані повноваження органів Державної казначейської служби України (ДКСУ) , як органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів щодо здійснення перевірок фінансових, звітних, конкурсних та господарських документів щодо здійснення закупівель.

Законодавцем визначено, що до здійснення оплати за договорами про закупівлю ДКСУ перевіряє наявність та відповідність укладеного договору про закупівлю звіту про результати проведення процедури закупівлі та річному плану

закупівель, правильність їх оформлення відповідно до законодавства, а також наявність оголошення про проведення процедури закупівлі, повідомлення про акцепт пропозиції конкурсних торгів (цінової пропозиції, пропозиції за результатами застосування переговорної процедури закупівлі), відомостей про рамкову угоду, за якою укладено договір про закупівлю (у разі проведення закупівлі за рамковими угодами), оголошення про результати процедури закупівлі, що були оприлюднені на веб-порталі Уповноваженого органу.

Перевіркою правильності оформлення документів вважається перевірка дотримання замовником встановлених законодавством вимог до форми документа та правильності його заповнення відповідно до затверджених інструкцій стосовно заповнення таких форм (за їх наявності) або розміщених на веб-порталі Уповноваженого органу.

Таким чином, визначені та конкретизовані раніш нерегульовані повноваження контролюючого органу щодо здійснення попереднього контролю та вжиття превентивних заходів при здійсненні оформлення перерахування коштів та прийняття замовниками господарських зобов'язань при здійсненні закупівель за державні кошти.

Вдосконалення правового регулювання фінансового контролю полягає у конкретизації повноважень контролюючого органу для їх належної реалізації та недопущення фінансових втрат держави.

При цьому чітко встановлені права та обов'язки ДКСУ можуть забезпечити збільшення питомої ваги попереднього контролю, спрямованого на відслідковування потенційних порушень на стадії проведення процедури закупівель з метою їх попередження або негайного виправлення.

Література

1. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 р. N 1347-р. - Режим доступу : http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article?art_id=50176&cat_id=43247
2. Савченко Л.А. Правові основи фінансового контролю: Навч. посіб./ Л.А. Савченко. - К.: Юринком Интер, 2008. - 504 с. , с.148

3. Про здійснення державних закупівель: Закон України № 1197-VII від 10 квітня 2014.// Голос України від 19.04.2014 – № 78

Фомін Григорій Федорович,

кандидат економічних наук, доцент
(Харківський національний університет справ)

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ВКЛАДІВ

1. Адміністративні заходи, що НБУ вводить щодо населення (обмеження по сумах зняття грошей з депозитів, обмеження на обмін валюти) і обмеження, які НБУ вводить щодо експортерів тільки погіршують ситуацію в державі. НБУ вважає, що курс гривні стабілізується, коли у населення закінчиться готівка. Хоча дії населення стосовно зняття з рахунків своїх вкладів слід вважати адекватною реакцією на економічну ситуацію в Україні. Що робить населення, коли вводять обмеження на зняття коштів з депозитів у сумі, що не перевищує 1,5 тисячі на добу? Природно, кожний день знімає по 1,5 тисячі гривень. В підсумку, банківська система за 2014 рік втратила третину депозитних ресурсів. Крім того, населення шляхом зняття власних депозитів захищає від знецінення гривні за рахунок курсової різниці.

2. 2014 рік став рекордним по кількості банкрутств у банківській системі: з ринку було виведено 33 банківських установи. Якщо розглядати кожну окрему ситуацію, стає зрозумілим, що в більшості випадків в такому масштабному зменшенню винна й економічна криза в державі й НБУ, який не зміг попередити маніпуляції на ринку. Є в цьому і доля провини комерційних банків: сума претензій до власників банків та їх менеджменту в фонді гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) перевищує 50 млрд. грн. Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (далі – Закон) встановлені правові, фінансові та організаційні засади функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, повноваження Фонду, порядок виплати Фондом відшкодування за вкладами, а також регулюються відносини між Фондом, банками, НБУ, визначаються повноваження та функції Фонду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків.

3. Рішення НБУ про віднесення банку до категорії проблемних вважається банківською таємницею, у зв'язку з чим вкладники про це узнають, як правило, вже тоді, коли банк визнається НБУ неплатоспроможним, Фонд вводить в цей банк тимчасову адміністрацію і у вкладників виникають проблеми. «Проблемність» банків відповідно до Закону це лише перехідний період, який може бути успішно подолано. Зняття депозитів у проблемному банку можливо, коли банк визнано неплатоспроможним і в якому введена тимчасова адміністрація, а також такий, який вже ліквідується. Відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 36 Закону у період тимчасової адміністрації не здійснюється задоволення вимог вкладників та інших кредиторів банку. Одночасно, це обмеження не розповсюджується на зобов'язання банку по депозитним строковим договорам та договорам банківського рахунку вкладників. Ці виплати здійснюються в розмірі суми вкладу та процентів, що нараховані на день прийняття рішення НБУ про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, але не більше 200 000.0 грн. Таким чином, власники вкладів, що перевищують вказану суму, ризикують частково втратити свої гроші. А ще більше ризикують власники валютних вкладів, так як при перерахуванні суми виплати здійснюються за офіційним курсом гривні, встановленому НБУ на день прийняття рішення НБУ про віднесення банку до категорії неплатоспроможних.

4. Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» щодо процедури повернення депозитів передбачено, що надання Фонду заяви про виплату коштів за договором банківського рахунку та договором банківського вкладу, строк дії яких закінчився до введення та у період тимчасової адміністрації, не потрібно. Оскільки виплати здійснюють відповідно реєстру, який формує уповноважена особа Фонду. А інформація щодо отримання коштів повідомляється на офіційному сайті Фонду. При тимчасовій адміністрації на сайті Фонду регулярно розміщується інформація про час, коли відповідні вкладники можуть отримати свої вклади та проценти по ним. Для цього достатньо звернутись у визначений Фондом строк та указаний у вищевказаному повідомленні банк та пред'явити відповідні документи (паспорт та довідка про призначення ідентифікаційного номеру). Під час тримісячного терміну дії в банку тимчасової адміністрації

ції, якщо не знайдено інвестора, який згоден придбати неплатоспроможний банк, Фонд звертається до НБУ із пропозицією ліквідувати такий банк. Потягом 5 днів після отримання такої пропозиції НБУ приймає відповідне рішення та інформує Фонд. В той же день уповноважена особа починає процедуру ліквідації банку. Строк ліквідації банку не більше 1 року. Після прийняття рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку вкладник отримує право на отримання гарантованої суми відшкодування коштів Фонду у межах граничного розміру. Виплата відшкодування у період ліквідації банку здійснюється відповідно загальному реєстру, який затверджується виконавчою дирекцією Фонду протягом 6 днів з дня прийняття НБУ рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку. На наступний день після затвердження цього реєстру починається фактичне перерахування коштів банку, через який буде здійснюватись виплати. Після цього банк-агент має 30 робочих днів для безпосереднього проведення виплат. Найбільш проблемним є відшкодування коштів по вкладам, що перебільшують 200 000.0 грн. Відшкодування цих виплат можливо за рахунок реалізації майна банку в порядку черговості, визначеному ст. 52 Закону, а саме в четверту чергу.

Підсумовуючи вищевикладене і враховуючи дуже складне фінансове становище держави, визначену суму відшкодування у розмірі 200 000.0 грн. слід вважати достатньою (90 % власників депозитів в Україні не перевищують цю суму).

Література

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564.

2. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами : постанова Правління НБУ від 03.12.2003 № 516 // Офіційний вісник України . 2004. – № 1. – Ст. 8.

Хоменко Володимир Петрович,

кандидат юридичних наук (Національна академія внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЗІ СЛУЖБАМИ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

На відміну від інших сфер господарювання, установи банківської системи діють в особливому законодавчому полі. Унаслідок специфіки своєї діяльності банки є відносно закритими від державного контролю, а відтак керівники банків, виявивши ознаки правопорушень, звертаються до правоохоронних органів лише в поодиноких випадках.

Нерідко ж, попри заповідані банкам немалі суми збитків, їх керівники обмежуються формальним поданням заяв до підрозділів Державної фіскальної служби (далі – ДФС) України або органів внутрішніх справ, проте без ознайомлення правоохоронців з результатами власних (внутрішніх) перевірок (посилаючись на банківську таємницю), що в подальшому ускладнює процес доказування та судовий розгляд таких проваджень.

Відомі випадки, коли банкіри намагаються використувувати підрозділи ДФС України для повернення боргів, списання збитків, тиску на боржників тощо. Водночас працівники правоохоронних органів, не маючи прямого доступу до всіх операцій та документів банку, нерідко змушені обмежуватися лише поверховим дослідженням наявних (доступних) доказів, не використовуючи більшість процесуальних та оперативно-розшукових засобів їх отримання.

Для виявлення ознак злочинів у сфері банківської діяльності підрозділи ДФС України вживають передбачених законом заходів щодо своєчасного, відповідного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення, комплексного використання й активного застосування гласних і негласних пошукових і розвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, методів економіко-правового аналізу, первинного фінансового моніторингу, ревізійних перевірок, використання позитивного досвіду, наукових рекомендацій, взаємодії з державними органами фінансового контролю і громадськістю.

У КПК України передбачено можливість одержання

інформації про кримінальне правопорушення не лише через надходження заяв чи повідомлень, а й шляхом безпосереднього виявлення слідчим, прокурором або іншою службовою особою з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про його вчинення. При виявленні в процесі досудового розслідування іншого кримінального правопорушення слідчий, за можливості, зобов'язаний прийняти таку заяву чи повідомлення та докласти зусиль для її подальшої реєстрації або оформити і зареєструвати рапорт про виявлення кримінального правопорушення.

Оскільки кожна банківська установа має свої представництва поза межами головного банку, рівень здійснення обслуговування об'єктів банківської системи, зокрема підрозділами ДФС України, виглядає наступним чином: головний банк – забезпечується силами центрального апарату Державної фіскальної служби і територіальних підрозділів, на території обслуговування яких він розташований; регіональні представництва банків – територіальними оперативними управліннями (відділами) головних управлінь (управлінь) обласної ланки; філії банків у містах та інших населених пунктах – підрозділами державних податкових інспекцій районної ланки.

Для підрозділів ДФС України необхідність взаємодії з банківськими підрозділами безпеки (які проводять «внутрішні» розслідування) є нагальною необхідністю, що зумовлюється такими об'єктивними чинниками:

по-перше, працівники служб безпеки банків є досвідченими фахівцями в цій галузі (переважна їх більшість – це колишні працівники оперативних та слідчих підрозділів), що важливо для правоохоронних органів для отримання необхідних консультацій і налагодження особистих контактів;

по-друге, служби банківської безпеки, здійснюючи заходи, пов'язані з технічним забезпеченням безпеки операцій за банківськими рахунками, володіють більш повною інформацією про криміногенну ситуацію у цій сфері;

по-третє, за чинним законодавством служби банківської безпеки не мають право проводити оперативно-розшукові заходи, що потребує залучення працівників відповідних оперативних підрозділів на початковому етапі розслідування.

Форми взаємодії працівників безпеки банку та підрозділів ДФС України у рамках кримінального провадження:

1) надання банком матеріалів внутрішніх розслідувань, які не містять в собі банківської таємниці, для початку кримінального провадження;

2) надання органу досудового розслідування (підрозділу ДФС України) доступу до технічних (охоронних) засобів банку, приміщень і документів для проведення перевірочних дій, слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, а також допомоги в їх проведенні;

3) сприяння підрозділу ДФС України в одержанні інформації від інших банків (фінансових установ);

4) спільне збирання та надання доказів під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень;

5) участь уповноважених працівників банку в досудовому розслідуванні як представників потерпілого та цивільного позивача відповідно до ст. 58, 61 КПК України;

6) участь служби безпеки банку у розшуку осіб, які вчинили посягання на інтереси банку або підозрюваних у їх вчиненні, а також вжиття у межах компетенції заходів щодо відшкодування завданих банку збитків.

Хом'якова Оксана Олександрівна,

аспірантка кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Класичного приватного університету

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПОХОДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ»

Визначення будь-якого поняття слід розпочинати із походження відповідного терміну. Термін «бюджет» є словом іншомовного походження і у відповідних словниках тлумачиться як «кошторис доходів і витрат держави, підприємства або окремої особи на певний строк» [1, с. 6]; «кошторис прибутків і видатків держави, підприємства на певний період» [2, с. 94]; «грошові кошти, кошторис витрат і доходів» [3, с. 71]. У тлумачних словниках, як правило, також визначається лише загальне поняття «бюджет», а окремі визначення поняття «місцевий бюджет» відсутні. Так, «бюджет» у тлума-

чних словниках визначається як: «кошторис прибутків і видатків держави, підприємства, сім'ї або окремої особи на певний період; планові обчислення майбутніх очікуваних грошових доходів і видатків держави, підприємства, сім'ї на певний період; фінансовий план, що відбиває витрати коштів на реалізацію різних фінансових операцій чи інвестиційних проектів і надходження від них [4, с. 105; 5, с. 47]. Термін «місцевий» визначається як «той, що стосується певної місцевості, краю; не загальний; що діє або має значення тільки в межах певної території, місцевості; не загальнодержавний» [4, с. 679; 5, с. 347]. Таким чином, поєднання двох вказаних понять (з урахуванням їх походження та тлумачення у словниках) дає нам визначення «місцевого бюджету» як кошторису доходів і витрат, що є необхідним для конкретної місцевості на протязі певного строку.

У навчальних виданнях з фінансового права зазначається, що в офіційних джерелах поняття «бюджет» стало застосовуватись на початку XIX ст. в Англії, а сам термін «бюджет» походить від нормандської «bougette», що перекладається як «шкіряний мішок». Процедура витягування зі шкіряного мішку канцлером документа для затвердження суми доходів і витрат держави на рік отримало назву «budget» [6, с. 54-55; 7, с. 77]. Пізніше воно було запозичене у Франції, трансформувавшись у бюджет, і отримало світове визнання [6, с. 54-55].

Самі визначення поняття «бюджет» досить різняться в різних навчальних джерелах, і здебільшого в них надаються визначення лише «державного бюджету», а не «місцевого». При цьому розрізняють «бюджет» як економічну категорію, як певні фінансові потоки (надходження та витрати) (матеріальний бік), як правову категорію, як політичний інститут, як певний документ. Так, бюджет визначають як:

1) одну з ланок фінансової системи України, економічну категорію, яка відображає грошові відносини, які виникають між державою з однієї сторони і фізичними та юридичними особами з іншої, з приводу формування централізованого фонду грошових коштів держави та його використання на розширене відтворення, підвищення рівня життя і задоволення суспільних потреб [6, с. 55];

2) закон, який дозволяє уряду збір доходів та їх витрачання, або план ведення державного господарства, який розрахований на певний період [8, с. 214];

3) регламентований законом (державний) або рішенням органів місцевого самоврядування (місцевий) план формування, розподілу і використання централізованого фонду коштів, необхідних для забезпечення виконання завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [7, с. 81].

У Бюджетному кодексі України бюджет визначається як план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Бюджети місцевого самоврядування визначаються в цьому кодифікованому акті як бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах).

В Юридичній енциклопедії «бюджет місцевого самоврядування» визначається як план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [9, с. 292]. Це визначення повністю відтворює те визначення цього поняття, яке надається у ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». В цьому Законі надаються також визначення різновидів місцевих бюджетів (районний, обласний), спільним у визначеннях яких є: 1) поняття «спільні інтереси» територіальних громад; 2) мета утворення цих бюджетів – виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Отже, з урахуванням походження поняття «бюджет», визначень цього поняття, наданих у тлумачних словниках, доктринальних джерелах, законодавчих актах можна стверджувати про відсутність єдиного підходу до цього питання через його многогранність та багатоаспектність. Як правова категорія визначення цього поняття пов'язане із наявністю певного нормативного документу, яким засвідчуються потреби у фінансових надходженнях з подальшою метою утримання певної території, виконання функцій місцевого самоврядування. Законодавче визначення цього терміну використо-

вує певну додаткову термінологію, яка є відсилкою, наприклад – бюджетний період. Проведений аналіз дозволяє виокремити певні ознаки місцевих бюджетів. По-перше, йдеться про відповідний документ, який приймається й затверджується в спеціально встановленому порядку. По-друге, цей документ передбачає наявність двох частин – доходів та витрат, які, в ідеалі, або мають співпадати, або (що ще краще), доходи мають переважати над витратами. По-третє, йдеться лише про фінанси, тобто грошові потоки. По-четверте, цей план доходів та витрат стосується лише певної частини території України, певної адміністративно-територіальної одиниці. По-п'яте, цей план завжди строковий. По-шосте, витрати місцевого бюджету мають забезпечувати лише функції та повноваження місцевого самоврядування, визначення якого (і це є недоліком законодавчої дефініції), законодавцем дублюється (у ст. 1 Закону, яка присвячена визначенню основних термінів, що використовуються в ньому, та в межах іншого поняття – «місцеве самоврядування» у ст. 2 цього Закону). Навряд чи це є доцільним, адже враховуючи й без того значний обсяг вказаного Закону, дублювання норм лише розширює його зміст. Навіщо тоді виносити окремі терміни у відповідну статтю?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов : [выше 25 000 слов и словосочетаний] / Л. П. Крысин. — М. : Эксмо, 2006. — 944 с.
2. Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бирик Г. М. Сюта ; за ред. С. Я. Єрмоленко. — Харків : Прапор, 2012. — 623 с.
3. Михельсон М. И. Толковый словарь иностранных слов, пословиц и поговорок / М. И. Михельсон. — М. : АСТ : Транзиткнига, 2006. — 1120 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : [250 000 слів] / [авт., кер. проекту та гол. ред. В. Т. Бусел]. — К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. — 1720 с.
5. Великий тлумачний словник української мови : [близько 40 000 слів / упоряд. Т. В. Ковальова]. — Х. : Фоліо, 2005. — 767 с.
6. Финансовое право : учебник / [Говенко П. Н., Кравченко А. С., Кузнецова Л. В. и др.]. — [изд. третье, с изм. и доп.]. — Х. : ООО «Одиссей», 2007. — 328 с.
7. Фінансове право : навч. посіб. (за кредитно-модульною системою) / [Андрущенко І. Г., Берлач Н. А., Безрутенко С. М. та ін.] ; за заг. ред. Д. М. Павлова, О. А. Кузьменка, А. Г. Чубенка. — К. : КНТ, 2009. — 520 с.

8. Финансы, деньги, кредит : учебник / под ред. О. В. Соколовой. — М. : Юристъ, 2000. — 784 с.

9. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемщученко та ін.] : — К. : Вид-во «Українська енциклопедія імені М. П. Бажана», 1998 — . — Т. 1: А-Г. — 1998. — 672 с.

Чепела Сергій Павлович,

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ РЯДОВОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

У період проведення пенсійної реформи, старт якої розпочато після підписання закону України від 8 липня 2011 року № 3668 "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи" змінено підходи до оформлення пенсій деяким категоріям громадян. Значні зміни внесено до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" у частині призначення пенсій за вислугу років, а саме з 1 жовтня 2011 року замість можливості оформити пенсію за наявності вислуги 20 років або більше у календарному чи пільговому обчисленні введено поетапне збільшення необхідного мінімального стажу служби у календарному обчисленні до 25 років у 2020 році. Також у 2011 році зменшено максимальний розмір пенсії з 90 до 80 відсотків відповідних сум грошового забезпечення.

Упродовж 2014 року парламентом та урядом внесено зміни до законів та постанов що стосуються питань проходження служби та призначення пенсії по лінії МВС України, а саме: Законом України від 27 березня 2014 року №1166 "Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні" внесено зміни у статтю 13 "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" щодо зменшення максимального розміру пенсії із 80 відсотків відповідних сум грошового забезпечення до 70 відсотків.

Законами від 27 березня 2014 року № 1169 та від 22 липня 2014 року № 1604 внесено зміни до Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" щодо збільшення

віку перебування в запасі Збройних сил із 40 і 45 років рядового і сержантського складу, 50 і 55 років молодшого та старшого офіцерського складу час перебування у запасі збільшено до 60 років. Беручи до уваги, що на теперішній час, граничний вік перебування на службі в органах внутрішніх справ України до підполковника міліції включно складає 45 років і 50 років для полковника міліції вказана норма практично унеможливорює звільнення зі служби в органах внутрішніх справ за віком у відставку, виняток становить категорія працівників, яка звільнюється зі служби в ОВС у відставку через хворобу, таке звільнення можливе на підставі рішення військово-лікарської комісії у разі прийняття нею рішення: "Непридатний до військової служби, із зняттям з військового обліку".

Аналіз законодавчих змін до пенсійного забезпечення осіб начальницького органів внутрішніх справ, та інших силових структур, на яких поширюється дія Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", показує, що упродовж останніх років соціальний захист військовослужбовців та працівників органів внутрішніх справ істотно погіршився.

При прийнятті бюджету на 2015 рік також розглядалось питання щодо зменшення розміру максимальної пенсії військовослужбовцям та іншим силовим структурам із 70 до 60 відсотків поряд із таким зменшенням пенсій прокурорам, суддям та іншим категоріям спеціальних пенсіонерів.

Наразі максимальний розмір пенсії осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ і військовослужбовців, не повинен перевищувати 70 процентів відповідних сум грошового забезпечення, а особам, які під час проходження служби брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і віднесені в установленому законом порядку до категорії 1, - 100 процентів, до категорії 2, - 95 процентів.

Причому максимальний розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги та пенсій за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством), не може перевищувати 12 мінімальних розмірів пенсії за віком, встановленої

абзацом першим частини першої статті 28 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", а по інших категоріях пенсіонерів розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги та пенсій за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством), призначених (перерахованих) у 2007 році, не може перевищувати 10 тисяч гривень на місяць, згідно із Законом №489 від 19.12.2006.

Також, слід зазначити, що існує певна категорія пенсіонерів розмір пенсії яких перевищують три мінімальні зарплати, тобто 3 тисячі 654 гривні, із січня 2015 року, у зв'язку із прийняттям Закону України від 28 грудня 2014 року "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" перевищення вищезазначеної суми оподатковується ставкою податку, що дорівнює 15 відсотків.

На мою думку, а також деяких теоретиків права соціального забезпечення, пенсія не є доходом громадян, враховуючи визначення дане Законом України від 9 липня 2003 року № 1058 "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування": пенсія – щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених цим Законом.

Автор щиро сподівається, що проект Пенсійного Кодексу України, що зареєстрований Верховною Радою України 16 листопада 2014 року за № 4290а, який розроблено з метою впорядкування законодавчого регулювання правовідносин в галузі пенсійного забезпечення. Завданнями законопроекту є подолання хаосу в пенсійному законодавстві, подолання правового нігілізму, недопущення порушень прав людини в галузі пенсійного забезпечення, усунення необґрунтовано привілейованого пенсійного забезпечення окремих категорій громадян, встановлення гідного та справедливого рівня пенсійного забезпечення для всіх громадян.

УДК 342.9

Чорна А.М.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗМІСТУ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Загальновідомим є той факт, що створення та відпрацювання механізму адміністративно-правового регулювання тієї чи іншої сфери соціальних відносин є наразі однією з основних проблем вітчизняної юридичної науки. Не є виключенням і сфера функціонування суб'єктів підприємницької діяльності через призму застосування системи оподаткування на території України.

Значна увага була приділена з'ясуванню сутності, визначенню складових елементів та диференціації типових ознак адміністративно-правового механізму забезпечення прав певних суб'єктів у окремих сферах суспільної діяльності з боку таких правників як: В. Б. Авер'янов, С. С. Алексеев, О. М. Бандурка, А. Т. Комзюк, І. А. Семенцова, І. П. Голосніченко, Ю. А. Тихомиров, М. М. Тищенко, О. І. Остапенко та інших. Однак на сьогодні на сторінках наукової літератури вбачається брак досліджень, які б носили комплексний характер та розкривали зміст механізму забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності в сфері оподаткування. Зазначене, виголошує актуальність обраної теми дослідження та вимагає постановки чіткої мети: з'ясувати механізм забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності в сфері оподаткування.

Важливим аспектом розкриття змісту адміністративно-правового механізму забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності в сфері оподаткування є розробка інформаційної моделі видів юридичних елементів такої системи. Так, наприклад, ст. 17 Податкового кодексу України, закріплено такі права платника податків:

1) безоплатно отримувати в контролюючих органах, у тому числі і через мережу Інтернет, інформацію про податки

та збори і нормативно-правові акти, що їх регулюють, порядок обліку та сплати податків та зборів, права та обов'язки платників податків, повноваження контролюючих органів та їх посадових осіб щодо здійснення податкового контролю;

2) представляти свої інтереси в контролюючих органах самостійно, через податкового агента або уповноваженого представника;

3) обирати самостійно, якщо інше не встановлено чинним законодавством, метод ведення обліку доходів і витрат;

4) користуватися податковими пільгами за наявності підстав у порядку, встановленому чинним законодавством;

5) одержувати відстрочення, розстрочення сплати податків або податковий кредит в порядку і на умовах, встановлених чинним законодавством;

6) бути присутнім під час проведення перевірок та надавати пояснення з питань, що виникають під час таких перевірок, ознайомлюватися та отримувати акти (довідки) перевірок, проведених контролюючими органами, перед підписанням актів (довідок) про проведення перевірки, у разі наявності зауважень щодо змісту (тексту) складених актів (довідок) підписувати їх із застереженням та подавати контролюючому органу письмові заперечення в порядку, встановленому чинним законодавством;

7) оскаржувати в порядку, встановленому чинним законодавством, рішення, дії (бездіяльність) контролюючих органів (посадових осіб), надані контролюючими органами податкові консультації;

8) вимагати від контролюючих органів проведення перевірки відомостей та фактів, що можуть свідчити на користь платника податків;

9) на нерозголошення контролюючим органом (посадовими особами) відомостей про такого платника без його письмової згоди та відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання посадовими особами службових обов'язків, крім випадків, коли це прямо передбачено законами;

10) на залік чи повернення надміру сплачених, а також надміру стягнутих сум податків та зборів, пені, штрафів у порядку, встановленому чинним законодавством;

11) на повне відшкодування збитків (шкоди), заподіяних незаконними діями (бездіяльністю) контролюючих органів (їх посадових осіб), у встановленому законом порядку;

12) за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, вести облік тимчасових та постійних податкових різниць, та використовувати дані такого обліку для складання декларації з податку на прибуток та інші.

Відтак, ми можемо помітити, що складові елементи наведених механізмів містять взаємопов'язані юридичні засоби, що відзначаються комплексним характером і полягають у застосуванні легалізованих форм впливу, як то:

а) внаслідок виявлення ознак порушення прав суб'єкта оподаткування, внаслідок неправомірних дій органів державного нагляду (контролю), їх посадових чи службових осіб, застосовуються правові засоби усунення негативних наслідків з метою врегулювання ситуації, що склалася, а також відновлення порушених законних інтересів;

б) у зв'язку з наявністю в суб'єкта підприємницької діяльності виробничих потужностей із використанням окремих категорій сировини (наприклад, спирту етилового), застосування правових засобів зміни чи припинення господарських правовідносин у зв'язку з удосконаленням норм законодавства в цій сфері;

в) з метою отримання відстрочення сплати обов'язкових платежів до Державного бюджету України, застосовуються правові засоби роз'яснення такого права й ініціації процедурних відносин у вказаному спрямуванні;

г) у зв'язку з реформуванням системи нормативно-правового регулювання діяльності закладів, установ, організацій у сфері оподаткування, застосування правових засобів оптимізації механізму утримання безоплатних стягнень до державного чи місцевого бюджету;

г) внаслідок присвоєння юридичним особам спеціального статусу, застосовуються правові засоби надання дозволу останнім на право користування пільгами з оподаткування тощо.

Враховуючи наведені вище положення та виокремлені взаємні ознаки перемінних двох систем забезпечення прав

фізичних та юридичних осіб у секторах господарської діяльності та застосування податкових зобов'язань, ми виділили наступні види юридичних елементів адміністративно-правового механізму забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності в сфері оподаткування:

1) механізм організаційно-правового забезпечення – підсистема засобів та чинників, які спрямовані на:

а) розробку та впровадження державних цільових програм за відношенням до окремих категорії суб'єктів оподаткування;

б) офіційне роз'яснення компетентними органами публічного права положень законодавства, що торкаються предметної (документальної) форми виконання податкових зобов'язань (в т.ч. допустимі строки надання звітної документації органам державного контролю);

в) удосконалення норм права, що стосуються застосування податкових зобов'язань у ході здійснення уповноваженими особами правочинів від імені юридичних осіб за різними спрямуваннями (наприклад, відчуження об'єктів господарського призначення на користь підконтрольних їм комерційних структур);

г) усунення випадків невинуватеної тяганини в частині реалізації процедурних відносин між суб'єктами оподаткування та відповідним колом державних органів тощо;

2) механізм матеріально-технічного забезпечення – підсистема взаємопов'язаних заходів щодо створення матеріальної бази та комфортних умов праці для суб'єктів публічного адміністрування, що розглядаються, а також законодавчо регламентований порядок реструктуризації чи оптимізації мережі органів забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності в сфері оподаткування тощо;

3) механізм інформаційно-аналітичного забезпечення – підсистема засобів та умов, які сприяють реалізації та захисту прав організацій всіх форм власності та напрямів господарської діяльності чи фізичних осіб-підприємців у державному секторі застосування правових режимів оподаткування. Зокрема, з метою безперешкодної реалізації права на безоплатне отримання в контролюючих органах, у тому числі і через мережу Інтернет, інформацію про податки та збори (в т.ч. нормативно-правові акти, що їх регулюють), управління

проектування та розробки інформаційних систем Департаменту розвитку інформаційних технологій Державної фіскальної служби України розробило та впровадило на офіційному порталі вказаного центрального органу виконавчої влади пошукову систему “Реєстр платників податків на додану вартість”.

Чорноус Олена Василівна,

доцент кафедри трудового та господарського права, к.ю.н., доцент (Харківський національний університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО ПРАЦІВНИКІВ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЇЇ ПОРУШЕННЯ

Конституція України закріпила в якості основних соціальних прав право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст.49), право на належні, безпечні й здорові умови праці (ст.43) [1]. Право на охорону праці, яке включає в себе право на безпечні та здорові умови праці передбачається цілою низкою актами міжнародних організацій, серед яких значне місце займають Європейська соціальна хартія, яка була ратифікована Україною 14.09.2006 р., ряд конвенцій, Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права, який в ст.12 закріплює право кожної людини на медичну допомогу та медичний догляд у разі хвороби.

Найбільш важливі норми щодо охорони здоров'я працівників на виробництві на національному рівні закріплені в таких джерелах трудового права як Кодекс законів про працю України. Так ст.2 до числа основних трудових прав працівників відносить право на здорові та безпечні умови праці, які більш детально закріплені у трьох главах Кодексу законів про працю України (глава XI «Охорона праці», глава XII «Праця жінок», глава XIII «Праця молоді») [2] та конкретизуються в Законі України «Про охорону праці» [3]. В свою чергу Основи законодавства України про охорону здоров'я в ст.6 закріплюють право на охорону здоров'я, що передбачає серед інших право на безпечні й здорові умови праці.

Як відомо, термін «охорона праці» у вузькому розумінні завжди визначав створення для працівників здорових та без-

печних умов праці. Так, відповідно до ст.1 Закону, охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі роботи [3]. Необхідно зауважити, що останнім часом доволі часто вимоги щодо охорони праці та здоров'я працівників не дотримуються і не виконуються належним чином власниками підприємств та організацій різних форм власності, що використовують працю найманих працівників. Працівники звертаються із скаргами, що керівники безвідповідально ставляться до обов'язків щодо забезпечення та створення здорових і безпечних умов праці, часто розглядають ці питання як другорядні, що веде до зловживання нормами діючого законодавства з боку власників і, відповідно, постійного їх порушення чи ігнорування. Доцільно відмітити, що трудове право передбачає здійснення державного контролю та нагляду, а також профспілкового контролю за дотриманням трудового законодавства та інших актів, що містять норми трудового права. Так, внутрішньовідомчий контроль виражається в систематичній перевірці міністерствами і відомствами дотримання стандартів, норм і правил охорони праці, трудового законодавства на підпорядкованих їм підприємствах. В свою чергу громадський контроль за станом охорони праці на підприємстві здійснюють профспілкові комітети та уповноважені з питань охорони праці. Професійні спілки та уповноважені з питань охорони праці здійснюють громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці, створення безпечних і шкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, забезпечення працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

Право профспілок контролювати дотримання норм трудового права з питань охорони праці передбачено в Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [4]. З цією метою, а також для перевірки виконання умов колективних договорів і угод (в яких завжди передбачені норми про охорону праці), профспілки мають право на проведення незалежної експертизи умов праці, а також об'єктів виробничого призначення, що будуються чи експлуатуються, на відповідність їх нормативно-правовим актам з

питань охорони праці, брати участь у розслідуванні причин нещасних випадків і профзахворювань на виробництві та давати свої висновки про них. У системі контролю за станом охорони праці важливе місце належить громадським інспекторам з охорони праці, які повинні вибиратися відкритим голосуванням в кожній профгрупі.

До обов'язків роботодавця відносяться сприяння створенню належних умов для діяльності профспілкових організацій, що діють на підприємстві, в установі або організації; створення безпечних і нешкідливих умов праці; вжиття заходів щодо полегшення і оздоровлення умов праці працівників шляхом впровадження прогресивних технологій; зниження і усунення запиленості та загазованості повітря у виробничих приміщеннях, зниження інтенсивності шуму, вібрації, випромінювання; розроблення за участю профспілок і реалізація комплексних заходів щодо охорони праці відповідно до Закону України «Про охорону праці» [3] тощо.

За порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань чинне законодавство передбачає заходи дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності, які покликані і дозволяють гарантувати забезпечення реалізації права працівників на охорону праці. У випадку, якщо попередження про можливу відповідальність не зупиняє роботодавця, його посадових осіб і правопорушення має місце, передбачене діючим законодавством покарання повинно бути застосоване.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Дод. до № 50. — Ст. 375.
3. Про охорону праці: закон України від 14 жовт. 1992 р. № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49. — Ст. 668.
4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: закон України від 15 верес. 1999 р. № 1045-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 45. — Ст. 397.

Щербина Мария Михайловна,
кандидат философских наук
(Харьковский национальный университет внутренних дел)

ЭКОЛОГИЯ И ФИЛОСОФИЯ ЭКОЛОГИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ

Экологические проблемы современности актуальны и остры для каждого из нас, поскольку повсеместное ухудшение экологической ситуации в мире, связанное со все более возрастающей интенсивностью и разнообразием техногенного воздействия человечества на окружающую среду, существенным увеличением численности населения подталкивает нас к постановке и поискам решения проблемы сохранения естественной природы для выживания человечества как вида.

Философия экологии рассматривает концептуальные и методологические вопросы экологической науки. Однако, формулировка этих вопросов осложняется разногласием в дефиниции экологии. Во-первых, экологию понимают как важную и увлекательную ветвь биологии, акценты которой направлены на свойства нечеловеческих организмов в естественных условиях. Во-вторых, более широкое определение включает в себя изучение человека и окружающей среды в их динамических отношениях, соответственно, это мнение ставит под сомнение традиционное представление о экологии как сугубо естественной науке, но выдвигает на передний план восприятие философских, социальных, психологических и мировоззренческих проблем. Экология – только один маленький шаг к актуальным политическим, этическим, законодательным и управленческим решениям о том, как лучше всего жить в, по-видимому, все более хрупкой, деградирующей окружающей среде. В-третьих, нужно заметить, что философия экологии может непосредственно способствовать в понимании экологии и ее круга проблем и помочь с продвижением образа мышления, способствующего выживанию человека и природы в их гармоничных взаимоотношениях. Таким образом, проблемы взаимоотношений человека и природы можно рассматривать как часть формирующейся дисциплины «biohumanities» на стыке биологии и гуманитаристики [1].

Одной из важнейших ветвей этой системы можно считать постановку философских задач для экологического пра-

ва. Такими задачами видяться построение модели социального взаимодействия как эколого-информационной цивилизации, способной к гармонизации отношений с природной средой [2]., замена коперниканского антропоцентристского отношения к природе как ресурсу на отношения общественной коэволюции, разработка этических принципов экологии и внедрение экологической культуры [3], экологической парадигмы и экологического императива.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Colyvan M., Ginzburg L. Ecological Orbits: How Planets Move and Populations Grow. – Oxford University Press, New York, 2004 168 p.

2. Чижов П.Г. Философия и экологические проблемы // Вызов современности и философия: материалы «Круглого стола», посвященного Дню философии ЮНЕСКО. Кыргызско-Российский Славянский университет / Чижов П.Г. – Бишкек, 2004. с. 97-102

3. Захарова Е. Ю., Щеткина И. А. Экологическая культура как составляющая социальной безопасности общества www.gramota.net/materials/3/2013/1-2/20.html

Шуміло Олексій Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ПРАВО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛADOVA КОНСТИТУЦІЙНИХ ОСНОВ ПРАВОВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Конституційні основи правового господарського порядку в Україні становлять: право власності Українського народу на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, що здійснюються від імені Українського народу органами державної влади і органами місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України [1]. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю

гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою лише відповідно до закону [2].

Окремі питання правового регулювання статусу земель сільськогосподарського призначення як об'єкта права власності привертали увагу учених. Разом з тим аналіз наявної наукової літератури свідчить, що питання специфіки права власності сільськогосподарських підприємств на землі залишилися поза увагою дослідників.

Згідно з ч. 1 ст. 2 Земельного кодексу України [3], земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування й розпорядження землею. Водночас ч. 1 ст. 78 право власності на землю визначено як право володіти, користуватися й розпоряджатися земельними ділянками. Тобто законодавець майже ототожнює поняття земельних відносин і правовідносин власності, що призводить до обмеженого тлумачення поняття земельних відносин.

Земельні ділянки сільськогосподарського призначення використовуються їх власниками або користувачами лише відповідно до вимог щодо користування землями певної категорії. Зокрема, щодо земель сільськогосподарського призначення існують певні заборони при реалізації права розпорядження вказаними земельними ділянками. Такий підхід обмежує конституційне право приватної власності громадян та негативно впливає на правопорядок.

Землі сільськогосподарського призначення передаються сільськогосподарським кооперативам тільки у власність і не можуть надаватися в постійне користування, тому що згідно з п. «а» ч. 2 ст. 92 Земельного кодексу України [3] право постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності набувають підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності. Оскільки кооперативи не є державною чи комунальною власністю, то їм відповідно право постійного користування не може бути надане.

Землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватися у власність іноземним юридичним особам. Таким чином, засновниками сільськогосподарських підприємств можуть бути лише громадяни України та юридичні особи, зареєстровані в Україні [3]. Іноземні громадяни, зва-

жаючи на заборону щодо належності їм земель сільськогосподарського призначення у приписах земельного законодавства не можуть бути засновниками, сільськогосподарських підприємств.

Проте, згідно із Законом України «Про кооперацію» [4], засновниками кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а також юридичні особи України й іноземних держав, які беруть участь у діяльності кооперативів через своїх представників. Таким чином, норми земельного законодавства вступають у суперечність із нормативними приписами щодо кооперативних відносин, установлюючи обмеження для певних суб'єктів права у сфері реалізації ними права власності на землі сільськогосподарського призначення. Очевидно, вирішення указаної суперечності має бути зафіксоване окремим пунктом у Законі України «Про кооперацію».

За попередньою редакцією Земельного кодексу України землі сільськогосподарського призначення передавалися сільськогосподарським кооперативам у власність безкоштовно. За чинним Земельним кодексом України землі сільськогосподарського призначення надаються у приватну власність сільськогосподарським кооперативам за плату та за цивільно-правовими угодами.

Земля насамперед є власністю та надбанням народу України, тому держава має право встановлювати певні обмеження на розпорядження землею для забезпечення законних прав та інтересів громадян України, передбачених Конституцією України. При цьому певні заборони на право власності на землю не є порушенням Основного закону України та конституційних основ правового господарського порядку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. // ВВР України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.
2. Конституція України : від 28.06.1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Земельний кодекс України : від 25.10.2001 р. // ВВР України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
4. Закон України «Про кооперацію» : від 10.07.2003 р. // ВВР України. – 2004. – № 5. – Ст. 35.

Шуміло Інеса Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент

Ребриш Богдан Юрійович,
аспірант (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ АКТИВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ, ВИДАНИХ НА СПІРНИХ ТА КОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЯХ.

З історії добре відомо, що розпад великих багатонаціональних імперій завжди супроводжується створенням окремих національних держав, між якими виникають конфлікти щодо спірних територій. Сьогодні на теренах колишнього СРСР існує п'ять суб'єктів, що мають спірний статус: Придністров'я, Нагорний Карабах, Абхазія, Південна Осетія та Крим. Ескалація конфлікту на території Донецькою та Луганської областей України також створює реальну загрозу виникнення суб'єктів зі спірним політичним статусом. Важливо підкреслити, що загострення міжетнічних конфліктів та військові зіткнення на території колишніх радянських республік зумовлені свідомою політикою Російської Федерації з надання економічної, військової та інформаційної підтримки сепаратистським силам. Зазначені утворення багато в чому різняться між собою, але загальною проблемою є їх невизначений міжнародний статус, що негативно впливає на можливості реалізації громадянами свої прав та свобод.

Реалізація прав громадян неможлива або ускладнена з багатьох причин, у тому числі у зв'язку з невизнанням державами світу документів, виданих нелегітимними органами влади спірних територій: свідоцтв про народження, про реєстрацію шлюбу, про всиновлення, про смерть, а також документів про освіту, про право власності тощо. Так, у ч. 2 і 3 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» встановлено: «будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом», «будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або

особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є не дійсним і не створює правових наслідків».

В міжнародному публічному та міжнародному приватному праві статус актів нелегітимних органів влади невизнаних держав та територій давно є предметом дискусії. Зокрема, В. М. Корецький, досліджуючи практику американських судів у справах, де стороною виступали радянські юридичні та фізичні особи, звертав увагу на те, що невизнання документів, виданих на території СРСР не тягнуло за собою невизнання прав, набутих особами згідно з радянським законодавством. Прецедентна практика свідчила, що американські суди визнають певну категорію прав людини, що має екстериторіальну дію.

Сьогодні практика іноземних держав щодо актів цивільного стану, виданих органами влади невизнаних територій відрізняється. Під час гострої стадії конфлікту з Російською Федерацією уряди Молдови та Грузії закріпили законодавче положення про невизнання будь-яких актів, виданих на окупованих територіях. З часом, враховуючи світовий досвід, та прагнучи дотримуватися стандартів захисту прав людини, недопущення ізоляції громадян, що опинилися на окупованих територіях, ці країни запровадили юридичні механізми, що дозволяють визнавати акти реєстрації цивільного стану, виданих нелегітимними органами влади.

Між Молдовою та Придністровською Молдавською Республікою було укладено Протокол про взаємне визнання дії документів, які видаються компетентними органами Сторін від 16 травня 2001 року. Зокрема, в п. 1 Протоколу передбачалося взаємне визнання сторонами тих документів, що мають найбільше юридичне значення, зокрема, що посвідчують реєстрацію актів цивільного стану осіб. У 2012 році були внесені зміни до Закону Грузії «Про цивільні акти» від 20.12.2011 р. та відповідні підзаконні акти, що дозволяють громадянам Грузії або особам, що мають право на постійне місце проживання, звертатися із заявами у Дім Юстиції для одержання документа національного зразка.

Особливе значення для належного регулювання даної проблеми на національному рівні має практика міжнародних судових установ. Зокрема, згідно з консультативним висновком Міжнародного суду ООН «Про юридичні наслідки продо-

вженої, незважаючи на резолюцію Ради Безпеки ООН № 276 (1970), присутності Південної Африки в Намібії»: «невизнання суверенітету спірної території не повинно спричинити позбавлення населення цієї території будь-яких переваг. Зокрема, незаконність офіційних дій ... не може бути поширено на такі дії, як, наприклад, реєстрація народжень, смертей і шлюбів; наслідки подібних дій можуть бути проігноровані у погіршенні становища жителів цієї території».

Наведений вище висновок Міжнародного суду неодноразово використовувався Європейським Судом з прав людини для тлумачення та розв'язання подібних ситуацій. Розглядаючи питання про легітимність актів Турецької Республіки Північного Кіпру, невизнаної світовим співтовариством як незалежної держави, ЄСПЛ констатував: «міжнародне право визнає законність деяких юридичних домовленостей і дій (невизнаного утворення), наприклад, реєстрації народження, смерті та шлюбу, наслідки яких можуть ігноруватися лише на шкоду жителям тієї чи іншої території» (п. 45 рішення суду).

Підводячи підсумки, слід зазначити, що найважливішою властивістю правового статусу особи є його відносна стабільність і незмінність в порівнянні з фактичним суспільним становищем та соціальним статусом. Права людини носять універсальний характер і поширюються на всіх і кожного, а тому абсолютно неприпустимим є факт створення на ґрунті міжнародних спорів юридичних та інституційних вакуумів, що призводять до невизнання за громадянами фундаментальних прав і свобод.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Матеріали круглого столу

м. Харків, 12 березня 2015 р.

Підписано до друку 04.03.2015. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60х90/16. Умов. друк. арк. 13,1. Обл.-вид. арк. 11,5.

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач –

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. 50-річчя СРСР, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.